CEMI
CENTAR ZA MONITORING I ISTRAŽIVANJE

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ

O PRAĆENJU SUDSKIH POSTUPAKA U CRNOJ GORI

AVGUST 2024 – APRIL 2026.

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ

O PRAĆENJU SUDSKIH POSTUPAKA U CRNOJ GORI

AVGUST 2024 – APRIL 2026.

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ

o praćenju sudskih postupaka u Crnoj Gori

avgust 2024 – april 2026.

Centar za monitoring i istraživanje CeMI
Bul. Josipa Broza Tita 23a
E-mail: info@cemi.org.me
www.cemi.org.me

Urednik:
Zlatko Vujović

Projektni tim:
Teodora Gilić
Gordana Mitrović

Autor:
Gordana Mitrović

Godina izdanja:
2026

Štampa:
SmartPrint

Tiraž:
100

Government of the Netherlands

Napomena: Sadržaj izvještaja je isključiva odgovornost CeMI-ja i ni na koji način ne može biti interpretiran kao zvanični stav Ambasade Kraljevine Holandije.

SADRŽAJ

UVOD **7**

1. MEĐUNARODNI STANDARDI **9**

2. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR **12**
2.1. Pravni okvir 12
2.2. Institucionalni okvir 14
2.2.1. Specijalno državno tužilaštvo 14
2.2.2. Specijalno policijsko odjeljenje 16
2.2.3. Specijalno odjeljenje Višeg suda u Podgorici 17

3. METODOLOGIJA **19**
3.1. Ciljevi i osnovni principi monitoringa suđenja 19
3.2. Osnovni principi CeMI-jevih programa praćenja suđenja 19
3.3. Metodologija monitoringa u okviru projekta 20
3.3.1. Tim za monitoring suđenja 21
3.3.2. Uzorak praćenih suđenja 21

4. ANALIZA EFIKASNOSTI KRIVIČNIH POSTUPAKA KOJI SE VODE ZA ORGANIZOVANI KRIMINAL I KORUPCIJU NA VISOKOM NIVOU **23**
4.1. Prvostepeni postupak 24
4.1.1. Kontrola optužnice 24
4.2. Glavni pretres 26
4.2.1. Odlaganje glavnog pretresa 27
4.2.1.1. Razlozi za odlaganje 28
4.2.2. Mjere procesne discipline 33
4.2.3. Pravo na javno izricanje presude 35
4.3. Drugostepeni postupak 36
4.4. Prosječno trajanje postupka 37
4.5. Pretpostavka nevinosti 41
4.5.1. Pretpostavka nevinosti u praksi Ustavnog suda 42
4.5.2. Pretpostavka nevinosti u praksi Zaštitnika ljudskih prava i sloboda 44
4.6. Pravo na odbranu 45

5. PRAVO NA LIČNU SLOBODU – PRAKSA ODREĐIVANJA MJERA ZA OBEZBJEĐENJE PRISUSTVA OKRIVLJENOG I ZA NESMETANO VOĐENJE KRIVIČNOG POSTUPKA **48**
5.1. Analiza zakonskih osnova za određivanje pritvora 48
5.2. Trajanje pritvora i uslovi u pritvoru 49
5.3. Praksa Ustavnog suda u slučajevima određivanja i produženja pritvora 52
5.3.1. Opasnost od bjekstva 53
5.3.2. Koluziona opasnost 54
5.3.3. Iteracijska opasnost 56
5.3.4. Posebno teške okolnosti slučaja i potreba da se sačuvaju javni red i mir 57
5.4. Mjere nadzora 59
5.5. Jemstvo 61

ZAKLJUČCI I PREPORUKE **63**

LITERATURA **71**

UVOD

Suđenja u predmetima organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou predstavljaju jedan od najvažnijih pokazatelja stvarne snage pravosuđa. Upravo se u tim postupcima, koji su po pravilu složeni, obimni i dugotrajni, najjasnije vidi sposobnost institucija da odgovore na najteže oblike kriminaliteta, očuvaju ravnotežu između efikasnosti i pravičnosti i obezbijede da se sudski postupci vode u skladu sa zakonom, bez nepotrebnih odlaganja i uz puno poštovanje procesnih garancija. Način na koji se ovi predmeti vode i okončavaju ima značaj koji prevazilazi pojedinačne slučajeve, jer neposredno utiče na povjerenje javnosti u pravosuđe i u sposobnost države da dosljedno štiti vladavinu prava.

U Crnoj Gori ova tema ima posebnu težinu. Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije se već godinama nalazi u samom središtu reforme pravosuđa i procesa evropskih integracija. U takvom kontekstu, nije dovoljno posmatrati samo broj pokrenutih istraga, podignutih optužnica ili formalno okončanih postupaka. Jednako je važno sagledati kako sudski procesi zaista izgledaju u praksi: koliko traju, šta ih usporava, u kojoj mjeri se koriste raspoloživi procesni mehanizmi, koliko su sudovi uspješni u upravljanju složenim predmetima i da li se postupci vode na način koji istovremeno štiti javni interes i prava svih učesnika.

U tom kontekstu, praćenje suđenja predstavlja dragocjeni alat za razumijevanje stvarnog funkcionisanja krivičnopravnog sistema. Neposrednim uvidom u tok postupaka i uvidom u spise sudskih predmeta moguće je identifikovati obrasce koji nijesu uvijek vidljivi iz statističkih pregleda ili formalnih izvještaja: učestalost odlaganja, razloge zbog kojih do njih dolazi, način na koji se planiraju i zakazuju ročišta, odnos prema procesnoj disciplini, kao i šire organizacione i institucionalne prepreke koje utiču na efikasnost suđenja. Posebna vrijednost monitoringa suđenja ogleda se u tome što omogućava da se pojedinačni predmeti sagledaju kao dio šire slike, odnosno da se iz konkretne sudske prakse izvuku zaključci o stanju sistema u cjelini.

Ovaj izvještaj nastao je sa ciljem da pruži upravo takav uvid. Svrha ovog izvještaja nije da vrednuje ishode pojedinačnih predmeta, već da na osnovu analize sudskih postupaka ukaže na ključne tendencije, izazove i otvorena pitanja u procesuiranju organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou. U fokusu izvještaja su tok i dinamika postupaka, procesna efikasnost, upravljanje suđenjima, kao i širi pravni i institucionalni okvir u kojem se ovi predmeti vode.

Naime, složeni krivični predmeti zahtijevaju dobro planiranje, kontinuitet u vođenju postupka, sposobnost pravovremenog reagovanja na procesne prepreke i visoki stepen profesionalne odgovornosti svih aktera. Kada ti elementi izostanu, posljedice nijesu samo duže trajanje postupka, već i slabljenje povjerenja u institucije, dodatno opterećenje pravosudnog sistema i utisak da država ne uspijeva da pruži pravovremeni i djelotvorni odgovor na najteže oblike kriminaliteta.

Polazeći od toga, *Izvještaj* koji je pred vama nastoji da doprinese unapređenju kvaliteta najkompleksnijeg dijela krivičnog pravosuđa u Crnoj Gori. Kroz pregled relevantnog pravnog i institucionalnog okvira i analizu nalaza iz praćenih postupaka, cilj je da se ponudi jasnija

slika postojećeg stanja i da se otvori prostor za preporuke koje mogu doprinijeti efikasnijem, dosljednijem i pravičnijem procesuiranju predmeta organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou.

Ovaj izvještaj je nastao u okviru projekta „Projekat otvorenih suđenja: Praćenje suđenja za organizovani kriminal i korupciju na visokom nivou u Crnoj Gori“, koji je podržan od strane Ambasade Kraljevine Holandije.

1. MEĐUNARODNI STANDARDI

Pravo na pravično suđenje spada među osnovna procesna prava u međunarodnom pravu. Univerzalno polazište kada je pravo na pravično suđenje u pitanju sadržano je **u članu 10 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima,** koji svakome jemči pravo na pravičnu i javnu raspravu pred nezavisnim i nepristrasnim sudom kada se odlučuje o njegovim pravima i obavezama ili o osnovanosti krivične optužbe. Isti pravac slijedi i **član 14 stav 1 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima,** koji propisuje jednakost svih pred sudovima i tribunalima i pravo na pravično i javno suđenje pred nadležnim, nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom.

U evropskom pravnom prostoru ključni izvor predstavlja **Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama,** prije svega **član 6** Konvencije, koji jemči pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom. U krivičnim stvarima član 6 obuhvata i dodatne garancije, uključujući pretpostavku nevinosti i minimalna prava odbrane. U praksi Evropskog suda za ljudska prava ovaj član je razrađen kroz više povezanih zahtjeva: pristup sudu, jednakost oružja, kontradiktornost, javnost postupka, obrazloženu odluku, pravo na odbranu i odlučivanje u razumnom roku.

U krivičnim stvarima primjenjivost člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima utvrđuje se na osnovu više kriterijuma razvijenih u praksi Evropskog suda za ljudska prava. Među njima se posebno izdvajaju pitanje da li je određeno djelo kvalifikovano kao krivično u nacionalnom zakonodavstvu, odnosno prvo mjerilo iz predmeta *Engel,* zatim priroda djela, kao drugo mjerilo iz istog predmeta, i težina kazne koja može biti izrečena, odnosno treće mjerilo iz predmeta Engel.[1] Zato je, radi pravilnog sagledavanja domašaja člana 6 EKLJP, neophodno imati u vidu upravo ove standarde koje je ESLJP postepeno izgradio kroz svoju praksu.

Polazeći od sistematike iz komentara i doktrinarnih tumačenja, među osnovne elemente prava na pravično suđenje ubrajaju se: 1) pravo na pristup sudu; 2) pravo na odbranu i pravnu pomoć; 3) pravo na procesnu ravnopravnost; 4) pravo na javno i kontradiktorno suđenje; 5) pravo na saslušanje; 6) pravo na dokaz; 7) pravo na javnu objavu presude; 8) pravo na sud ustanovljen zakonom; 9) pravo na nezavisnost i nepristrasnost u suđenju; 10) pravo na suđenje u razumnom roku i 11) zabrana arbitrarnog postupanja.[2]

Pored navedenog, u okviru garancija pravičnog suđenja posebno se izdvajaju i: 1) pravo da lice bude obaviješteno o razlozima lišenja slobode i o optužbi; 2) pravo na pretres u prisustvu optuženog; 3) prezumpcija nevinosti; 4) pravo na tumača i prevod; 5) imunitet od samooptuživanja; 6) pravo na obrazloženu presudu; 7) pravo na pravno sredstvo protiv presude; 8) pravo na naknadu štete zbog greške suda i 9) pravo da se ne bude osuđen ili kažnjen dva puta u istoj pravnoj stvari.[3]

---

1 *Engel i dr. protiv Holandije,* predstavke br. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 8. jun 1976.
2 Uzelac, Alan, *Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda,* 2010, str. 3.
3 Drašković, Dragoljub, *Pravo na pravično suđenje,* Matica crnogorska br. 71, 2017, str. 18-19.

Jedan od sastavnih elemenata pravičnog suđenja jeste i odlučivanje u razumnom roku. Evropski sud taj standard ne tumači apstraktno, već uzimajući u obzir složenost predmeta, ponašanje stranaka, način na koji su postupali domaći organi i značaj predmeta za lice o kojem je riječ. U praksi Suda razvijen je i zahtjev da države obezbijede djelotvorna unutrašnja pravna sredstva protiv prekomjerne dužine postupka, koja moraju biti u stanju ili da ubrzaju postupak, ili da obezbijede odgovarajuće zadovoljenje zbog njegovog predugog trajanja.

Za Crnu Goru je od posebnog značaja pitanje vremenske primjene Evropske konvencije. U predmetu *Bijelić protiv Crne Gore i Srbije*[4] Evropski sud je utvrdio da se Konvencija primjenjuje u odnosu na Crnu Goru od 3. marta 2004. godine, odnosno od dana kada su Srbija i Crna Gora obavijestile Savjet Evrope o ratifikaciji Konvencije. Taj stav je važan jer određuje od kog trenutka Sud ispituje usklađenost postupanja crnogorskih organa sa standardima Konvencije.

Sudska praksa protiv Crne Gore pokazuje kako se ti standardi konkretno primjenjuju. U predmetu *Brajović i drugi protiv Crne Gore*[5] Sud je utvrdio povredu člana 6 stav 1 zbog toga što Apelacioni sud nije odlučio o žalbi podnosilaca predstavke na odluku o troškovima u krivičnom postupku, čime je otvoreno pitanje pristupa sudu. U presudi u predmetu *Mugoša protiv Crne Gore*[6] Sud je razmatrao pitanje zakonitosti pritvora (čl. 5 st. 1 EKLJP) i pretpostavke nevinosti (čl. 6 st. 2 EKLJP) u vezi sa obrazloženjem odluka domaćih sudova.

Djelotvornost pravnih ljekova je takođe bila predmet presuda Evropskog suda. Naime, prema ESLJP, da bi pravni lijek bio djelotvoran, mora biti podoban da djeluje preventivno i da nadoknadi štetu ako je došlo do odugovlačenja postupka. Djelotvornost pravnih sredstava propisanih u Zakonu o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku priznata je u predmetu *Vukelić protiv Crne Gore,*[7] gdje je Evropski sud prihvatio da je **kontrolni zahtjev** djelotvorno pravno sredstvo protiv prekomjernog trajanja postupka, dok je u predmetu *Vučeljić protiv Crne Gore*[8] prihvatio djelotvornost **tužbe za pravično zadovoljenje.** U predmetu *Siništaj i drugi protiv Crne Gore*[9] Sud je prihvatio i *ustavnu žalbu* kao djelotvorno pravno sredstvo u domaćem sistemu.

Sa pravom na pravično suđenje tijesno je povezano i pravo na slobodu i bezbjednost ličnosti. Prema **članu 9(1) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima** *svako ima pravo na slobodu i ličnu bezbjednost. Niko ne može biti samovoljno uhapšen ili pritvoren. Niko se ne može lišiti slobode sem iz razloga i u skladu sa postupkom u zakonu predviđenim.*[10]

U istom pravcu idu i **Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za mjere alternativne institucionalnom tretmanu,** odnosno **Tokijska pravila,** koja naglašavaju da pritvor prije suđenja treba da bude krajnja mjera i da se alternative pritvoru moraju razmatrati što je ranije moguće.[11]

4 *Bijelić protiv Crne Gore,* predstavka br. 11890/05, 28. april 2009. godine.
5 *Brajović i drugi protiv Crne Gore,* predstavka br. 52529/12, 30. januar 2018. godine
6 *Mugoša protiv Crne Gore,* predstavka br. 76522/12, 21. septembar 2016. godine.
7 *Vukelić protiv Crne Gore,* predstavka br. 58258/09, 4. jun 2013. godine.
8 *Vučeljić protiv Crne Gore,* predstavka br. 59129/12, 18. oktobar 2016. godine.
9 *Siništaj i drugi protiv Crne Gore,* predstavke br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10, 24. novembar 2015. godine.
10 „Sl. list SFRJ", br. 7/1971, Ukaz o proglašenju Zakona o ratifikaciji Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.
11 Rezolucija UN 45/110 od 14.12.1990

Na istim premisama zasniva se i **Preporuka Rec(2006)13 Komiteta ministara Savjeta Evrope,**[12] koja, polazeći od pretpostavke nevinosti i prava na slobodu, zahtijeva restriktivnu primjenu pritvora i davanje prednosti blažim mjerama kad god je to moguće. U Preporuci je pritvor postavljen kao izuzetak, odnosno kao mjera koja ne smije imati kazneni karakter. Istovremeno se naglašava da ne postoji opšta obaveza da se lica osumnjičena za određenu vrstu krivičnih djela automatski pritvaraju samo zbog prirode optužbe. Preporuka pritvor vezuje za više uslova koji moraju biti kumulativno ostvareni: 1) postojanje osnovane sumnje da je izvršeno krivično djelo, 2) postojanje značajnih razloga za vjerovanje da bi puštanje na slobodu osumnjičenog lica dovelo do bjekstva, izvršenja teškog krivičnog djela, ometanja postupka ili narušavanja javnog reda, 3) nemogućnost primjene blaže mjere kojom bi se ti rizici mogli otkloniti i 4) neophodnost pritvora u konkretnom postupku. U Preporuci je naglašeno da *ne postoji zakonska obaveza po kojoj osobe osumnjičene za neko djelo (ili posebne kategorije takvih osoba) moraju biti pritvorene.*

Poseban značaj za pitanje pritvora ima **član 5 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP)** i praksa **Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP).** Član 5 svakome jemči pravo na slobodu i bezbjednost ličnosti, a dopušta lišenje slobode samo u taksativno određenim slučajevima. Konvencija polazi od slobode kao pravila, a od lišenja slobode kao izuzetka, pa teret opravdanja i nužnosti pritvora pada na organe koji određuju i produžavaju pritvor.[13] U praksi Evropskog suda to znači da svaka odluka o pritvoru mora biti zasnovana na zakonu, individualizovana, dovoljno obrazložena i utemeljena na konkretnim okolnostima slučaja.[14] Nije dovoljno samo formalno pozivanje na zakonski osnov; mora se pokazati da je pritvor stvarno bio nužan i da se ista svrha nije mogla postići blažim mjerama. Uz to, član 5 zahtijeva i djelotvornu sudsku kontrolu zakonitosti pritvora.

Jedan od osnovnih uslova za zakonit pritvor u smislu člana 5 Konvencije jeste postojanje osnovane sumnje da je određeno lice izvršilo krivično djelo. Evropski sud naglašava da upravo osnovanost sumnje predstavlja ključnu zaštitu od proizvoljnog hapšenja i lišenja slobode. [15]Da li je taj kriterijum ispunjen zavisi od svih okolnosti konkretnog slučaja, ali razlozi za takvu sumnju moraju biti stvarni, konkretni i jasno obrazloženi. Sama ranija osuđivanost, opšte operativno saznanje ili apstraktna sumnja nijesu dovoljni. Pritvor može biti opravdan isključivo ako postoje jasni pokazatelji stvarne potrebe u javnom interesu koji, i pored pretpostavke nevinosti, imaju veću težinu od principa poštovanja individualne slobode garantovanog članom 5 Konvencije.[16]

Kroz praksu Evropskog suda izdvojili su se razlozi koji se u pravilu prihvataju kao legitimna osnova za pritvor: opasnost od bjekstva, ometanje toka postupka (koluziona opasnost), opasnost od ponavljanja ili dovršenja krivičnog djela (iteracijska opasnost) i potreba očuvanja javnog reda. Međutim, ni postojanje nekog od tih razloga samo po sebi nije dovoljno ako se ista svrha može ostvariti drugom, blažom mjerom. U tom slučaju, *pritvor gubi legitimno uporište i mora biti ukinut.*[17]

---

12 Preporuka br. 13 (Rec(2006)13) Komitet ministara državama članicama o pritvoru, uslovima u pritvoru i zaštiti od zloupotrebe od 27. septembra 2006. godine.
13 *Ilijkov protiv Bugarske,* predstavka br. 33977/96, Presuda od 26. jula 2001. godine.
14 *Vitold Litva protiv Poljske,* predstavka br. 26629/95, presuda od 4. aprila 2000. godine.
15 *Foks, Kembel i Hartli protiv Velike Britanije,* Predstavke br. 12244/86; 12245/86 i 12383/86, st. 32, Presuda od 26. juna 1990. godine.
16 *Jablonski protiv Poljske,* predstavka br. 33492/96, Presuda od 21. decembra 2000. godine.
17 Ibid

2. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou u Crnoj Gori zasniva se na normama koje uređuju krivična djela, krivični postupak, nadležnost institucija, finansijske istrage, oduzimanje imovinske koristi, sprečavanje korupcije i međunarodnu pravnu pomoć. Taj okvir se u praksi ostvaruje kroz rad policije, državnog tužilaštva i sudova, a dodatno je usmjeren strateškim dokumentima koji definišu prioritete reformi i obaveze u procesu pristupanja Evropskoj uniji.

Treba imati u vidu da se pojedini zakoni koji regulišu ove oblasti obrađeni u dijelu koji se odnosi na institucionalni okvir. Razlog za to nije u tome što oni ne pripadaju pravnom okviru u širem smislu, već što su u ovom izvještaju relevantniji kao normativni osnov za osnivanje, organizaciju, nadležnost i međusobni odnos organa koji postupaju u predmetima organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou, dok su u dijelu o pravnom okviru obrađeni oni propisi koji prvenstveno uređuju ustavne garancije, krivična djela, tok krivičnog postupka i posebne pravne mehanizme relevantne za procesuiranje organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou.

2.1. Pravni okvir

Polaznu osnovu domaćeg pravnog okvira čini **Ustav Crne Gore**[18] koji u članu 9 propisuje da potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori čine sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom kada isto pitanje uređuju drukčije i da se neposredno primjenjuju. Istovremeno, Ustav jemči pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom ustanovljenim sudom (čl. 32), pravo na odbranu (čl. 37), pravo na pravni lijek (čl. 20), pretpostavku nevinosti (čl. 35) i pravo na ličnu slobodu (čl. 29 st. 1). Ove garancije važne su i za predmete organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou, jer određuju osnovna pravila krivičnog postupka i granice postupanja državnih organa.

Materijalnopravni okvir uređen je **Krivičnim zakonikom Crne Gore.**[19] Njime su propisana, između ostalog, krivična djela relevantna za ovu oblast, kao što su: stvaranje kriminalne organizacije (čl. 401a), zloupotreba službenog položaja (čl. 416), pranje novca (čl. 268), primanje mita (čl. 423), davanje mita (čl. 424) itd. Kroz ove odredbe domaće pravo prepoznaje i sankcioniše i djelovanje kriminalnih organizacija i različite oblike koruptivnog ponašanja.

Procesnopravni okvir uređen je **Zakonikom o krivičnom postupku**[20] (ZKP), koji sadrži opšta pravila o toku krivičnog postupka, pravima okrivljenog, dokazima, mjerama za obezbjeđen-

18 "Sl. list CG", br. 1/2007 i 38/2013 - Amandmani I-XVI
19 "Sl. list RCG", br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i "Sl. list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - drugi zakon, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015 - drugi zakon, 44/2017, 49/2018, 3/2020, 26/2021 - ispravka, 144/2021 i 145/2021 i 110/2023
20 "Sl. list Crne Gore", br. 057/09 od 18.08.2009, 049/10 od 13.08.2010, 047/14 od 07.11.2014, 002/15 od 16.01.2015, 035/15 od 07.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 028/18 od 27.04.2018, 116/20 od 04.12.2020, 145/21 od 31.12.2021, 054/24 od 11.06.2024

je prisustva okrivljenog i nesmetano vođenje postupka, kao i pravila o glavnom pretresu i pravnim lijekovima. Za predmete organizovanog kriminala i visoke korupcije posebno su značajne odredbe o posebnim dokaznim radnjama, uključujući tajni nadzor i snimanje komunikacija, tajno praćenje i druge posebne istražne metode, kao i odredbe o svjedoku saradniku i sporazumu o priznanju krivice. ZKP takođe uređuje obavezu suda da postupak vodi bez odugovlačenja i da onemogući zloupotrebu procesnih prava. Izmjene ovog zakonika iz 2015. godine bile su relevantne i za unapređenje dijela procesnih odredbi važnih za efikasniju međunarodnu pravnu saradnju u krivičnim stvarima.[21]

Važno je naglasiti da je ZKP nastao u vrijeme kada crnogorsko pravosuđe nije bilo suočeno sa obimnim i složenim predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije kakvi se danas vode pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda u Podgorici, te da postoji jasna potreba njegovog daljeg unapređenja, na šta ukazuju i javno izneseni stavovi sudija Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici,[22] stručne rasprave posvećene predloženim izmjenama i dopunama ZKP-a,[23] kao i posljednji Izvještaj Evropske komisije za 2025. godinu, u kojem se kao jedna od mjera za efikasnije procesuiranje visoke korupcije prepoznaje usvajanje izmjena ZKP-a radi prevazilaženja prepreka i neopravdanih kašnjenja u krivičnim postupcima.[24]

Važan dio pravnog okvira čine i propisi koji uređuju finansijsku dimenziju kriminala. **Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću**[25] uređuje privremeno i trajno oduzimanje imovine za koju postoji osnov da je stečena izvršenjem krivičnog djela. U predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije ovaj zakon ima posebno mjesto, jer omogućava da se postupak ne završi samo na krivičnoj odgovornosti učinilaca, već i na oduzimanju nezakonito stečene koristi. Poseban značaj ima činjenica da zakon sadrži i poseban skup odredbi o međunarodnoj saradnji, uključujući saradnju u pronalaženju, privremenom obezbjeđenju, oduzimanju i upravljanju imovinom, kao i mogućnost diobe trajno oduzete imovinske koristi sa drugim državama.

Za oblast borbe protiv organizovanog kriminala važan je i **Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.**[26] Ovim zakonom uređuju se mjere i radnje koje se preduzimaju radi sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorizma, obaveze nadležnih organa i obveznika, identifikacija stvarnog vlasništva, unutrašnje kontrole i druga pitanja relevantna za finansijsku bezbjednost. Iako ovaj zakon ne uređuje direktno suđenje, on je važan za širi pravni okvir jer doprinosi otkrivanju finansijskih tokova i imovine koja može biti predmet istrage i krivičnog postupka, naročito u predmetima sa prekograničnim elementom.

Međunarodna pravna saradnja uređena je prvenstveno **Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima,**[27] kojim se uređuju uslovi i postupci za upućivanje i izvršavanje zamolnica, saslušanje lica, pribavljanje dokaza, ekstradicija, ustupanje i preuzimanje

21 Vidjeti više: CeMI, *Pravni okvir i sudska praksa – studija o sistemu međunarodne pravne pomoći,* 2023 dostupno na: https://cemi.org.me/storage/uploads/yXXsaZ5QjsIjOxGY9iJCuOHCrrLqtnAua1PsmkVC.pdf
22 https://www.dan.co.me/vijesti/hronika/sudije-specijalnog-odjeljenja-traze-izmjene-zkp-a-ne-mogu-se-izboriti-sa-prilivom-predmeta-5264062/
23 https://cosdt.me/2025/11/04/organizovan-okrugli-sto-na-temu-u-susret-izmjenama-i-dopunama-zakonika-o-krivicnom-postupku/
24 *Izvještaj Evropske komisije za 2025,* str. 6
25 "Sl. list CG", br. 58/2015, 47/2019 i 54/2024
26 "Sl. list CG", br. 110/23 od 12.12.2023, 065/24 od 05.07.2024
27 "Sl. list CG", br. 160/2025 od 30.12.2025

krivičnog gonjenja, priznanje i izvršenje stranih krivičnih presuda i drugih sudskih odluka, kao i druga pitanja saradnje u krivičnim stvarima. Ovaj zakon predstavlja osnov postupanja domaćih pravosudnih organa u oblasti pružanja međunarodne pravne pomoći, kako u pogledu traženja međunarodne pravne pomoći od inostranih zemalja za potrebe krivičnih postupaka, tako i u odnosu na pružanje pravne pomoći po zahtjevu stranih pravosudnih i nadležnih organa. Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima predviđeni su uslovi i postupci za pružanje MPP u krivičnim stvarima. Zakon definiše pravila i procedure za postupanje po pitanju zahtjeva Crne Gore i upućivanju zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć koje Crna Gora podnosi stranoj zemlji. Pored ovog, zakon tretira pitanja ekstradicije, ustupanja krivičnog postupka (dodjeljivanjem i preuzimanjem krivičnog gonjenja), priznavanja i izvršenja krivičnih presuda i drugih sudskih odluka, i druga pitanja od značaja za pružanje međunarodne pravne pomoći.[28]

Pored toga, **Zakon o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima sa državama članicama Evropske unije**[29] detaljnije uređuje saradnju između Crne Gore i država članica Evropske unije. Njime su u domaći pravni okvir uvedeni instituti kao što su evropski nalog za hapšenje, evropski istražni nalog, odluke o novčanim kaznama, presude kojima su izrečene kazne zatvora ili druge mjere koje podrazumijevaju lišenje slobode, odluke o probacionim mjerama i alternativnim sankcijama, odluke o mjerama nadzora, evropski nalog za zaštitu, kao i saradnja sa Evropskom pravosudnom mrežom u krivičnim stvarima. Puna primjena dijela tih instituta vezana je za dan pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

2.2. Institucionalni okvir

Okosnicu institucionalnog okvira za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou čine Specijalno odjeljenje Višeg suda u Podgorici, Specijalno državno tužilaštvo i Specijalno policijsko odjeljenje.

Iako funkcionalno povezani, organizacija, nadležnosti i način postupanja ovih organa nijesu uređeni jednim propisom, nego posebnim zakonima koji uređuju zasebne pravosudne grane, pri čemu je važno napomenuti da se osnov za ustanovljavanje Specijalnog policijskog odjeljenja ne nalazi u Zakonu o unutrašnjim poslovima nego u Zakonu o Specijalnom državnom tužilaštvu. Takođe, sva tri organa su u svom postupanju prilikom procesuiranja krivičnih djela iz svoje nadležnosti prije svega upućena na ZKP.

2.2.1. Specijalno državno tužilaštvo

Rad Specijalnog državnog tužilaštva (SDT) je uređen **Zakonom o Državnom tužilaštvu**[30] i **Zakonom o Specijalnom državnom tužilaštvu.**[31] Članom 11 Zakona o Državnom tužilaštvu

28 Više o ovome: Centar za monitoring i istraživanje: *Međunarodna saradnja u borbi protiv organizovanog kriminala u Crnoj Gori*, Podgorica, 2026, dostupno na: https://cemi.org.me/storage/uploads/DzDIPlxnNKDsEqOAP-G52HpEMYDlVFJQ6JWASSm0H.pdf

29 "Sl. list CG", br. 85/2018

30 "Sl. list CG", br. 11/2015, 42/2015, 80/2017, 10/2018, 76/2020, 59/2021, 54/2024 i 92/2025

31 "Sl. list CG", br. 10/2015, 53/2016 i 54/2024; na sajtu Vlade Crne Gore nalazi se nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o specijalnom državnom tužilaštvu, kao i poziv za javnu raspravu sa rokom za prijavu do 25. februara 2026. godine. Prema podacima dostupnim na sajtu Skupštine, zakon još uvijek nije u proceduri.

dat je osnov za osnivanje Specijalnog državnog tužilaštva, a članom 13 za uređivanje uslova za izbor rukovodioca i državnih tužilaca u Specijalnom državnom tužilaštvu, nadležnosti i organizacije Specijalnog državnog tužilaštva i drugih pitanja od značaja za rad posebnim zakonom.

Važno je pomenuti da je posljednjim izmjenama Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu iz 2024. godine došlo do sužavanja i preciziranja nadležnosti SDT-a. Prema ranijem zakonskom rješenju, SDT je bilo nadležno za organizovani kriminal, visoku korupciju, pranje novca, terorizam, ratne zločine i krivična djela povrede izbornih prava. Pritom je pojam visoke korupcije bio šire postavljen, jer je obuhvatao krivična djela korupcije koja izvrši javni funkcioner, uz veoma široku definiciju javnog funkcionera, ali i određena privredna krivična djela ako je njihovim izvršenjem pribavljena imovinska korist veća od 40.000 eura. Takođe, nadležnost SDT-a za pranje novca nije bila ograničena na pojedine kvalifikovane oblike tog krivičnog djela. Važećim izmjenama član 3 Zakona je izmijenjen tako da je SDT sada isključivo nadležno za gonjenje učinilaca krivičnih djela organizovanog kriminala, korupcije samo kada određena krivična djela izvrši visoki javni funkcioner, pranja novca kada iznos novca ili vrijednost imovine prelazi 40.000 eura ili je djelo izvršilo više lica koja su se udružila za vršenje takvih djela, krivična djela terorizma i ratnih zločina. Time su iz nadležnosti SDT-a izostavljena krivična djela povrede izbornih prava, sužena je nadležnost za pranje novca, a nadležnost za korupciju vezana je za uži krug lica kroz zakonsku definiciju visokog javnog funkcionera, umjesto ranije šire kategorije javnog funkcionera. Istim izmjenama uveden je i novi član 42a, kojim je propisano da će predmete u kojima je optužni akt podnijet prije stupanja na snagu izmjena završiti SDT po ranije važećem zakonu.

SDT predstavlja centralni organ krivičnog gonjenja za djela organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou. Preciznije, ono ima posebnu i isključivu nadležnost za gonjenje učinilaca sljedećih krivičnih djela: krivična djela organizovanog kriminala, bez obzira na visinu propisane kazne; korupcije ako je visoki javni funkcioner izvršio sljedeća krivična djela: zloupotreba službenog položaja, prevara u službi, protivzakoniti uticaj, navođenje na protivzakoniti uticaj, primanje mita, davanje mita; pranja novca iz člana 268 st. 3 i 4 Krivičnog zakonika Crne Gore; terorizma; i ratnih zločina.

Poslove gonjenja učinilaca pobrojanih krivičnih djela vrše glavni specijalni tužilac kao rukovodilac državnog tužilaštva i specijalni tužioci kao državni tužioci. Njihov broj određuje Tužilački savjet u skladu sa Zakonom o Državnom tužilaštvu. Glavni specijalni tužilac za svoj rad i rad Specijalnog državnog tužilaštva odgovara vrhovnom državnom tužiocu, a specijalni tužioci za svoj rad odgovaraju glavnom specijalnom tužiocu. Nadzor nad radom Specijalnog državnog tužilaštva vrši Vrhovno državno tužilaštvo.

Specijalno državno tužilaštvo rukovodi predistražnim i istražnim postupkom, izdaje naloge policiji, odlučuje o pokretanju postupka i podiže optužnice.

Rad SDT-a se odvija u okviru specijalizovanih odjeljenja koja obuhvataju poslove krivičnog gonjenja, finansijskih istraga, analitike i istraživanja, međunarodne saradnje, digitalnih dokaza i informacionih tehnologija, dok se koordinacija rada tužilaštva obavlja u Kabinetu glavnog specijalnog tužioca. Specijalno državno tužilaštvo je visoko specijalizovani organ i njegov rad karakterišu interdisciplinarni pristup, integrisanje pravnih, ekonomskih, informatičkih i anal-

itičkih znanja, te primjena savremenih metoda u istragama krivičnih djela.[32]

SDT vodi istrage, podiže optužnice i koordinira rad sa policijom i drugim organima. U okviru SDT-a postoji i odjeljenje za međunarodnu saradnju, koje omogućava razmjenu informacija i koordinaciju sa stranim pravosudnim organima i međunarodnim organizacijama. Ovo je posebno važno jer organizovani kriminal često prelazi državne granice, pa efikasna borba protiv njega zahtijeva stalnu komunikaciju sa institucijama drugih država. SDT ima i ključnu ulogu u formiranju zajedničkih istražnih timova, što omogućava istovremeno vođenje istraga u više država. Time se značajno povećava efikasnost u otkrivanju i procesuiranju složenih kriminalnih struktura.[33]

Iako je novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji iz decembra 2025. godine broj izvršilaca u SDT-u povećan sa 60 na 93,[34] kapaciteti ove institucije i dalje nijesu u potpunosti usklađeni sa obimom i složenošću predmeta u radu. Na dan 16. marta 2026. godine, tužilačku funkciju u SDT-u obavljali su glavni specijalni tužilac, osam specijalnih tužilaca i šest državnih tužilaca upućenih u SDT, dok je bilo zaposleno 55 državnih službenika. Imajući u vidu da je SDT tokom 2024. godine imalo u radu 2.362 krivične prijave protiv lica, prosječno opterećenje iznosilo je oko 131 krivičnu prijavu po tužiocu godišnje, što ukazuje na značajan pritisak na postojeće tužilačke i administrativne kapacitete. Poseban izazov ostaje potreba za dodatnim ekonomskim, finansijskim, analitičkim i digitalno-forenzičkim ekspertizama, imajući u vidu da predmeti organizovanog kriminala i visoke korupcije sve češće zahtijevaju obradu kompleksnih finansijskih tokova, velikih količina digitalnih dokaza i intenzivnu međunarodnu saradnju.

2.2.2. Specijalno policijsko odjeljenje

Osnov za obrazovanje Specijalnog policijskog odjeljenja (SPO) nalazi se u Zakonu o Specijalnom državnom tužilaštvu iz 2015. godine, u članu 26 koji određuje da policijske poslove u vezi sa krivičnim djelima iz nadležnosti SDT-a vrše policijski službenici koji rade u posebnoj organizacionoj jedinici organa uprave nadležnog za poslove policije za rad sa Specijalnim državnim tužilaštvom, tzv. Policijskom odjeljenju. Rukovodioca ovog Policijskog odjeljenja postavlja direktor Uprave policije uz saglasnost glavnog specijalnog tužioca, a u samom odjeljenju poslove obavljaju policijski službenici. I rukovodilac i policijski službenik iz Policijskog odjeljenja postupaju po nalogu glavnog specijalnog tužioca, odnosno specijalnog tužioca.

Specijalno policijsko odjeljenje, dakle, funkcioniše kao posebna organizaciona jedinica unutar Uprave policije i ono je u strukturu Uprave policije formalno integrisano **Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova,**[35] čije odredbe su dijelom označene stepenom tajnosti te nije moguće preciznije utvrditi strukturu odjeljenja. Važeći Pravilnik je Vlada Crne Gore usvojila u decembru 2024. godine (sa izmjenama iz oktobra 2025. godine) i njime je uvedena i novina koja se odnosi na status SPO-a. Istim aktom

32 Više o ovome: Centar za monitoring i istraživanje: *Pravosudni, tužilački i policijski resursi u borbi protiv organizovanog kriminala u Crnoj Gori,* Podgorica, 2026, dostupno na: https://cemi.org.me/storage/uploads/6w-1W0LeWR0WK5ysSjnnEn34CkC3KjiBXRqyvgAF9.pdf
33 Ibid
34 Ibid
35 Aktuelna verzija iz oktobra 2025. godine dostupna je na linku: https://www.gov.me/dokumenta/d7e7e12f-b890-4fe5-8ea8-e8d56d8dbd63

broj planiranih radnih mjesta povećan je sa 50 na 60, ali je prema javno dostupnim podacima popunjeno svega 33 radna mjesta.[36] Dodatno ograničenje za procjenu stvarnih kapaciteta predstavlja činjenica da je dio pravilnika označen stepenom tajnosti, zbog čega nije moguće precizno sagledati unutrašnju strukturu, raspodjelu službenika, njihove konkretne zadatke i stepen specijalizacije unutar odjeljenja.

Naime, upravo ovim aktom Specijalno policijsko odjeljenje je dobilo status posebnog odjeljenja i veći stepen autonomije, sve u skladu sa preporukama Evropske komisije da najosjetljivije policijske strukture treba da budu zaštićene od vanjskih uticaja i imaju dovoljnu operativnu nezavisnost za sprovođenje kompleksnih istraga. Ipak, važno je još jednom naglasiti da SPO nema samostalnu nadležnost, već postupa po nalozima Specijalnog državnog tužilaštva i njegova uloga je operativna. Ono prikuplja dokaze, sprovodi posebne istražne radnje i realizue policijske akcije u predmetima organizovanog kriminala, korupcije, pranja novca i drugih teških krivičnih djela. Ovakvo normativno rješenje uspostavlja jasnu hijerarhiju u kojoj policija djeluje kao izvršni organ tužilaštva.[37] Specijalno policijsko odjeljenje takođe učestvuje u međunarodnoj saradnji sa partnerskim policijskim organizacijama, a značaj ovog tijela ogleda se u njegovoj specijalizaciji i usmjerenosti na složene predmete koji zahtijevaju visok nivo stručnosti, tehničke opremljenosti i koordinacije sa drugim institucijama. Upravo kroz rad ovog odjeljenja država pokušava da odgovori na izazove koje donose savremene kriminalne mreže, naročito one sa transnacionalnim karakterom.

Kapaciteti SPO-a moraju se posmatrati i u širem kontekstu kapaciteta Uprave policije za borbu protiv kriminala. Sektor za borbu protiv kriminala, kao centralna operativna struktura Uprave policije za postupanje u različitim oblicima kriminaliteta, ima 493 sistematizovana radna mjesta, od kojih je popunjeno 249, odnosno oko polovine.[38] Ovakav stepen popunjenosti ukazuje na širi kadrovski deficit u policijskom sistemu, koji se nužno odražava i na sposobnost policije da pruži kontinuiranu podršku u kompleksnim predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije. Pored kadrovskih ograničenja, Evropska komisija je ukazala i na to da su prostorno-tehnički uslovi rada SDT-a i SPO-a značajno ispod minimalnih evropskih standarda, posebno u pogledu prostorija, obrade digitalnih podataka, zaštite povjerljivih informacija i sigurnosne infrastrukture.

2.2.3. Specijalno odjeljenje Višeg suda u Podgorici

Specijalno odjeljenje kakvo danas postoji u Višem sudu u Podgorici je osnovano **Zakonom o sudovima**[39] koji u članu 16 određuje da nezavisno od pravila o mjesnoj nadležnosti, Viši sud u Podgorici sudi u krivičnom postupku za krivična djela organizovanog kriminala, bez obzira na visinu propisane kazne, visoke korupcije (ako je javni funkcioner izvršio krivična djela zloupotrebe službenog položaja, prevare u službi, protivzakonitog uticaja, navođenja na protivzakoniti uticaj, primanja mita, davanja mita, ako je pribavljena imovinska korist koja prelazi iznos od četrdeset hiljada eura izvršenjem krivičnih djela zloupotreba položaja u privrednom poslovanju i zloupotreba ovlašćenja u privredi, pranja novca, terorizma i ratnih zločina. Za suđenje

36 *Pravosudni, tužilački i policijski resursi u borbi protiv organizovanog kriminala u Crnoj Gori,* op.cit.
37 Ibid
38 Ibid
39 "Sl. list CG", br. 11/15, 76/20 i 54/24; u skupštinskoj proceduri je od 27.03.2026. godine i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima.

za navedena krivična djela istim članom je predviđeno da se u Višem sudu u Podgorici osniva specijalno odjeljenje.

Treba napomenuti, međutim, da je osnivanje *specijalizovanih odjeljenja za suđenje za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina* (u oba viša suda) predviđeno izmjenama i dopunama, usvojenim 2008. godine, ranije važećeg Zakona o sudovima,[40] a da se pojednostavljeni naziv Specijalno odjeljenje koristi od 2015. godine (usklađeno sa tada osnovanim Specijalnim državnim tužilaštvom) i da pod tim nazivom odjeljenje postoji samo u Višem sudu u Podgorici.[41]

Specijalno odjeljenje, dakle, čini sudski dio institucionalnog okvira za borbu protiv organizovanog kriminala i visoke korupcije. Ono je ustanovljeno kao specijalizovano odjeljenje nadležno za suđenje u predmetima iz nadležnosti SDT-a. Sudije ovog odjeljenja postupaju u složenim krivičnim predmetima koji često uključuju veliki broj optuženih i obimnu dokaznu građu. Pored toga, ovaj sud ima značajnu ulogu u međunarodnoj pravnoj pomoći, uključujući sprovođenje dokaznih radnji po zamolnicama stranih organa, odlučivanje o ekstradiciji i priznavanju stranih sudskih odluka.[42]

Specijalno odjeljenje se prethodnih godina suočavalo sa izraženim kadrovskim i prostornim ograničenjima. Sudije ovog odjeljenja su u oktobru 2024. godine javno upozorile da mali broj sudija ne može odgovoriti opterećenju od 162 aktivna postupka, naročito imajući u vidu složenost predmeta organizovanog kriminala i visoke korupcije. Nakon toga je Sudski savjet 13. decembra 2024. godine donio odluku o povećanju broja sudija u Specijalnom odjeljenju za šest, uz povećanje broja sudskih savjetnika tako da svaki sudija ima svog savjetnika, dok je u februaru 2025. godine izabrano devet novih sudija Višeg suda u Podgorici. Ovo je predstavljalo značajan kadrovski impuls, ali stabilnost odjeljenja i dalje zavisi od zadržavanja obučenog sudijskog kadra i pažljivog upravljanja napredovanjem sudija u više sudske instance.

Prostorni kapaciteti predstavljaju poseban izazov za rad Specijalnog odjeljenja. Viši sud u Podgorici raspolaže sa svega dvije sudnice, što je nedovoljno za postupke u kojima se istovremeno sudi velikom broju optuženih, uz prisustvo branilaca, svjedoka, vještaka, policijskih službenika i javnosti. Zbog toga se predmeti Specijalnog odjeljenja vode i u sudnicama Apelacionog i Vrhovnog suda koje su privremeno ustupljene Višem sudu. Iako takvo rješenje omogućava održavanje najkompleksnijih suđenja, ono ne predstavlja dugoročno održiv model, zbog čega je neophodno strateški planirati trajne prostorne kapacitete, uključujući velike i tehnički opremljene sudnice za predmete organizovanog kriminala.

40 "Sl. list RCG", br. 5/2002, 49/2004 i Sl. list CG", br. 22/2008, 39/2011, 46/2013 i 48/2013
41 Na sajtu Višeg suda, u sekciji Odjeljenja i vijeća, odjeljenje se i dalje naziva Specijalizovano odjeljenje za suđenje za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina.
42 *Pravosudni, tužilački i policijski resursi u borbi protiv organizovanog kriminala u Crnoj Gori,* op.cit.

3. METODOLOGIJA

3.1. Ciljevi i osnovni principi monitoringa suđenja

Praćenje sudskih postupaka predstavlja metod prikupljanja i analize podataka o načinu na koji pravosudni sistem funkcioniše u konkretnim predmetima, sa ciljem da se sagleda u kojoj mjeri se postupci vode u skladu sa domaćim pravom i međunarodnim standardima pravičnog suđenja. U savremenoj praksi, programi monitoringa suđenja nijesu svedeni samo na posmatranje pojedinačnih ročišta, već služe i kao sredstvo za prepoznavanje širih obrazaca u funkcionisanju pravosuđa, posebno kada je riječ o efikasnosti postupaka, procesnim garancijama, transparentnosti rada sudova i kapacitetima institucija da odgovore na složene predmete.

Ovakav pristup metodološki je uobličen kroz OEBS-ov priručnik *Praćenje suđenja: priručnik za praktičare,*[43] a CeMI ga godinama primjenjuje i prilagođava različitim projektima praćenja suđenja u Crnoj Gori. U toj metodološkoj tradiciji monitoring suđenja se razumije kao višestrano sredstvo: kao izraz prava na javno suđenje, kao dijagnostički alat za sagledavanje funkcionisanja pravosudnog sistema i kao instrument koji može doprinijeti profesionalnom i institucionalnom učenju kroz identifikovanje problema i formulaciju preporuka.

Prisustvo monitora u sudnici neposredno proizlazi iz načela javnosti suđenja. Ono ne podrazumijeva miješanje u rad suda, već praćenje načina na koji se postupak odvija, sa stanovišta procesnih prava i standarda pravičnog suđenja. U pojedinačnim predmetima monitoring može registrovati nepravilnosti, ali i pozitivne primjere dobre prakse. Na širem nivou, on omogućava da se na osnovu većeg broja posmatranih postupaka sagledaju trendovi u radu pravosuđa, poput učestalosti odlaganja, načina upravljanja predmetima, odnosa prema procesnoj disciplini, položaja odbrane, tretmana svjedoka i oštećenih, kao i ukupne dinamike postupaka.

Za potrebe ovog projekta monitoring suđenja imao je uži i preciznije određen fokus. Za razliku od ranijih CeMI-jevih projekata praćenja suđenja, koji su bili šire usmjereni na pitanja poštovanja ljudskih prava u krivičnim postupcima, ovaj projekat je usredsređen na sudski odgovor na organizovani kriminal i korupciju na visokom nivou, sa posebnim naglaskom na tok i efikasnost postupaka, procesne garancije, organizaciju suđenja i širi institucionalni kontekst u kojem se ti predmeti vode.

3.2. Osnovni principi CeMI-jevih programa praćenja suđenja

Metodologija primijenjena u ovom istraživanju zasniva se na principima koje CeMI dosljedno primjenjuje u svojim programima praćenja suđenja, a koji su razvijeni kroz ranije projekte sprovedene u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori. Ti principi su: načelo nemiješanja u sudski postupak, načelo objektivnosti i načelo saglasnosti.

Načelo nemiješanja u sudski postupak podrazumijeva potpunu suzdržanost monitora od bilo kakvog djelovanja koje bi moglo uticati na tok ili ishod konkretnog predmeta. Posma-

43 *Praćenje suđenja: Priručnik za praktičare, revidirana verzija 2012,* dostupno na: https://www.osce.org/odihr/94216

trači ne komuniciraju sa sudom, strankama ili drugim učesnicima na način koji bi mogao biti shvaćen kao pokušaj uticaja na postupak, niti izražavaju stav o meritumu predmeta. Ovo načelo, međutim, ne isključuje pravo organizacije da nakon sprovedenog monitoringa, na osnovu prikupljenih činjenica i pravne analize, javno iznese nalaze i preporuke.

Načelo objektivnosti znači da monitoring mora biti zasnovan na tačnim, provjerljivim i metodološki ujednačeno prikupljenim podacima. Posmatrači suđenja ne zauzimaju stranu ni u jednom predmetu, već informacije bilježe prema unaprijed utvrđenim indikatorima, vodeći računa da se nalazi ne zasnivaju na utiscima, već na onome što je neposredno uočeno u sudnici ili utvrđeno uvidom u spise i odluke. Objektivnost se odnosi i na sam izbor predmeta, koji mora biti zasnovan na jasnim kriterijumima, kao i na formulaciju zaključaka i preporuka.

Načelo saglasnosti odnosi se na institucionalni okvir u kojem se monitoring sprovodi. Programi praćenja suđenja su u praksi znatno djelotvorniji kada postoji profesionalna saradnja i komunikacija sa pravosudnim institucijama. U ovom projektu monitoring nije shvaćen kao zamjena za rad pravosudnih organa niti kao nadzorna funkcija nad njihovim postupanjem, već kao istraživački i analitički alat usmjeren na prikupljanje podataka i formulaciju preporuka koje mogu biti korisne za dalji razvoj pravosudnih politika i prakse.

3.3. Metodologija monitoringa u okviru projekta

Za potrebe projekta metodologija je prilagođena specifičnostima predmeta koji se vode pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda u Podgorici. Aktivnosti monitoringa bile su usmjerene prvenstveno na predmete organizovanog kriminala i predmete visoke korupcije, pri čemu je monitoring obuhvatio kontinuirano praćenje odabranih predmeta putem neposrednog prisustva na ročištima, uvida u spise predmeta i analize relevantnih sudskih i tužilačkih akata, u onoj mjeri u kojoj je to bilo dostupno istraživačkom timu.

Istraživanje je sprovedeno kombinovanjem kvantitativnog i kvalitativnog pristupa. Kvantitativna komponenta odnosila se na evidentiranje broja praćenih ročišta, učestalosti odlaganja, razloga za odlaganje, procesnih faza predmeta, statusa optuženih i drugih mjerljivih elemenata. Kvalitativna komponenta odnosila se na sadržinsku analizu toka postupka, procesnog upravljanja predmetima, odnosa suda prema učesnicima postupka, poštovanja javnosti suđenja, tretmana odbrane, svjedoka i oštećenih, kao i na analizu pojedinih odluka i procesnih instituta koji su se pojavili u predmetima iz uzorka. Monitori su analizirali i relevantne odluke Ustavnog suda i izvještaje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, posebno u dijelu koji se odnosi na pravo na odbranu i pretpostavku nevinosti. Za potrebe analize pretpostavke nevinosti, monitori su analizirali i naslove online portala u vezi sa postupcima koji se vode pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda u Podgorici, kao javno dostupne izjave, saopštenja i javne istupe javnih funkcionera koji su se odnosili na predmete organizovanog kriminala i visoke korupcije.

Aktivnosti monitoringa sprovodio je CeMI-jev pravni tim uz angažovane posmatrače suđenja i istraživače, koji su prethodno bili upoznati sa metodologijom projekta, internim pravilima rada i standardima profesionalnog ponašanja. Tokom sprovođenja projekta korišćeni su standardizovani formulari za bilježenje podataka sa ročišta i iz spisa, kako bi se osigurala uporedivost podataka i ujednačeni pristup svim predmetima.

Predmet monitoringa bili su krivični postupci za organizovani kriminal i visoku korupciju koji su vođeni pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda u Podgorici. Fokus istraživanja nije bio na ocjeni merituma optužbe ili ispravnosti sudske odluke, već na načinu na koji se postupci vode, njihovoj dinamici, procesnim garancijama i širem institucionalnom okviru u kojem se odvijaju.

Monitoring nije obuhvatio drugostepene postupke pred Apelacionim i Vrhovnim sudom, kao ni postupke po vanrednim pravnim ljekovima, kroz neposredno prisustvo na ročištima, već su ti nivoi bili relevantni samo u onoj mjeri u kojoj su njihove odluke bile dostupne za analizu u okviru konkretnih predmeta.

3.3.1. Tim za monitoring suđenja

Monitori suđenja imali su zadatak da prate tok krivičnih postupaka pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda u Podgorici u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije, kao i da, u mjeri u kojoj je to bilo omogućeno, izvrše uvid u spise odabranih pravosnažno okončanih predmeta iz iste oblasti. Cilj takvog pristupa bio je da se prikupe i analiziraju podaci neophodni za ocjenu toka postupaka, njihove efikasnosti, procesnih garancija i načina upravljanja predmetima. U okviru uvida u spise analizirana su relevantna procesna akta i sudske odluke od značaja za razumijevanje toka i ishoda predmeta.

3.3.2. Uzorak praćenih suđenja

Za potrebe izrade ovog izvještaja, monitoring tim CeMI-ja prisustvovao je na ukupno 160 ročišta u 52 predmeta organizovanog kriminala i visoke korupcije pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda u Podgorici. Pored neposrednog posmatranja ročišta, izvršen je i uvid u uzorak od ukupno 32 pravosnažno okončana predmeta, od čega se 10 odnosi na predmete organizovanog kriminala, a 22 na predmete visoke korupcije. Monitori nijesu prisustvovali ročištima za kontrolu optužnice.

Iako je, prema podacima dobijenim putem zahtjeva za slobodan pristup informacijama, od osnivanja Specijalnog odjeljenja evidentirano više od 400 pravosnažno okončanih predmeta, treba imati u vidu da se značajan dio tog broja, prema dostupnim saznanjima, odnosio na predmete zloupotrebe službenog položaja koji, nakon izmjena Zakona o sudovima iz 2024. godine, više nijesu u isključivoj nadležnosti Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici. Iz tog razloga, uzorak od 32 predmeta koje je monitoring tim, prema objašnjenju sudske administracije, dobio kao sve pravosnažno okončane K-S predmete dostupne u sudu, ne predstavlja zanemarljiv uzorak u odnosu na stvarni broj relevantnih pravosnažno okončanih predmeta organizovanog kriminala i visoke korupcije. Naprotiv, imajući u vidu i druge procesne okolnosti koje su detaljnije obrađene u nastavku izvještaja (razdvajanje postupaka, djelimična okončanja kroz sporazume o priznanju krivice, obustave postupka usljed smrti okrivljenih i druge slične situacije) ovaj uzorak, prema nalazima monitoring tima, pruža realan uvid u obim i strukturu pravosnažno okončanih predmeta. Istovremeno, činjenica da je za gotovo deset godina postojanja Specijalnog odjeljenja broj suštinski relevantnih pravosnažno okončanih predmeta relativno ograničen ukazuje na izražen problem efikasnosti u procesuiranju predmeta organizovanog kriminala i visoke korupcije.

Pri tumačenju ovog uzorka važno je imati u vidu da pojam pravosnažno okončanog predmeta u ovom izvještaju ne označava nužno predmet koji je u cjelini završen meritornom sudskom odlukom. Značajan broj predmeta u koje su monitori imali uvid čine predmeti u kojima je pravosnažnost nastupila samo u odnosu na pojedine okrivljene, dok je postupak po istoj optužnici ili u odnosu na isti činjenični opis djela nastavljen u drugom predmetu ili u razdvojenom postupku. To se, između ostalog, odnosi na slučajeve obustave postupka zbog smrti okrivljenog, zaključenja sporazuma o priznanju krivice u odnosu na pojedine okrivljene, odbacivanja krivične prijave, kao i drugih oblika formalnog procesnog okončanja koji nijesu istovremeno značili i potpuno okončanje krivične stvari u meritumu.

Kao dopuna terenskog rada, sprovedeno je i desk istraživanje koje je obuhvatilo pregled relevantnih zakonskih i podzakonskih akata, strateških dokumenata, javno dostupnih optužnica i sudskih odluka, zvaničnih statističkih podataka i izvještaja domaćih i međunarodnih institucija. Pored toga, putem zahtjeva za slobodan pristup informacijama prikupljeni su podaci od relevantnih pravosudnih i drugih državnih organa, kako bi nalazi dobijeni neposrednim monitoringom bili sagledani u širem pravnom, institucionalnom i strateškom kontekstu.

Tabela 1: Pregled uzorka predmeta praćenih putem prisustva ročištima

Vrsta predmeta	Broj praćenih ročišta	Broj predmeta
Organizovani kriminal	135	43
Visoka korupcija	25	9
Ukupno	**160**	**52**

Tabela 2: Pregled uzorka predmeta analiziranih putem uvida u spise

Vrsta predmeta	Broj analiziranih predmeta
Organizovani kriminal	10
Visoka korupcija	22
Ukupno	**32**

4. ANALIZA EFIKASNOSTI KRIVIČNIH POSTUPAKA KOJI SE VODE ZA ORGANIZOVANI KRIMINAL I KORUPCIJU NA VISOKOM NIVOU

Efikasnost krivičnog postupka ne svodi se samo na njegovo trajanje. Ona podrazumijeva sposobnost pravosudnog sistema da predmet vodi kontinuirano, bez nepotrebnih zastoja, uz istovremeno poštovanje procesnih garancija svih učesnika. Zato se pitanje efikasnosti u ovom izvještaju ne posmatra odvojeno od prava na pravično suđenje, već kao njegov sastavni dio: postupak ne može biti ocijenjen kao djelotvoran ako se vodi brzo, ali nauštrb prava okrivljenog, odbrane ili oštećenog, niti ako su formalne garancije poštovane, a predmet godinama ostaje bez procesnog napretka. Član 6 Evropske konvencije upravo zato zahtijeva da se o krivičnoj optužbi odluči u razumnom roku.

Za ocjenu da li je postupak trajao razumno, najprije je potrebno odrediti trenutak od kojeg taj rok počinje da teče. U praksi Evropskog suda za ljudska prava polazi se od toga da *u krivičnim stvarima, „razumno vrijeme" počinje da teče od trenutka kada se lice smatra „optuženim", što može nastupiti i prije nego što predmet dođe pred raspravni sud, na primjer hapšenjem, službenim obavještenjem o krivičnom gonjenju ili otvaranjem prethodne istrage, odnosno od časa kada je položaj osumnjičenog bitno pogođen sumnjom da je počinio krivično djelo.*[44]

U domaćem procesnom pravu, član 19a ZKP-a posebno uređuje početak krivičnog postupka i vezuje ga za taksativno određene procesne radnje, uključujući donošenje naredbe o sprovođenju istrage i potvrđivanje neposredne optužnice.

U ranijim CeMI-jevim projektima, kao operativna tačka za računanje trajanja postupka uziman je trenutak podizanja optužnog akta, jer on omogućava ujednačenije praćenje predmeta i lakšu uporedivost podataka uvidom u spise. Taj pristup je zadržan i ovdje, uz napomenu da se u konvencijskom smislu zaštita prava na suđenje u razumnom roku može aktivirati i ranije, ako je lice već bilo formalno ili faktički pogođeno krivičnom optužbom.

Podaci o efikasnosti postupka u ovom izvještaju zasnivaju se prvenstveno na analizi spisa predmeta kojima je monitoring tim imao pristup i podacima do kojih je istraživački tim došao putem desk istraživanja i kroz zahtjeve za slobodan pristup informacijama.

Važno je naglasiti da pri tumačenju podataka koji se nalaze u spisima predmeta u koji su monitori imali uvid, treba imati u vidu da spisi nijesu uvijek bili jednako uredni i potpuni. U pojedinim predmetima nedostajala su određena procesna akta ili iz dostupne dokumentacije nije bilo moguće sa sigurnošću utvrditi datum pojedinih radnji, na primjer kada naredba za zakazivanje ročišta nije sadržala datum donošenja ili kada u spisu nijesu bili dostupni svi zapisnici, podnesci ili pravni lijekovi. Takve situacije same po sebi ne znače da procesna radnja nije preduzeta, već da njeno postojanje ili vrijeme preduzimanja nijesu mogli biti pot-

44 *Eckle protiv Njemačke,* 15. jul 1982, § 73, Serija A broj 51.

vrđeni na osnovu dokumentacije koja je bila dostupna monitorima. Budući da spis predmeta predstavlja formalni trag toka postupka, analiza je morala biti zasnovana isključivo na onome što je iz njega bilo moguće pouzdano utvrditi.

4.1. Prvostepeni postupak

Redovni krivični postupak obuhvata prvostepeni krivični postupak i postupak po pravnom lijeku. Prvostepeni krivični postupak je podijeljen na dva stadijuma: prethodni i glavni krivični postupak. Prethodni postupak se sastoji iz dvije faze: istrage i podizanja optužnice. Kada optužnica stupi na pravnu snagu, prethodni postupak se završava, a započinje glavni krivični postupak u kojem se rješava predmet suđenja. Glavni krivični obuhvata pripremu glavnog pretresa, održavanje glavnog pretresa i donošenje odluke, odnosno izricanje presude.[45]

U okviru praćenja prvostepenog postupka, CeMI-jevi monitori su pregledali spise predmeta i popunjavali standardizovane formulare koji su pokrivali različite aspekte postupka, uključujući kontrolu optužnice, zakazivanje glavnog pretresa, broj održanih i odloženih ročišta, razloge odlaganja ročišta, mjere procesne discipline, pravo na javno izricanje presude i prosječno trajanje prvostepenog postupka.

Polazeći od ove procesne strukture, monitori su u okviru prvostepenog postupka prisustvovali ročištima, vršili uvid u spise predmeta i evidentirali podatke kroz standardizovane formulare koji su obuhvatali pitanja od značaja za tok i efikasnost postupka, uključujući kontrolu optužnice, zakazivanje glavnog pretresa, broj održanih i odloženih ročišta, razloge odlaganja, primjenu mjera procesne discipline, javno izricanje presude i trajanje prvostepenog postupka.

Način prezentacije nalaza prilagođen je metodologiji prikupljanja podataka. Rezultati su predstavljeni kroz više tematskih cjelina koje prate ključne faze i procesna pitanja prvostepenog krivičnog postupka.

4.1.1. Kontrola optužnice

Od 32 pravosnažno okončana predmeta u koje su monitori imali uvid, optužnica je podignuta u 16 predmeta, i to u devet predmeta organizovanog kriminala i sedam predmeta visoke korupcije. U pet predmeta bila je određena mjera pritvora, a svi predmeti sa pritvorom su predmeti organizovanog kriminala.

Prema članu 293 ZKP-a, rok za zakazivanje ročišta za kontrolu optužnice je 15 dana od dana prijema optužnice. Optužnica je, nakon podizanja, najčešće primana u sud istog ili narednog dana, dok je najduži zabilježeni razmak iznosio tri dana, u slučajevima kada je optužnica podignuta u petak, a sudu dostavljena narednog radnog dana, odnosno u ponedjeljak.

Monitori nijesu zabilježili nijedan predmet u kojim je ovaj rok ispoštovan, dok se u 1**4 predmeta (87,5%)** rok kretao od **17 do 336 dana.** U spisima preostala dva predmeta nije bilo relevantnih podataka za računanje ovog roka.

45 U nekim specifičnim slučajevima postupak se okončava rješenjem.

Prosječno vrijeme za zakazivanje ročišta za kontrolu optužnice u analiziranim predmetima u kojima je bilo podataka za analizu iznosi **117 dana.** Najduži rok zabilježen je u dva predmeta visoke korupcije **(317 i 336 dana),** dok je najduži rok za zakazivanje ročišta za kontrolu optužnice u predmetu organizovanog kriminala iznosio **204 dana** od dana prijema optužnice.

Zakonski rok od 15 dana za zakazivanje ročišta za kontrolu optužnice nije poštovan u **pet** predmeta u kojima je određena mjera pritvora, pri čemu je ovdje relevantan pritvor koji je određen prije potvrđivanja optužnice, o čemu su monitori takođe vodili računa.

Raniji izvještaji o monitoringu suđenja pokazali su da se rok za zakazivanje ročišta za kontrolu optužnice ne poštuje u procentu većem od 50%, što upućuje na to da prekoračenje ovog roka nije zabilježeno samo u predmetima obuhvaćenim ovim izvještajem. U predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije taj podatak treba sagledavati i u kontekstu ukupnog broja predmeta u radu, kao i kadrovskih i prostornih kapaciteta Višeg suda u Podgorici i Specijalnog odjeljenja, naročito u periodu na koji se odnosi najveći broj predmeta obuhvaćenih ovim izvještajem.

Osim predmeta u koje su monitori imali uvid, na osnovu prisustva ročištima i putem dostupnih podataka na zvaničnim stranicama suda i tužilaštva, CeMI-jev monitoring tim je uporedio period od podizanja do potvrđivanja optužnice za dodatnih **49** predmeta koji nijesu bili obuhvaćeni uvidom, pri čemu je utvrđeno da prosječno vrijeme za potvrđivanje optužnice nakon podizanja iste iznosi **96 dana.**

Takođe, monitori su kroz kontinuirano praćenje postupaka zabilježili **13 odlaganja u 9 različitih predmeta** organizovanog kriminala i visoke korupcije, tj. u pojedinim predmetima kontrola optužnice je odlagana više puta. Odlaganja su najčešće bila povezana sa zahtjevima stranaka, prije svega zahtjevima branilaca za odlaganje radi upoznavanja sa spisima, dostavljanja kopija spisa ili dokaznog materijala, kao i zahtjevima za izuzeće. Dio odlaganja odnosio se na procesne pretpostavke za održavanje ročišta, uključujući neurednu dostavu okrivljenom ili izostanak dokaza da je poziv uredno uručen braniocu, dok su pojedina odlaganja bila vezana za izuzeće sudija i dodjelu predmeta drugom postupajućem sudiji. Zabilježena su i odlaganja zbog zdravstvenih razloga na strani okrivljenog, ranije preuzetih obaveza branilaca, kao i zbog drugih procesnih razloga, uključujući potrebu da branioci razjasne uslove za zastupanje okrivljenih ili pripreme odbranu prije izjašnjenja o optužnici.

Shodno članu 296 st. 1 ZKP-a, rok za potvrđivanje optužnice je osam dana, a u složenim predmetima 15 dana od dana održavanja ročišta za kontrolu optužnice. U analiziranim predmetima nije bilo prekoračenja zakonskog roka.

Prosječan rok za potvrđivanje optužnice nakon održanog ročišta za kontrolu optužnice iznosi jedan dan, tj. u najvećem broju predmeta optužnica je potvrđivana istog dana kada je bilo održano i samo ročište za kontrolu optužnice, a samo u jednom složenom predmetu organizovanog kriminala taj rok je iznosio 10 dana.

Nalazi izvještaja u ovom dijelu su u velikoj mjeri podudarni sa nalazima prethodnih izvještaja. U tom smislu, uporedni podaci pokazuju da u fazi odlučivanja o potvrđivanju optužnice nije zabilježeno pogoršanje u odnosu na ranije stanje, već kontinuitet blagovremenog postupanja nakon održanog ročišta za kontrolu optužnice. Takođe, monitori nijesu zabilježili nijedan slučaj u kojem je optužnica vraćena tužilaštvu na dopunu.

Međutim, ovakav nalaz sam po sebi ne daje potpun odgovor na pitanje kvaliteta sudske kontrole u ovoj fazi postupka. Imajući u vidu složenost pojedinih optužnica u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije, može se otvoriti pitanje da li kratko trajanje ove faze u svim slučajevima istovremeno odražava i punu sadržinsku kontrolu optužnice. Na značaj tog pitanja ukazuje i analiza Akcije za ljudska prava iz 2023. godine,[46] u kojoj se podsjeća da ZKP omogućava izdvajanje nezakonitih dokaza već u fazi kontrole optužnice, ali i konstatuje da se u sudskoj praksi takvi dokazi ponekad izdvajaju tek u kasnijim fazama postupka. U tom smislu, podatak o poštovanju rokova za potvrđivanje optužnice treba posmatrati prvenstveno kao pokazatelj formalne ažurnosti u ovoj fazi, ali ne nužno i kao dovoljan pokazatelj njenog stvarnog sadržinskog domašaja.

U prilog tome govore situacije koje su monitori zabilježili, a u kojima je tokom glavnog pretresa došlo do izdvajanja pojedinih dokaza iz spisa predmeta, nakon što je sud ocijenio da se ti dokazi ne mogu koristiti kao pravno valjani dokazni materijal.

- U jednom predmetu sud je izdvojio transkripte mjera tajnog nadzora, nakon što nije bilo moguće izvršiti provjeru njihove autentičnosti kroz upoređivanje sa originalnim audio-snimcima. Problem se ogledao u tome što nijesu dostavljeni originalni snimci na osnovu kojih su transkripti sačinjeni, pa sud nije mogao da provjeri da li pisani sadržaj odgovara stvarno zabilježenoj komunikaciji. U takvoj situaciji, sud je ocijenio da se transkripti ne mogu koristiti kao dokaz, jer bi njihova upotreba bez mogućnosti provjere izvornog sadržaja dovela u pitanje pouzdanost dokaznog materijala.

- U drugom predmetu vijeće je po službenoj dužnosti odlučilo da iz dokaznog materijala izuzme službene zabilješke Uprave policije sačinjene povodom identifikacije korisnika SKY ECC aplikacije, kao i izvještaje o pregledu komunikacija kriptovanih telefona koji su se odnosili na navodne korisnike te aplikacije. Razlog za takvu odluku bio je to što su navedene zabilješke i izvještaji sačinjeni od strane službenika Specijalnog policijskog odjeljenja na osnovu operativnih saznanja, zbog čega ih vijeće nije prihvatilo kao dokaz u tom postupku.

4.2. Glavni pretres

U ranijim izvještajima u ovom dijelu analize prikazivani su podaci o roku u kojem je, nakon potvrđivanja optužnice ili podizanja optužnog predloga, zakazivan glavni pretres, uključujući prosječno trajanje tog perioda i eventualna prekoračenja rokova iz člana 304 stav 2 i člana 451 stav 4 ZKP-a. U ovom izvještaju takav prikaz nije dat, jer uzorak od 32 pravosnažno okončana predmeta nije dovoljno veliki i ujednačen da bi omogućio pouzdanu kvantitativnu analizu ove faze postupka.

Razlog za to je i činjenica da dio predmeta iz uzorka nije vođen od početka do kraja kao jedinstven postupak, već je nastao razdvajanjem iz ranije pokrenutih predmeta. U takvim situacijama nije uvijek moguće pouzdano utvrditi od kojeg trenutka treba računati rok za zakazivanje

46 Akcija za ljudska prava, *Izdvajanje nezakonito pribavljenih dokaza u krivičnom postupku – principi iz prakse Evropskog suda za ljudska prava i pravila i sudska praksa u Crnoj Gori*, jun 2023, str. 18, dostupno na linku: https://www.hraction.org/wp-content/uploads/2023/07/Izdvajanje-nezakonito-pribavljenih-dokaza-u-krivicnom-postupku.pdf

glavnog pretresa. Ako bi se, na primjer, polazilo od datuma potvrđivanja optužnice ili podizanja optužnog predloga u prvobitnom predmetu bez uvida u izvornu naredbu za održavanje glavnog pretresa, moglo bi izgledati da je glavni pretres u razdvojenom postupku zakazan sa velikim zakašnjenjem, iako to ne bi odgovaralo stvarnom toku postupka u tom predmetu. Pored toga, dio predmeta u koje su monitori imali uvid nije ni došao do faze donošenja naredbe za održavanje glavnog pretresa, jer su postupci obustavljeni ili su optužni akti odbačeni.

4.2.1. Odlaganje glavnog pretresa

Ukupan broj ročišta[47] u okviru **32** analizirana predmeta iznosi **314,** i to **241** u predmetima organizovanog kriminala i korupcije i **73** u predmetima visoke korupcije. Ukupan broj održanih ročišta iznosio je **218 (69,43%),** a odloženih **96 (30,57%),** pri čemu je u predmetima organizovanog kriminala održano **179 (74,27%),** a odloženo **62 (25,73%),** dok je u predmetima visoke korupcije održano **39 (53,42%)** a odloženo **34 (46,58%)** ročišta.

Još jednom ukazujemo na to da je uzorak spisa koji su monitori dobili na analizu bio specifičan i sadržao je predmete koji su razdvojeni iz drugih postupaka koji još uvijek traju a u koje monitori nijesu imali uvid, kao i predmete koji su okončani bez održavanja glavnog pretresa.

Kada je riječ o predmetima u kojima je bila određena mjera pritvora, održano je **188 (75,81%),** a odloženo **60 (24,19%)** ročišta. U predmetima organizovanog kriminala u kojima je bila određena mjera pritvora, održano je **179 (76,17%)** a odloženo **56 (23,83%)** ročišta, a u predmetima visoke korupcije održano je **9 (69,23%)** a odloženo **4 (30,77%)** ročišta.

Prosječno trajanje odlaganja u svim predmetima iznosi **34 dana.** U predmetima organizovanog kriminala, prosječno trajanje odlaganja iznosi **28 dana,** odnosno **27 dana** za predmete u kojima je određena mjera pritvora, dok u predmetima visoke korupcije, prosječno trajanje odlaganja iznosi **48 dana,** odnosno **41** dan za predmete u kojima je određen pritvor.

Sudski savjet Crne Gore je krajem jula 2025. godine uveo detaljniju evidenciju razloga odlaganja suđenja, a u godišnjem izvještaju prikazani su i zbirni podaci o broju i procentu odloženih suđenja.[48] Ti podaci, međutim, nijesu predstavljeni po pojedinačnim sudovima, odjeljenjima ili vrstama predmeta, već samo na zbirnom nivou, pri čemu se navodi da je odloženo 60,9% zakazanih suđenja. Radi preciznije statističke analize, pravni tim CeMI-ja je putem zahtjeva za slobodan pristup informacijama pokušao da od Sudskog savjeta pribavi podatke o broju i statusu svih ročišta u predmetima u radu Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici, ali je taj dio zahtjeva odbijen uz obrazloženje da *u okviru postojećeg sudskog iinformacionog sistema kod određenog broja predmeta, posebno kada su u pitanju stariji predmeti, statusi nijesu*

47 Zakonik o krivičnom postupku ne predviđa ročišta kao dio glavnog pretresa, nego ovaj termin vezuje za druge faze postupka (npr. ročišta za ispitivanje i ocjenu zakonitosti i opravdanosti optužnice, odlučivanje o sporazumu o priznanju krivice), a glavni pretres posmatra kao cjelinu (od potvrđivanja optužnice do izricanja presude) i završetak radnji sprovedenih na pretresu tokom jednog dana i zakazivanje nastavka za drugi dan tretira kao odlaganje glavnog pretresa, a taj jedan „susret" aktera postupka u sudnici naziva zasijedanjem (čl. 322 ZKP-a). U ovom Izvještaju termin „ročište" se koristi šire, iz praktičnih i statističkih razloga, i odnosi se i na glavni pretres, tj. svako ročište u okviru glavnog pretresa podrazumijeva po jedan termin za koji je zakazano održavanje glavnog pretresa, a ono može biti odloženo-neodržano, odloženo-održano i održano.

48 *Godišnji izvještaj o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu za 2025. godinu*, str. 162, dostupno na: https://sudovi.me/static//sdsv/doc/Izvjestaj_o_radu_2025_web.pdf

ažurirani nakon prvobitnog zakazivanja. Iz navedenog proizilazi da ročišta ostaju evidentirana kao „zakazana", iako su u međuvremenu održana, odložena ili ponovo zakazana, zbog čega bi dostavljanje ovih podataka bilo nepouzdano.[49]

Ovo u krajnjem znači da trenutno ne postoji detaljna evidencija koja bi omogućila pouzdanu i potpunu statističku analizu statusa ročišta u predmetima Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici na nivou svih predmeta, što dodatno naglašava važnost kontinuiranog monitoringa suđenja i uloge organizacija civilnog društva u obezbjeđivanju dodatnog sloja provjerljivih podataka i analiza o funkcionisanju pravosuđa u ovoj oblasti.

4.2.1.1. Razlozi za odlaganje

O odlaganju ročišta za potrebe ovog Izvještaja govorimo kada iz nekog razloga u određenom danu za koji je zakazan glavni pretres (jedan od termina tačnije) nije moguće sprovesti nijednu ili nije moguće sprovesti radnje predviđene da se sprovedu na glavnom pretresu kao cjelini. Zakonik o krivičnom postupku koristi termin odlaganja (dana) glavnog pretresa a ne ročišta, pa tako predsjednik vijeća može naredbom, iz važnih razloga, na predlog stranaka i branioca ili po službenoj dužnosti, odložiti dan glavnog pretresa, najduže do 15 dana, a o odlaganju će se odmah obavijestiti sva pozvana lica (čl. 311). Osim toga, ZKP u članovima 323-328, kao razloge za odlaganje propisuje i:

1. Nedolazak tužioca na glavni pretres
2. Nedolazak optuženog na glavni pretres
3. Nedolazak branioca
4. Nedolazak svjedoka
5. Nedolazak vještaka
6. Radi pribavljanja novih dokaza
7. Ako se u toku glavnog pretresa utvrdi da je kod optuženog poslije učinjenog krivičnog djela nastupila privremena duševna poremećenost
8. Postojanje drugih smetnji da se glavni pretres uspješno sprovede.

Iako ZKP propisuje osnovne procesne situacije u kojima može doći do odlaganja glavnog pretresa, zakonske kategorije same po sebi ne pružaju dovoljno preciznu sliku o stvarnim razlozima zbog kojih se ročišta u praksi odlažu. Dio zakonskih osnova formulisan je široko i opšte, dok se u sudskoj praksi iza iste pravne osnove mogu kriti vrlo različite činjenične situacije, od izostanka pojedinih učesnika i problema u dostavljanju, do zdravstvenih razloga, promjene branioca, zahtjeva za izuzeće, procesnih prijedloga stranaka, logističkih prepreka i sl. Zbog toga zakonska klasifikacija, iako nužna kao polazni okvir, nije dovoljna za detaljniju analizu obrazaca odlaganja.

Polazeći od toga, CeMI je, na osnovu iskustva iz ranijih programa monitoringa suđenja i neposrednog uvida u praksu sudova, razvio detaljniji pregled razloga za odlaganje ročišta, što omogućava da se formalni zakonski osnovi razlože na konkretnije i analitički korisnije kategorije, kako bi se preciznije evidentirali neposredni razlozi odlaganja i omogućilo pouzdanije sagledavanje njihovog učestalog pojavljivanja u praksi.

49 Sudski savjet Crne Gore, Rješenje br. 17-2 – 2265/26-2

Najčešći razlozi za odlaganje ročišta u okviru analiziranih predmeta su bili zahtjev branioca, koji je zabilježen u **14 (14,58%)** odloženih ročišta, zatim zahtjev tužioca u **13 (13,54%),** odsustvo sudije u **13 (13,54%)** i odsustvo okrivljenog usljed neuredne dostave u **11 (11,46%)** odloženih ročišta.

Tabela 3: Razlozi odlaganja ročišta u analiziranim predmetima

Razlog odlaganja	Broj i procenat odloženih ročišta		Ukupno trajanje odlaganja u danima	Prosječno trajanje odlaganja u danima
Neuredna dostava okrivljenom	11	11,46%	570	51,82
Neuredna dostava svjedoku	1	1,04%	7	7
Optuženi nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	2	2,08%	28	14
Tužilac nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	2	2,08%	73	36,5
Branilac nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	3	3,13%	26	8,67
Optuženi nije pristupio. Iz spisa predmeta se ne može utvrditi da li mu je poziv uredno uručen.	4	4,17%	14	3,5
Odsustvo sudije	13	13,54%	433	33,31
Nedostatak tehničkih uslova	1	1,04%	59	59
Organizacijski razlozi na strani suda	1	1,04%	1	1
Nalaz ili mišljenje vještaka nije dostavljeno na vrijeme	3	3,13%	119	39,67
Zahtjev branioca	14	14,58%	466	33,29
Zahtjev tužioca	13	13,54%	541	41,62
Sporazum stranaka	1	1,04%	15	15
Drugi zdravstveni razlozi	9	9,38%	286	31,78
Drugi objektivni razlozi	4	4,17%	287	71,75
Odsustvo više lica	2	2,08%	36	18
Otkazivanje punomoćja braniocu	4	4,17%	110	27,5
Drugi razlozi	8	8,33%	242	30,25
Ukupno	**96**	**100%**	**3.313**	**34,51**

Tabela 4: Razlozi odlaganja ročišta u analiziranim predmetima organizovanog kriminala

Razlog odlaganja	Broj i procenat odloženih ročišta		Ukupno trajanje odlaganja u danima	Prosječno trajanje odlaganja u danima
Neuredna dostava okrivljenom	3	4,84%	91	30,33
Neuredna dostava svjedoku	1	1,61%	7	7
Optuženi nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	1	1,61%	1	1
Tužilac nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	2	3,23%	73	36,5
Branilac nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	3	4,84%	26	8,67
Optuženi nije pristupio. Iz spisa predmeta se ne može utvrditi da li mu je poziv uredno uručen.	4	6,45%	14	3,5
Odsustvo sudije	10	16,13%	277	27,7
Nedostatak tehničkih uslova	1	1,61%	59	59
Organizacijski razlozi na strani suda	1	1,61%	1	1
Zahtjev branioca	12	19,35%	327	27,25
Zahtjev tužioca	2	3,23%	27	13,5
Sporazum stranaka	1	1,61%	15	15
Drugi zdravstveni razlozi	5	8,06%	113	22,6
Drugi objektivni razlozi	4	6,45%	287	71,75
Otkazivanje punomoćja braniocu	4	6,45%	110	27,5
Drugi razlozi	8	12,9%	242	30,25
Ukupno	**62**	**100%**	**1.670**	**26,94**

Tabela 5: Razlozi odlaganja ročišta u analiziranim predmetima visoke korupcije

Razlog odlaganja	Broj i procenat odloženih ročišta		Ukupno trajanje odlaganja u danima	Prosječno trajanje odlaganja u danima
Neuredna dostava okrivljenom	8	23,53%	479	59,88
Optuženi nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	1	2,94%	27	27
Odsustvo sudije	3	8,82%	156	52
Nalaz ili mišljenje vještaka nije dostavljeno na vrijeme	3	8,82%	119	39,67
Zahtjev branioca	2	5,88%	139	69,5
Zahtjev tužioca	11	32,35%	514	46,73
Drugi zdravstveni razlozi	4	11,76%	173	43,25
Odsustvo više lica	2	5,88%	36	18
Ukupno	**34**	**100%**	**1.643**	**48,32**

Tabela 6: Razlozi odlaganja ročišta u analiziranim pritvorskim predmetima

Razlog odlaganja	Broj i procenat odloženih ročišta		Ukupno trajanje odlaganja u danima	Prosječno trajanje odlaganja u danima
Neuredna dostava okrivljenom	4	6,67%	119	29,75
Neuredna dostava svjedoku	1	1,67%	7	7
Optuženi nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	2	3,33%	28	14
Tužilac nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	2	3,33%	73	36,5
Branilac nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	2	3,33%	17	8,5
Optuženi nije pristupio. Iz spisa predmeta se ne može utvrditi da li mu je poziv uredno uručen.	4	6,67%	14	3,5
Odsustvo sudije	9	15%	265	29,44
Organizacijski razlozi na strani suda	1	1,67%	1	1
Zahtjev branioca	9	15%	273	30,33
Zahtjev tužioca	2	3,33%	27	13,5
Sporazum stranaka	1	1,67%	15	15
Drugi zdravstveni razlozi	7	11,67%	224	32
Drugi objektivni razlozi	4	6,67%	287	71,75
Otkazivanje punomoćja braniocu	4	6,67%	110	27,5
Drugi razlozi	8	13,33%	242	30,25
Ukupno	**60**	**100%**	**1.702**	**28,37**

Tabela 7: Razlozi odlaganja ročišta u analiziranim pritvorskim predmetima organizovanog kriminala

Razlog odlaganja	Broj i procenat odloženih ročišta		Ukupno trajanje odlaganja u danima	Prosječno trajanje odlaganja u danima
Neuredna dostava okrivljenom	3	5,36%	91 dana	30,33
Neuredna dostava svjedoku	1	1,79%	7 dana	7
Optuženi nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	1	1,79%	1 dan	1
Tužilac nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	2	3,57%	73 dana	36,5
Branilac nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	2	3,57%	17 dana	8,5
Optuženi nije pristupio. Iz spisa predmeta se ne može utvrditi da li mu je poziv uredno uručen.	4	7,14%	14 dana	3,5
Odsustvo sudije	9	16,07%	265 dana	29,44
Organizacijski razlozi na strani suda	1	1,79%	1 dan	1
Zahtjev branioca	9	16,07%	273 dana	30,33
Zahtjev tužioca	2	3,57%	27 dana	13,5
Sporazum stranaka	1	1,79%	15 dana	15
Drugi zdravstveni razlozi	5	8,93%	113 dana	22,6
Drugi objektivni razlozi	4	7,14%	287 dana	71,75
Otkazivanje punomoćja braniocu	4	7,14%	110 dana	27,5
803 - Drugi razlozi	8	14,29%	242 dana	30,25
Ukupno	**56**	**100%**	**1.536 dana**	**27,43**

Tabela 8: Razlozi odlaganja ročišta u analiziranim pritvorskim predmetima visoke korupcije

Razlog odlaganja	Broj i procenat odloženih ročišta		Ukupno trajanje odlaganja u danima	Prosječno trajanje odlaganja u danima
Neuredna dostava okrivljenom	1	25%	28	28
Optuženi nije pristupio ročištu iako mu je poziv uredno uručen	1	25%	27	27
Drugi zdravstveni razlozi	2	50%	111	55,5
Ukupno	**4**	**100%**	**166**	**41,5**

Monitori su putem kontinuiranog praćenja postupaka zabilježili **41** odloženo ročište u **23** različita predmeta organizovanog kriminala i visoke korupcije. U pojedinim predmetima odlaganja su se ponavljala više puta, a najčešće su bila povezana sa zahtjevima stranaka, uključujući zahtjev branioca, zahtjev optuženog, zahtjev za izuzeće i sporazum stranaka, kao

i sa otkazivanjem punomoćja braniocu ili nepristupanjem branioca ročištu. Zabilježena su i odlaganja zbog zdravstvenih i drugih objektivnih razloga, uključujući dojavu o postavljenoj eksplozivnoj napravi u zgradi suda i štrajk službenika suda. Dio odlaganja odnosio se na razloge na strani suda, prije svega odsustvo sudije, dok su pojedina ročišta odložena radi pribavljanja novih dokaza ili zato što dokazi nijesu dostavljeni od strane drugih organa. U manjem broju slučajeva odlaganja su bila povezana sa potrebom za dodatnim vremenom za upoznavanje sa spisima, odlučivanjem o procesnim predlozima prije nastavka postupka, spajanjem postupaka ili drugim razlozima procesne prirode.

Kada je riječ o dojavama da je postavljena eksplozivna naprava u zgradi suda, monitori su evidentirali najmanje 12 dojava od početka 2024. godine do kraja 2025. godine, od čega se 10 dojava odnosilo na zgradu u kojoj se nalazi Viši sud u Podgorici.[50] U svim danima kada su dojave stizale bili su zakazani i predmeti iz nadležnosti Specijalnog odjeljenja.

4.2.2. Mjere procesne discipline

U užem smislu mjere procesne discipline su mjere koje stoje na raspolaganju sudu radi održavanja reda u sudnici i to su:

1. opomena (kada učesnik u postupku ili lice koje prisustvuje glavnom pretresu ometa red, vrijeđa sud, stranke ili druge učesnike u postupku ili ne poštuje naređenja predsjednika vijeća za održavanje reda).
2. udaljenje optuženog iz sudnice ukoliko opomena bude bezuspješna
3. za ostala lica udaljenje i novčana kaznom do 1.000 € i
4. obavještavanje od strane predsjednika vijeća nadležnog državnog tužioca ako državni tužilac ili lice koje ga zamjenjuje narušava red (predsjednik vijeća pored toga može i prekinuti glavni pretres i od nadležnog državnog tužioca zatražiti da odredi drugo lice da zastupa optužnicu)

U širem smislu, mjere procesne discipline su i mjere kojima se obezbjeđuje dolazak učesnika u postupku na glavni pretres i to su:

1. prinudno dovođenje
2. novčana kazna i
3. izdavanje potjernice

Ove mjere u svakom slučaju treba razlikovati od mjera za obezbjeđenje prisustva okrivljenog i nesmetano vođenje postupka o kojima će više riječi biti u Odjeljku 5 ovog Izvještaja.

50 Vidjeti: RTCG, „Dojava o bombi u sudovima bila lažna", 29. januar 2024; Radio Titograd, „Dojava o bombi: Evakuisan Viši, Apelacioni i Vrhovni sud", 11. mart 2024; Dnevno, „Lažna dojava o bombi u Osnovnom, Višem i Apelacionom sudu", 12. mart 2024; Vijesti, „Lažna dojava o bombama u više sudova u Podgorici", 1. april 2024; Vijesti, „Dojava o navodno postavljenim bombama u zgradama u kojima su smješteni Osnovni, Vrhovni, Apelacioni i Viši sud", 24. jun 2024; Vijesti, „Sudovi u nekoliko gradova evakuisani, dojave o bombama bile lažne", 24. septembar 2024; Dan, „Dojava o bombi u sudovima bila lažna", 3. decembar 2024; CdM, „Lažne dojave o bombama u zgradama Osnovnog i Apelacionog suda", 25. decembar 2024; RTCG, „Podgorica: Lažna dojava o bombi u Vrhovnom, Apelacionom i Višem sudu", 17. mart 2025; Vijesti, „UP: Lažna dojava o bombi u zgradi Apelacionog i Višeg suda dok je trajalo suđenje članovima kriminalne grupe", 23. jun 2025.

U analiziranim predmetima izrečene su ukupno **83** mjere procesne discipline različitim učesnicima: **8** opomena, **50** novčanih kazni, **7** udaljenja iz sudnice, **14** mjera prinudnog dovođenja i **4** potjernice.

Tabela 9: Broj mjera procesne discipline izrečenih učesnicima u postupku

Mjera	Optuženi		Branilac		Svjedok		Tužilac		Ukupno
Opomena	2	25%	4	50%	1	12.5%	1	12,5%	8
Novčana kazna	0	0%	45	90%	5	10%	0	0%	50
Udaljenje iz sudnice	7	100%	0	0%	0	0%	0	0%	7
Prinudno dovođenje	5	35,71%	0	0%	99	64,29%	0	0%	14
Nacionalna potjernica	3	100%	0	0%	0	0%	0	0%	3
Međunarodna potjernica	1	100%	0	0%	0	0%	0	0%	1
Ukupno	**18**	**21,69%**	**49**	**59,04%**	**15**	**18,07%**	**1**	**1,2%**	**83**

Od ovog broja najveći broj mjera izrican je u pritvorskim predmetima **(76),** i to: 8 opomena, **47** novčanih kazni, **7** udaljenja iz sudnice, **10** mjera prinudnog dovođenja i **4** potjernice.

Sud je u analiziranim predmetima izrekao novčane kazne u ukupnoj visini od **5.900 €,** od čega **2.900 €** u pritvorskim predmetima.

Kada je riječ o mjeri prinudnog dovođenja, monitori su zabilježili **9 (64,28%)** slučajeva u kojima Uprava policije nije postupila po naredbi za dovođenje, dok u **3 (33,33%)** slučaja Uprava policije nije ni obavijestila sud o razlozima nepostupanja. U pritvorskim predmetima, Uprava policije u **8 (57,14%)** nije postupila po naredbi za dovođenje, a u **2 (25%)** slučaja nije ni obavijestila sud o razlozima nepostupanja.

Na značaj blagovremenog i dokumentovanog postupanja po naredbama za prinudno dovođenje ukazuje i javno zabilježeni slučaj pravosnažno osuđenog lica koje se nije javilo na izdržavanje kazne zatvora. Iako se taj slučaj nije odnosio na mjeru procesne discipline izrečenu tokom glavnog pretresa, već na fazu izvršenja pravosnažne presude, relevantan je za pitanje institucionalne koordinacije između suda i Uprave policije.

Naime, prema javno dostupnim podacima, policija je saopštila da se osuđeno lice nije dobrovoljno javilo na izdržavanje kazne i da je o utvrđenim činjenicama obavijestila nadležni sud, nakon čega je raspisana potjernica. Stav Uprave policije bio je da kod njih nije postojala obaveza ranijeg postupanja dok to od nje nije zatražio sud, dok je sud saopštio da je naredba za prinudno sprovođenje bila izdata ranije, a da je policija tek naknadno obavijestila sud da lice nije pronađeno na prijavljenoj adresi.[51]

51 https://www.hraction.org/2026/03/07/b17-t2-osudena-bivsa-tuziteljka-lidija-mitrovic-u-bjekstvu/

Iako se ne radi o istoj procesnoj fazi, u predmetima sa većim brojem optuženih, branilaca i svjedoka, izostanak blagovremenog postupanja od strane Uprave policije može neposredno uticati na održavanje glavnog pretresa, dovesti do odlaganja ročišta i produžiti ukupno trajanje postupka.

Važno je istaći da je najveći broj mjera procesne dicipline, tj. **64 (77,1%)** izrečen u jednom od 32 predmeta koje su monitori analizirali, a koji je trajao gotovo 10 godina, pa se na osnovu analiziranih predmeta ne može izvući zaključak da sud često primjenjuje mjere procesne discipline koje su mu na raspolaganju.

4.2.3. Pravo na javno izricanje presude

Prema članu 375 ZKP-a, nakon što sud izrekne presudu, predsjednik vijeća će je odmah objaviti. Ako nije u mogućnosti da istog dana po završetku glavnog pretresa izrekne presudu, odložiće objavljivanje presude najduže za tri dana i odrediće vrijeme i mjesto objavljivanja presude. Ako presuda ne bude objavljena u roku od tri dana od završetka glavnog pretresa, predsjednik vijeća je dužan da odmah po isteku roka o tome obavijesti predsjednika suda i saopšti mu razloge.

U analiziranim predmetima doneseno je **20** presuda u prvom stepenu, od čega je u **osam** predmeta presuda objavljena istog dana kada je završen glavni pretres, dok u **12 predmeta** taj rok nije ispoštovan. Prosječan broj dana potreban za objavljivanje presude nakon završetka glavnog pretresa u analiziranim predmetima iznosio je **13 dana.**

Prema čl. 378 st. 1 ZKP-a, presuda koja je objavljena mora se pisano izraditi i otpremiti u roku od mjesec dana od objavljivanja, a u složenim stvarima, izuzetno, u roku od dva mjeseca. Ako presuda nije izrađena u tim rokovima, predsjednik vijeća dužan je da pisano obavijesti predsjednika suda o razlozima zbog kojih to nije učinjeno, nakon čega predsjednik suda preduzima mjere da se presuda što prije izradi. Prema čl. 378 st. 3 ZKP-a, ovjereni prepis presude dostavlja se tužiocu, optuženom i braniocu, u skladu sa pravilima o dostavljanju pismena okrivljenom iz čl. 195 ZKP-a.

U analiziranim predmetima, monitori su evidentirali s**edam predmeta (35%)** u kojima je presuda napisana u roku do mjesec dana, u **pet predmeta (25%)** presuda je izrađena u roku od 1-2 mjeseca, dok je u **osam predmeta (40%)** bilo potrebno više od dva mjeseca.

Značaj blagovremene dostave pismenog otpravka presude proizlazi iz čl. 381 ZKP-a, prema kojem se žalba protiv prvostepene presude može izjaviti u roku od 15 dana od dana dostavljanja pismenog otpravka presude, dok blagovremeno izjavljena žalba odlaže izvršenje presude. Iz toga proizlazi da se postupak, i nakon objavljivanja presude, ne može posmatrati kao (prvostepeno ili drugostepeno) procesno okončan sve dok presuda ne bude pisano izrađena, otpremljena i uredno dostavljena licima od čije dostave počinju da teku rokovi za pravne lijekove.

Dostavljanje presude posebno je relevantno u predmetima sa više optuženih i više branilaca. Prema čl. 195 st. 4 ZKP-a, ako okrivljeni ima branioca, presuda i sve odluke od čijeg dostavljanja teče rok za žalbu ili prigovor dostavljaju se i braniocu i okrivljenom, pri čemu rok teče od

dana dostavljanja pismena okrivljenom, odnosno braniocu. Istovremeno, čl. 195 st. 5 ZKP-a propisuje da je, ako se pismeno ima dostaviti braniocu okrivljenog koji ima više branilaca, dovoljno da se dostavljanje izvrši jednom od njih.

ZKP sadrži i pravila koja treba da spriječe blokadu postupka u slučaju odbijanja prijema pismena. Prema čl. 197 st. 4 ZKP-a, ako primalac odbije da potpiše dostavnicu ili povratnicu, dostavljač će to zabilježiti na dostavnici ili povratnici, naznačiti dan i čas predaje i time se dostavljanje smatra izvršenim. Takođe, prema čl. 198 ZKP-a, ako primalac ili odrasli član njegovog domaćinstva odbije da primi pismeno, dostavljač će na dostavnici zabilježiti dan, čas i razlog odbijanja prijema, ostaviti pismeno u stanu primaoca ili u prostoriji u kojoj je zaposlen, i time se dostavljanje smatra izvršenim.

I pored ovih pravila, faza dostavljanja sudskih odluka u praksi može predstavljati prostor za dodatno trajanje postupka, naročito kada se otvori pitanje načina dostave, dokazivanja urednog prijema ili potrebe da odluka bude dostavljena pojedinim licima. Na to ukazuje i jedna javno zabilježena procesna situacija pred Višim sudom u Podgorici, u kojoj se problem nije odnosio na dostavljanje pismenog otpravka presude, već na dostavljanje rješenja o određivanju pritvora donijetog istog dana kada je presuda objavljena. U tom slučaju je navedeno da je odluka uredno dostavljena optuženoj i jednom od branilaca, dok je drugi branilac odbio da primi rješenje elektronskim putem i insistirao na dostavi redovnom poštom, što je sud ocijenio kao opstrukciju i odlaganje odlučivanja po žalbi u hitnoj stvari. Iako se radilo o rješenju, a ne o presudi, navedena situacija je relevantna i za pitanje dostavljanja pismenog otpravka presude, jer pokazuje da način i urednost dostave sudskih odluka mogu uticati na dinamiku postupka i nakon objavljivanja odluke.

Iz tih razloga, monitori su evidentirali vrijeme koje je proteklo od objavljivanja presude do dostavljanja njenog pismenog otpravka strankama u postupku. Ovaj podatak je praćen kako bi se sagledalo da li se, nakon završetka glavnog pretresa i objavljivanja presude, pojavljuju dodatna procesna zadržavanja u fazi dostavljanja presude, koja mogu uticati na početak žalbenih rokova, upućivanje predmeta drugostepenom sudu i ukupno trajanje postupka.

U tom smislu, monitori su zabilježili da je prosječno vrijeme od objavljivanja do dostavljanja pismenog otpravka prvostepene presude u analiziranim predmetima iznosilo **71 dan** za dostavu tužiocu, **101 dan** za dostavu braniocu i **105 dana** za dostavu optuženom. Posmatrano u odnosu na dostavu tužiocu, dostava braniocu trajala je oko **42,25% duže,** dok je dostava optuženom trajala oko **47,89% duže.**

4.3. Drugostepeni postupak

Prema čl. 385 ZKP-a, presuda se može pobijati zbog:

1. bitne povrede odredaba krivičnog postupka;
2. povrede Krivičnog zakonika;
3. pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja;
4. odluke o krivičnim sankcijama, oduzimanju imovinske koristi, troškovima krivičnog postupka, imovinskopravnim zahtjevima.

Nakon izjavljivanja žalbe, drugostepeni sud o predmetu odlučuje na sjednici vijeća ili na pretresu. Pretres pred drugostepenim sudom propisan je čl. 395 st. 1 ZKP-a i predstavlja izuzetak u odnosu na odlučivanje na sjednici vijeća. Njegovo održavanje dolazi u obzir samo kada je, zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, potrebno izvesti nove dokaze ili ponoviti već izvedene dokaze, a istovremeno postoje opravdani razlozi da se predmet ne vraća prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

U analiziranim predmetima žalba je izjavljena 17 puta u okviru 10 predmeta, od čega u je u dva predmeta još uvijek trajala mjera pritvora.

Prosječno trajanje drugostepenog postupka u analiziranim predmetima, tj. od dana podnošenja žalbe do dana odluke po žalbi iznosilo je **138 dana,** odnosno **170 dana** za predmete u kojima je još uvijek trajala mjera pritvora.

Tabela 10: Vrste donesenih odluka u drugostepenim postupcima u analiziranim predmetima

Vrsta odluke	Broj	Procenat
Žalba se odbacuje	0	0%
Žalba se odbija	10	58,82%
Presuda se ukida	6	35,29%
Presuda se preinačuje	1	5,88%
Ukupno	**17**	**100%**

4.4. Prosječno trajanje postupka

Međunarodni standardi ne propisuju unaprijed fiksan vremenski prag nakon kojeg bi se automatski smatralo da je pravo na suđenje u razumnom roku povrijeđeno. Umjesto takvog apstraktnog pristupa, međunarodna praksa, a naročito praksa ESLJP, polazi od procjene svakog konkretnog postupka posebno, uz sagledavanje svih okolnosti relevantnih za njegovo trajanje.

Zato se pitanje da li je postupak trajao razumno ne može ocjenjivati izdvojeno od karakteristika samog predmeta. U sudskoj praksi ESLJP ustaljeno je da se ta ocjena vrši prema više kriterijuma, prije svega *prema složenosti slučaja, ponašanju podnosioca predstavke i postupanju nadležnih vlasti...Presuda König od 28. juna 1978. dodala je još jedan kriterijum, šta je u pitanju za podnosioca.*[52]

Smjernice koje se odnose na dužinu trajanja postupaka, prema analizi sudske prakse ESLJP od strane Evropske komisije za efikasnost pravosuđa,[53] su:

52 *Dužina postupka u državama članicama Savjeta Evrope, na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava,* SEPEŽ (2006)15, Strazbur, 8. decembar 2006, str. 13
53 Calvez, Françoise i Regis, Nicolas, *Length of court proceedings in the member states of the Council of Europe based on the case law of the European Court of Human Rights,* third edition – CEPEJ Studies no. 27, p. 5

- Ukupno trajanje do dvije godine po stepenu nadležnosti u običnim (nekompleksnim) slučajevima generalno se smatra razumnim. Kada postupak traje duže od dvije godine, Sud pažljivo ispituje slučaj da utvrdi postoje li objektivni razlozi, kao što je kompleksnost slučaja, i da li su nacionalne vlasti pokazale dužnu pažnju tokom procesa;
- U kompleksnim slučajevima, Sud može dozvoliti duže vrijeme, ali posebnu pažnju posvećuje periodima neaktivnosti koji su očigledno prekomjerni. Međutim, duže dozvoljeno vrijeme je rijetko više od pet godina i gotovo nikada više od osam godina ukupnog trajanja;
- U takozvanim prioritetnim slučajevima, u kojima se radi o specifičnim pitanjima, sud može odstupiti od opšteg pristupa i utvrditi povredu čak i ako je slučaj trajao manje od dvije godine po stepenu nadležnosti. To će biti slučaj, na primjer, kada je zdravstveno stanje podnosioca zahtjeva kritično pitanje ili kada bi odlaganje moglo imati nepopravljive posljedice za podnosioca zahtjeva;
- Jedini slučajevi u kojima Sud nije utvrdio povredu uprkos očigledno prekomjernom trajanju postupka su oni u kojima je ponašanje podnosioca zahtjeva bilo značajan faktor.

U uzorku pravosnažno okončanih predmeta nema dovoljno osnova za izvođenje čvrstih zaključaka o prosječnom trajanju postupaka u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije. Prosječno trajanje predmeta u koje su monitori imali uvid iznosilo je 685 dana, dok je u predmetima u kojima je bila određena mjera pritvora prosječno trajanje iznosilo **1.438 dana.** Pri tome treba imati u vidu da je na ovaj rezultat bitno uticao jedan pritvorski predmet sa 14 optuženih lica koji je trajao gotovo 10 godina od dana podizanja optužnice do dana donošenja pravosnažne presude. Takođe je važno istaći da se radi o aritmetičkom prosjeku stvarnog trajanja pravosnažno okončanih predmeta iz analiziranog uzorka, računato od dana podizanja optužnice do dana donošenja pravosnažne presude. Ovaj podatak, dakle, ne predstavlja SEPEŽ indikator očekivanog trajanja postupka (*disposition time*),[54] već pokazuje koliko su konkretni analizirani predmeti stvarno trajali.

Takođe, važno je ponovo naglasiti da struktura analiziranog uzorka nije ujednačena. Jedan dio uzorka čine predmeti koji su formalno okončani u kratkom roku, na primjer odbacivanjem optužnog akta, dok drugi dio čine predmeti izdvojeni iz postupaka koji i dalje traju. Zbog toga podaci o prosječnom trajanju iz ovog uzorka ne daju sami po sebi dovoljno pouzdanu sliku o stvarnoj dužini postupaka u ovoj oblasti.

Potpunija slika o trajanju postupaka u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije može se sagledati tek uz podatke o ukupnoj strukturi predmeta u radu Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici.

Prema stanju na dan 6. april 2026. godine, u radu Specijalnog odjeljenja su bila ukupno 172 predmeta.[55]

Najveći broj predmeta u radu poticao je iz 2024. i 2025. godine (ukupno **67 predmeta**), ali je istovremeno u radu ostao i značajan broj starijih predmeta: iz perioda 2017–2021. godine ukupno **42 predmeta,** dok je predmeta zaprimljenih 2022. i 2023. godine bilo još **44.**

54 Prema metodologiji SEPEŽ-a, prosječno trajanje postupka računa se na način što se broj predmeta u radu na kraju godine podijeli sa brojem završenih predmeta u toj godini, puta 365 (dana).
55 Rješenje Višeg suda u Podgorici – I Su. Br. 46/26

I u ovom dijelu izvještaja biće prikazani podaci o stvarnom trajanju predmeta u radu, odnosno o vremenu koje su predmeti koji su i dalje u radu proveli pred sudom do 6. aprila 2026. godine. Kao što smo napomenuli, ovi podaci ne predstavljaju trajanje postupaka obračunato prema SEPEŽ metodologiji, već prikazuju starost konkretnih neriješenih predmeta na dan presjeka.

Posmatrano prema vremenu provedenom u radu suda do 6. aprila 2026. godine, najstariji aktivni predmet trajao je **3.231 dan.**

Kada se posmatra zbir trajanja svih predmeta u radu prema godini prijema, vidi se da najveće kumulativno opterećenje ne stvaraju samo najstariji predmeti, već i brojčano veće generacije predmeta iz kasnijih godina.

Tabela 11: Aktivni predmeti prema godini prijema (broj predmeta, zbir dana trajanja i prosječno trajanje do 6. aprila 2026. godine)

Godina prijema predmeta	Broj predmeta u radu	Prosjek dana po predmetu
2017	2	3.164,5
2018	5	2.764,6
2019	9	2.524,8
2020	14	2.021,6
2021	12	1.756,8
2022	20	1.415,3
2023	24	1.041,0
2024	36	643,2
2025	31	224,5
2026	19	31,0
Ukupno	**172**	**1.024,7**

Ukupan prosjek trajanja svih KS predmeta u radu na dan 6. april 2026. godine iznosi 1.024,7 dana po predmetu, ali taj podatak sam po sebi ne daje najprecizniju sliku trajanja postupaka u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije. Na njega utiče veliki broj novijih predmeta iz 2024, 2025. i 2026. godine, koji još nijesu mogli dostići duže trajanje. Zbog toga je za ocjenu trajanja relevantnije posebno posmatrati predmete zaprimljene zaključno sa 2023. godinom, odnosno one koji su u trenutku presjeka već trajali duže od tri godine. U toj grupi bilo je ukupno 86 aktivnih predmeta, sa prosjekom od **1.692,4 dana** po predmetu.

Tabela 12: Predmeti u radu zaključno sa 2023. godinom (broj predmeta, zbir dana trajanja i prosječno trajanje do 6. aprila 2026. godine)

Godina	Broj predmeta u radu	Prosjek dana po predmetu
2017	2	3.164,5
2018	5	2.764,6
2019	9	2.524,8
2020	14	2.021,6
2021	12	1.756,8
2022	20	1.415,3
2023	24	1.041,0
Ukupno	**86**	**1.692,4**

S obzirom na standarde ESLJP prema kojima je trajanje duže od pet godina u kompleksnim predmetima rijetko, a trajanje duže od osam godina gotovo izuzetno, važno je predstaviti i trajanje predmeta u radu koji na dan 6. april 2026. godine traju duže od pet, odnosno duže od osam godina.

Tabela 13: Predmeti u radu stariji od pet, odnosno osam godina (broj predmeta, zbir dana trajanja, prosječno trajanje i raspon trajanja do 6. aprila 2026. godine)[56]

Kategorija predmeta	Broj predmeta	Prosječno trajanje u danima	Raspon trajanja u danima
Stariji od 5 godina	31	2.240,7	1.839 – 2.771
Stariji od 8 godina	3	3.089,7	2.940 – 3.231

Na dan 6. aprila 2026. godine, u radu su bila **34** predmeta starija od pet godina, sa prosječnim trajanjem od 2.315,6 dana. Unutar te grupe izdvajaju se **tri predmeta starija od osam godina,** sa prosječnim trajanjem od **3.089,7 dana.**

U ovom dijelu vrijedi naglasiti da je predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore u junu 2025. godine donijela **Jedinstveni program rješavanja starih predmeta za period 2025–2027. godine,**[57] kao strateški dokument usmjeren na sistemsko smanjenje broja starih predmeta i sprječavanje njihovog daljeg gomilanja. Program je donesen u skladu sa mjerama 2.6 Strategije reforme pravosuđa 2024–2027 i 2.6.2 Akcionog plana za sprovođenje Strategije reforme pravosuđa 2024–2027 za period 2024–2025, za čije je sprovođenje kao nosilac određen Vrhovni sud Crne Gore.

56 Radi izbjegavanja dvostrukog brojanja, kategorije su prikazane kao međusobno isključive. To znači da predmeti stariji od osam godina nijesu uključeni u kategoriju predmeta starijih od pet godina, već su izdvojeni i prikazani posebno.
57 Dostupno na: https://www.sudovi.me/static//vrhs/doc/Jedinstveni_program_rjesavanja_starih_predmeta.pdf

Program polazi od ocjene da se dugotrajnost sudskih postupaka i zaostaci u radu sudova ne mogu rješavati ad hoc, već kroz strateško planiranje, jasno definisane prioritete, kontinuirano praćenje i djelotvorno korišćenje raspoloživih resursa. Kao jedan od prioritetnih izazova prepoznato je smanjenje broja starih predmeta, odnosno „crvenih omota", kao i sprječavanje njihovog stvaranja i daljeg gomilanja. U Programu se ukazuje da su dugogodišnji zaostaci u rješavanju predmeta posljedica više povezanih faktora, uključujući nedostatak sudijskog kadra i resursa, zastarjele i neefikasne radne procese, složenost predmeta, veliki broj podnesaka stranaka i nedovoljnu sinhronizaciju institucija.

4.5. Pretpostavka nevinosti

Pretpostavka nevinosti predstavlja jedan od osnovnih elemenata prava na pravično suđenje, koje je garantovano članom 11 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i članom 14 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Ovi međunarodnopravni instrumenti polaze od pravila da se svako lice optuženo za krivično djelo mora smatrati nevinim dok se njegova krivica ne utvrdi u skladu sa zakonom. Isti standard sadržan je i u članu 6 stav 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima, kojim je propisano da se svako ko je optužen za krivično djelo smatra nevinim dok se njegova krivica ne dokaže na osnovu zakona. Kao i druga prava zaštićena Konvencijom, i ovo pravo mora se tumačiti i primjenjivati tako da bude stvarno i djelotvorno, a ne samo formalno, teorijsko ili iluzorno. U suštini, pretpostavka nevinosti znači da se svako lice protiv kojeg se vodi krivični postupak smatra nevinim sve dok njegova krivična odgovornost ne bude utvrđena pravosnažnom sudskom odlukom.

Poštovanje pretpostavke nevinosti je garantovano i članom 35 Ustava Crne Gore koji određuje da se svako smatra nevinim dok se njegova krivica ne utvrdi pravosnažnom odlukom suda. Okrivljeni stoga nije obavezan da dokazuje svoju nevinost, a sumnju u pogledu krivice sud je dužan da tumači u korist okrivljenog.

Evropski sud za ljudska prava je kroz bogatu praksu razmatrao različite oblike povrede prava optuženog da bude smatran nevinim. Prema standardima tog suda, pretpostavku nevinosti prije svega moraju poštovati sudije. Sud u krivičnom postupku ne smije polaziti od unaprijed formiranog stava da je okrivljeni izvršio krivično djelo koje mu se stavlja na teret. Naprotiv, teret dokazivanja krivične odgovornosti nalazi se na tužilaštvu, dok se svaka razumna sumnja treba cijeniti u korist okrivljenog.[58]

U periodu monitoringa suđenja, monitori nijesu zabilježili kršenje pretpostavke nevinosti od strane sudija, kako na glavnom pretresu tako ni u obraćanjima javnosti.

Obaveza poštovanja pretpostavke nevinosti ne odnosi se samo na sudove, već i na druge državne zvaničnike.[59] U javnom prostoru se, međutim, nerijetko mogu čuti izjave javnih funkcionera i političara kojima se, implicira krivica licima osumnjičenim ili optuženim za krivična djela.

Za potrebe ovog izvještaja, monitori su analizirali javno dostupne izjave, saopštenja i javne istupe javnih funkcionera koji su se odnosili na predmete organizovanog kriminala i visoke

58 *Barbera i dr. protiv Španije,* predstavka br. 10590/83, presuda od 6. decembra 1988. godine.
59 *Allenet de Ribemont protiv Francuske,* predstavka br. 15175/89, presuda od 10. februara 1995. godine.

korupcije u periodu od 1. januara 2024. do 30. aprila 2026. godine. U tom dijelu evidentirano je 10 relevantnih javnih istupa, odnosno saopštenja i izjava koje su prenijeli mediji.

Moguća povreda pretpostavke nevinosti u ovom dijelu najčešće se ogleda u korišćenju kategoričnih formulacija kojima se pojedina lica ili grupe unaprijed označavaju kao članovi kriminalnih organizacija, izvršioci krivičnih djela ili kao lica čija je uloga u nezakonitim radnjama već potvrđena, iako je suđenje tim licima još uvijek u toku, tj. nijesu pravosnažno osuđena.

Pretpostavka nevinosti mora biti poštovana i u medijskom izvještavanju. Sloboda medija ima izuzetno važnu ulogu u demokratskom društvu, ali ona ne može biti shvaćena kao ovlašćenje da se naruši integritet sudskog postupka ili ugrozi pravo okrivljenog na pravično suđenje. U Preporuci Savjeta Evrope o medijskoj distribuciji informacija u vezi sa krivičnim postupcima, načelom broj 2 propisano je da poštovanje pretpostavke nevinosti čini sastavni dio prava na pravično suđenje. U skladu s tim, mišljenja i informacije o krivičnim postupcima koji su u toku mogu se objavljivati samo ukoliko se time ne dovodi u pitanje pretpostavka nevinosti osumnjičenog ili optuženog lica. Evropski sud za ljudska prava se u svojoj praksi bavio i uticajem medijskog izvještavanja na pretpostavku nevinosti.14 U jednom od predmeta Sud je ukazao da, u kontekstu krivičnih postupaka koji su u toku, granice dozvoljenog novinarskog komentara ne obuhvataju izjave koje bi, namjerno ili nenamjerno, mogle uticati na mogućnost optuženog da ima pravično suđenje ili narušiti povjerenje javnosti u ulogu sudova i sprovođenje pravde.[60]

Monitori su analizirali i medijske članke i objavljene tekstove koji su se odnosili na predmete organizovanog kriminala i visoke korupcije u istom periodu, od 1. januara 2024. do 30. aprila 2026. godine. Analizom je obuhvaćeno 26 relevantnih medijskih objava, objavljenih na više crnogorskih portala i medija.

Kod medijskog izvještavanja, do povrede pretpostavke nevinosti najčešće dolazi kroz naslove i način predstavljanja navoda iz istrage, optužnice ili drugih procesnih akata. U dijelu analiziranih objava koriste se formulacije kojima se osumnjičena ili optužena lica direktno povezuju sa kriminalnim grupama, švercom droge ili cigareta, pranjem novca, mitom, zloupotrebom službenog položaja ili drugim nezakonitim radnjama, bez dovoljno jasnog naglašavanja da je riječ o sumnjama, navodima tužilaštva ili optužbama koje tek treba dokazati u sudskom postupku. U jednom slučaju monitori su zabilježili i zvaničan odgovor advokata odbrane povodom naslova u medijima kojima se krši pretpostavka nevinosti njihovog branjenika, koji su osim kršenja pretpostavke nevinosti problematizovali i pokušaj da se tim putem izvrši pritisak na postupajuće sudije Višeg suda u Podgorici i Apelacionog suda Crne Gore koji su neposredno nakon objavljivanja spornog teksta trebali da odlučuju o kontroli pritvora.

4.5.1. Pretpostavka nevinosti u praksi Ustavnog suda

Za potrebe ovog istraživanja, CeMI-jev monitoring tim je analizirao i odluke Ustavnog suda kojima je riješeno o ustavnim žalbama u KS predmetima, podnijetim zbog povrede pretpostavke nevinosti iz čl. 35 Ustava Crne Gore, i to: šest odluka iz 2023. godine, tri odluke iz 2024. i sedam odluka iz 2025. godine.

60 *Worm protiv Austrije,* predstavka br. 22714/93, presuda od 29. avgusta 1997. godine.

U analiziranim odlukama odbačene su dvije ustavne žalbe, 11 ih je odbijeno a tri su usvojene. Odluke kojima su žalbe odbačene obrazložene su formalnim nedostacima (npr. nedostavljanje specijalnog punomoćja), odnosno činjenicom da pobijani akt nije pojedinačni pravni akt podoban za preispitivanje po ustavnoj žalbi.

Odbijanje ustavnih žalbi obrazloženo je u svim odlukama na gotovo identičan način a to je da bi pretpostavka nevinosti iz čl. 35 Ustava i njemu odgovarajućeg čl. 6 st. 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima bila povrijeđena ako bi osporavana sudska odluka odražavala mišljenje da je podnosilac kriv prije nego mu je krivica dokazana u skladu sa zakonom i da je dovoljno da postoji neko obrazloženje koje navodi na zaključak da sud smatra okrivljenog krivim jer svako preuranjeno izražavanje takvog mišljenja od strane suda neizbježno dovodi do povrede pretpostavke nevinosti: Ustavni sud ovakvo obrazloženje potrkjepljuje pozivanjem na presude ESLJP-a *Karan protiv Hrvatske,* br. 21139/05 i *Getoš Magdić* protiv Hrvatske, br. 56305/08.

Pritom, smatra Ustavni sud, izražavanje mišljenja da je okrivljeni kriv se mora razlikovati od izražavanja sumnje na izvršenje krivičnog djela, koja sama po sebi ne dovodi do povrede pretpostavke nevinosti. Pri tome od odlučujućeg značaja za ocjenu da li je došlo do povrede pretpostavke nevinosti jesu riječi i izrazi koje je sud upotrijebio. Iz svih navedenih odluka Ustavnog suda može se zaključiti da su se podnosioci na povredu pretpostavke nevinosti upravo i žalili u okviru pobijanja rješenja o određivanju/ukidanju pritvora ističići da se zaključkom o postojanju osnovane sumnje krši pretpostavka nevinosti.

Podnosioci ustavne žalbe ističu, da im je povrijeđena pretpostavka nevinosti time što je protiv njih određen istražni pritvor, jer u suštini smatraju da ne postoji osnovana sumnja da su počinili krivična djela za koja su okrivljeni i da sudovi nijesu uzeli u obzir rezultate izvedenih dokaza.

Ustavni sud je u svim ovim odlukama zauzeo stav da činjenica da su podnosioci osnovano sumnjivi za izvršenje krivičnog djela kao *conditio sine qua non* za određivanje pritvora (uz postojanje barem jednog od osnova iz člana 175 ZKP-a) ne predstavlja prejudiciranje krivice podnosilaca ustavne žalbe: „Ovo stoga što za svakoga ko je osnovano sumnjiv da je počinio krivično djelo postoji mogućnost da za to djelo bude proglašen krivim i kažnjen, a opšte poznata je činjenica da je upravo mogućnost izricanja bilo koje kazne, a naročito kazne zatvora, glavni motiv za bijeg pred krivičnim gonjenjem. Dakle, nadležni sudovi nijesu iznosili stav, niti mišljenje, da su podnosioci izvršili krivična djela za koje su okrivljeni, već isključivo dokaze na kojima se zasniva naredba o sprovođenju istrage, a iz koje proizilazi osnovana sumnja da su podnosioci izvršili krivična djela, što je u skladu sa ovlašćenjima suda koje ima u toj fazi postupka.“[61]

U jednoj od odluka uočeno je da se, vjerovatno omaškom, navodi da se podnosilac žalio na povredu, između ostalog, prava na odbranu iz čl. 37 Ustava Crne Gore, a potom se odluka donosi u pogledu povrede pretpostavke nevinosti. Za potrebe ovog istraživanja, s obzirom na sadržinu obrazloženja, ova odluka je razmatrana u okviru uzorka koji se odnosi na pretpostavku nevinosti. U njoj se navodi da je, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava, pretpostavka nevinosti prekršena ako sudska odluka koja se odnosi na podnosioca žalbe odražava stav da je kriv, a da prije toga njegova krivica nije dokazana u skladu sa zakonom, a

61 Odluka Ustavnog suda U-III br. 856/23 od 1. novembra 2023. godine.

naročito ako nije imao priliku da iskoristi svoje pravo na odbranu. Takođe, pretpostavka nevinosti se primjenjuje na cijeli postupak, a ne samo na razmatranje merituma optužbe. Ustavni sud u tom smislu upućuje na presude ESLJP-a u predmetima *Minelli protiv Švajcarske,* od 25. marta 1983, *Sekanina protiv Austrije,* od 25. avgusta 1993, Serija A br. 266-A, i *Allenet de Ribemont protiv Francuske,* od 10. februara 1995, Serija A br. 308) i ocjenjuje da u osporavanom rješenju nije unaprijed od strane suda iznijet stav da je podnosilac ustavne žalbe počinilac krivičnih djela, niti je unaprijed iznijet stav da je podnosilac kriv, nego da je sud, kroz ocjenu postojanja pritvorskog osnova opasnosti od bjekstva i težine krivičnih djela koja se podnosiocu stavljaju na teret, izrazio stav da postoje legalni i legitimni ciljevi za produženje pritvora radi sprječavanja bjekstva podnosioca i radi težine krivičnih djela koja mu se stavljaju na teret, „što po ocjeni Ustavnog suda, ne može predstavljati iznošenje stava ili predubjeđenja o krivici podnosioca."[62]

Što se tiče tri odluke kojima su usvojene ustavne žalbe podnijete zbog, između ostalog, povrede prava na poštovanje pretpostavke nevinosti, radi se o odlukama kojima je Ustavni sud ukinuo rješenja o određivanju/produženju mjere pritvora jer je utvrdio povredu prava na ličnu slobodu i vratio predmete nadležnim sudovima na ponovni postupak i odlučivanje kako bi se obezbijedila stvarna i djelotvorna sudska kontrola zakonitosti i opravdanosti lišenja slobode podnosilaca, pa stoga nije ni razmatrao druge eventualne povrede ustavnih i konvencijskih prava, na koje se ustavnim žalbama ukazivalo.

4.5.2. Pretpostavka nevinosti u praksi Zaštitnika ljudskih prava i sloboda

Što se tiče pritužbi podnijetih Zaštitniku prava i sloboda Crne Gore, prema Izvještaju o radu za 2023. godinu, ombudsmanu je podnijeta jedna pritužba kojom je tražena zaštita prava na pretpostavljenu nevinost pred pravosudnim organima, a na povredu prava na pretpostavljenu nevinost u pritužbama po kojima je postupak okončan ukazano je jednom. Takođe, u ovom Izvještaju se navodi da je Zaštitnik je svom postupanju ukazao i uputio na standarde i praksu Evropskog suda za ljudska prava, kao i Ustavnog suda Crne Gore, u pogledu zaštite prava lica lišenih slobode po čl. 5 i čl. 3 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, između ostalog i prava na pretpostavljenu nevinost.[63]

U Izvještaju za 2024. godinu nema podataka o pritužbama koje za predmet imaju ovo pravo, ali je naglašen značaj poštovanja pretpostavke nevinosti kako prilikom novinarskog izvještavanja, tako i u izjavama javnih ličnosti.[64]

Prema izvještaju za 2025. godinu, nije bilo pritužbi Zaštitniku prava i sloboda Crne Gore kojima bi se ukazivalo na povredu prava na pretpostavljenu nevinost ili tražila njegova zaštita. [65]

62 Odluka Ustavnog suda U-III br. 541/24 od 18. jula 2024. godine.
63 Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore: *Izvještaj o radu za 2023. godinu,* Podgorica, mart 2024. godine, dostupno na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1715154847_finalizvjestaj_29042024%20_zastitnik.pdf
64 Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore: *Izvještaj o radu za 2024. godinu,* Podgorica, mart 2025. godine, dostupno na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1744199272_izvjestaj%2031-03-2025.pdf
65 Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore: *Izvještaj o radu za 2025. godinu,* Podgorica, mart 2026. godine, dostupno na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1776061932_izvjestaj_31.03.2026.pdf

4.6. Pravo na odbranu

Pravo na odbranu, kako je određeno Ustavom Crne Gore znači da se svakome garantuje pravo na odbranu, a posebno da na jeziku koji razumije bude upoznat sa optužbom protiv sebe, da ima dovoljno vremena za pripremanje odbrane i da se brani lično ili putem branioca kojega sâm izabere.

Nalazi sa glavnih pretresa koje su CeMI-jevi monitori pratili u izvještajnom periodu ne ukazuju na sistemsko uskraćivanje prava na odbranu. Okrivljeni i branioci su u nekoliko navrata ukazivali na povredu ovog prava u situacijama kada bi uzeli riječ bez prethodnog odobrenja suda, nakon čega bi ih predsjednik vijeća opomenuo ili im oduzeo riječ. Takve situacije, same po sebi, ne moraju ukazivati na povredu prava na odbranu, naročito ako sud upravlja postupkom radi održavanja procesne discipline.

Istovremeno, u posmatranim predmetima sud je odlagao glavne pretrese kada su okrivljeni ili branioci tražili dodatno vrijeme za pripremu odbrane, naročito u predmetima sa obimnom dokaznom građom. To se posebno odnosilo na predmete u kojima se kao dokaz izvode prepiske sa aplikacije „Sky ECC“, kao i na situacije u kojima je okrivljeni kojem se ranije sudilo u odsustvu naknadno postao dostupan sudu, pa je odbranu iznosio u fazi kada je dokazni postupak već bio u poodmakloj fazi.

Posebno pitanje koje se može posmatrati u kontekstu djelotvornog ostvarivanja prava na odbranu odnosi se na komunikaciju branilaca sa okrivljenima koji se nalaze u UIKS-u. Ovo pitanje je naročito osjetljivo kada je riječ o braniocima po službenoj dužnosti, koji zbog udaljenosti UIKS-a, obima redovnih profesionalnih obaveza i hitnosti pojedinih procesnih situacija nekada nijesu u mogućnosti da dovoljno često posjećuju okrivljene. Iako se na osnovu posmatranih ročišta ne može izvesti zaključak o sistemskoj povredi prava na odbranu, ovo pitanje zaslužuje dodatnu pažnju, jer kvalitet i učestalost komunikacije između okrivljenog i branioca neposredno utiču na mogućnost djelotvorne pripreme i vođenja odbrane.

Pored neposrednog praćenja ostvarivanja prava na odbranu na glavnim pretresima, CeMI-jev monitoring tim je, za potrebe ovog istraživanja, analizirao i dostupne odluke Ustavnog suda u vezi predmeta organizovanog kriminala i korupcije, u kojima je odlučivano o ustavnim žalbama u kojima je isticana povreda prava na odbranu iz člana 37 Ustava Crne Gore. Analizirane su dvije odluke iz 2023. godine, dvije odluke iz 2024. godine i tri odluke iz 2025. godine. Nijedna ustavna žalba u ovom dijelu nije usvojena: jedna je odbačena, dok je šest odbijeno.

Odluka o odbačaju se odnosi na ustavnu žalbu kojom se osporavalo rješenje o potvrđivanju optužnice zbog, između ostalog povrede prava na odbranu, a ista je odbačena s obrazloženjem da rješenje o potvrđivanju optužnice nije pojedinačni pravni akt protiv kojeg bi Ustavni sud bio nadležan za pružanje ustavnosudske zaštite, jer istim nije meritorno odlučeno o suštini stvari, odnosno o pravu ili obavezi, ili o sumnji ili krivičnoj optužbi protiv podnosiljke ustavne žalbe.[66]

Jedna ustavna žalba je odbijena s obrazloženjem da je podnosiocima ustavne žalbe bilo omogućeno da prate postupak, učestvuju u postupku uz učešće branioca i da preduzimaju za-

66 Odluka Ustavnog suda U-III br. 300/23 od 22. juna 2023. godine.

konom dopuštene procesne radnje i izjavljuju pravne ljekove i, sljedstveno tome, bilo obezbijeđeno pravo na odbranu.

U jednoj od analiziranih odluka pravo na odbranu se razmatra u kontekstu pretpostavke nevinosti, pa sud navodi da „kada su u pitanju navodi žalbe vezani za pretpostavku nevinosti, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava, pretpostavka nevinosti je prekršena ako sudska odluka koja se odnosi na podnosioca žalbe odražava stav da je kriv, a da prije toga njegova krivica nije dokazana u skladu sa zakonom, a naročito ako nije imao priliku da iskoristi svoje pravo na odbranu."[67]

U dvije odluke se navodi da se podnosilac žalio na povredu prava iz čl. 37 Ustava Crne Gore, ali se ni u odluci ni u obrazloženju čl. 37 posebno ne pominje nego se odluka donosi samo u pogledu određivanja/produženja pritvora.

U jednoj ustavnoj žalbi, podnosilac je tvrdio, između ostalog, da nije jasno na osnovu kojih dokaza su sudovi izveli zaključak o postojanju osnovane sumnje na strani podnosioca budući da u optužnici nijesu kao dokaz predložene prepiske preko „Sky" aplikacije, a na kojima je osnovana sumnja zasnovana i u koje prepiske podnosiocu nije omogućen uvid od strane postupajućeg suda, zbog čega smatra da mu je povrijeđeno i pravo na odbranu. Ustavni sud je zauzeo stav da ukoliko je zahtjev tužilaštvu za uvid i kopiranje spisa predmeta odbijen osumnjičenom/okrivljenom i njegovom braniocu, zakon propisuje mogućnost ulaganja prigovora, o kojem odlučuje sudija za istragu, te da je na taj način obezbijeđena zakonska zaštita prava na pristup spisima, a samim tim i pravo na odbranu, ali da iz spisa proizilazi da branilac podnosioca ustavne žalbe nije podnio zahtjev za uvid u spise i njihovo kopiranje nadležnom tužilaštvu, niti su korišćena raspoloživa pravna sredstva u slučaju eventualnog odbijanja. Stoga Ustavni sud zaključuje da „pravo na odbranu nije apsolutno pravo i isto je podložno ograničenju u izuzetnim slučajevima, čime je zakonodavac u cjelosti uredio postupak ograničenja prava na uvid u spise predmeta u fazi prethodnog postupka", te da će se „pravio na odbranu okrivljenog u konkretnom slučaju cijeniti u daljem toku postupka, kroz razne faze, posebno nakon potvrđivanja optužnice od kada više nije moguće uskratiti uvid u spise predmeta."

Kako je već navedeno u odjeljku posvećenom pretpostavci nevinosti, u jednoj odluci Ustavnog suda se, vjerovatno omaškom, navodi da se podnosilac žalio na povredu, između ostalog, prava na odbranu iz čl. 37 Ustava Crne Gore, a potom se odluka donosi u pogledu povrede pretpostavke nevinosti.

Monitori su analizirali i pritužbe Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Prema Izvještaju o radu za 2023. godinu, ombudsmanu je podnijeta jedna pritužba kojom je tražena zaštita prava na odbranu pred pravosudnim organima, a na povredu prava na odbranu u pritužbama po kojima je postupak okončan ukazano je dva puta.[68]

U Izvještaju za 2024 godinu nema podataka o pritužbama koje za predmet imaju ovo pravo.

Prema izvještaju za 2025. godinu, bila je jedna pritužba Zaštitniku prava i sloboda Crne Gore na rad pravosudnih organa, kojom je tražena zaštita prava na odbranu, a u dvije pritužbe po kojima je postupak okončan su podnosioci ukazivali na povredu ovog prava. [69]

67 U-III br. 541/24, op.cit.
68 Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore: *Izvještaj o radu za 2023. godinu,* op.cit.
69 Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore: *Izvještaj o radu za 2025. godinu,* op.cit.

5. PRAVO NA LIČNU SLOBODU – PRAKSA ODREĐIVANJA MJERA ZA OBEZBJEĐENJE PRISUSTVA OKRIVLJENOG I ZA NESMETANO VOĐENJE KRIVIČNOG POSTUPKA

Mjere za obezbjeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka predstavljaju procesne instrumente kojima se obezbjeđuje da okrivljeni bude dostupan sudu i da se postupak može voditi bez opasnosti od bjekstva, skrivanja, ometanja dokazivanja ili drugih smetnji za njegovo zakonito i efikasno sprovođenje. ZKP ih uređuje kao sistem mjera koje su postavljene po principu postepenosti, od blažih ka strožim, pa tako poznaje poziv, dovođenje, mjere nadzora, jemstvo i pritvor. Njihova zajednička svrha nije kažnjavanje okrivljenog, već procesno obezbjeđenje prisustva i urednog toka postupka, zbog čega se svaka od njih može primijeniti samo pod zakonom propisanim uslovima i u mjeri u kojoj je nužna za ostvarenje te svrhe.

U tom sistemu pritvor predstavlja najtežu mjeru, jer neposredno zadire u pravo na ličnu slobodu, pa se zato u teoriji i zakonodavstvu dosljedno naglašava njegov izuzetan karakter. Iz toga proizlazi da organ koji vodi postupak mora voditi računa o srazmjernosti i prvenstvu blažih mjera, odnosno da se najstrože ograničenje slobode može opravdati samo kada se ista svrha ne može postići pozivom, dovođenjem, mjerama nadzora ili jemstvom. Takva struktura mjera posebno je važna u analizi sudske prakse, jer omogućava ocjenu da li su sudovi u konkretnim predmetima poštovali zakonsku logiku postepenog posezanja za strožim oblicima procesne prinude i da li je ograničenje slobode bilo krajnje sredstvo, a ne pravilo.

CeMI-jev pravni tim je putem zahtjeva za slobodan pristup informacijama pokušao da pribavi podatke o ukupnom broju predmeta u radu Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici u kojima su u određenom periodu bile određene mjere za obezbjeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka, odnosno pritvor, mjere nadzora i jemstvo, kao i o ukupnom broju optuženih prema kojima su te mjere bile primijenjene. Zahtjev je odbijen uz obrazloženje da bi njegovo usvajanje podrazumijevalo sačinjavanje nove informacije, jer se o traženim podacima ne vodi posebna evidencija.[70]

Treba napomenuti da se u CeMI-jevom izvještaju o praćenju sudskih postupaka koji je objavljen u oktobru 2025. godine može vidjeti tabelarni prikaz učestalosti određivanja mjera za obezbjeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje postupka na nivou svih sudova u Crnoj Gori.[71] Sa izuzetkom Osnovnog suda u Kotoru i Višeg suda u Podgorici, sudovi u Crnoj Gori vode ovu vrstu evidencije. Zbog toga ostaje nejasno zbog čega ovi podaci nijesu dostupni upravo za Viši sud u Podgorici, posebno imajući u vidu značaj Specijalnog odjeljenja i analitičku vrijednost ovih podataka za razumijevanje prakse određivanja ovih mjera u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije.

70 Rješenje Višeg suda u Podgorici – I Su. Br. 46/26
71 CeMI, *Godišnji izvještaj o praćenju sudskih postupaka u Crnoj Gori: april 2024 – april 2025,* str. 54, dostupno na: https://cemi.org.me/storage/uploads/mKfiQgEERccVgiHXwFVNXpdo8kAcONo1SO5WA4KE.pdf

Sudski savjet takođe nije u posjedu detaljnih podataka o određivanju mjere pritvora. Naime, prema podacima Sudskog savjeta koje je CeMI dobio putem zahtjeva za slobodan pristup informacijama, od 1. januara 2023. do 31. marta 2026. godine evidentirano je **15 rješenja o određivanju pritvora, 270 rješenja o produženju pritvora i 105 rješenja o ukidanju pritvora.** Kako evidencija ne sadrži sve podatke potrebne za sadržajniju analizu, naročito u pogledu vrste predmeta, broja lica obuhvaćenih odlukama o pritvoru, trajanja pritvora i osnovima za određivanje/produženje pritvora, dio nalaza u ovom poglavlju zasniva se na podacima koje je CeMI prikupio uvidom u spise predmeta.

Uprava za izvršenje krivičnih sankcija (UIKS) vodi evidenciju pritvorenih lica prema sudu pred kojim se vodi postupak i vrsti predmeta. Prema podacima UIKS-a, na dan 31.03.2026. godine u Istražnom zatvoru Podgorica nalazilo se **577** pritvorenih lica, dok se u Zatvoru Bijelo Polje u pritvoru nalazilo **101** lice. Na isti dan, svih **188** pritvorenih lica protiv kojih se vodio postupak pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda u Podgorici nalazilo se u Istražnom zatvoru Podgorica.[72] To znači da su lica iz predmeta Specijalnog odjeljenja činila 32,58% ukupnog broja pritvorenih u toj ustanovi, odnosno više od jedne četvrtine **(27,72%)** ukupne pritvorske populacije u Crnoj Gori.

Kada je riječ o uzorku pritvorenih lica evidentiranom u spisima predmeta u koje su monitori imali uvid, pritvor je bio određen **35** puta za ukupno **32** lica u **šest predmeta,** pri čemu su među njima bila i tri lica kojima je suđeno u odsustvu.

5.1. Analiza zakonskih osnova za određivanje pritvora

Pritvor predstavlja najstrožu mjeru za obezbjeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka, jer podrazumijeva lišenje slobode prije donošenja pravosnažne presude. Među mjerama za obezbjeđenje prisustva okrivljenog pritvor je predviđen kao najstroža mjera, a može se odrediti samo u zakonom propisanim slučajevima i samo ako se ista svrha ne može ostvariti drugom mjerom.

Kada je riječ o predmetima u koje su monitori vršili uvid, struktura predmeta prema pritvorskom osnovu je sljedeća:

72 Rješenje UIKS-a U-SPI br. 2/26-2

Tabela 14: Struktura analiziranih predmeta prema pritvorskom osnovu

Broj analiziranih pritvorskih predmeta	Pritvorski osnov						Ukupno
	Opasnost od bjekstva	Koluziona opasnost	Iteracijska opasnost	Posebno teške okolnosti slučaja i opasnost po red i mir	Nedolazak na glavni pretres	Više pritvorskih osnova istovremeno	
6	16	2	0	0	2	15	35
	45,71%	5,71%	0%	0%	5,71%	42,86%	100%

U slučajevima u kojima je pritvor bio određen prema više pritvorskih osnova, opasnost od bjekstva i iteracijska opasnost navođeni su 15 puta a koluziona opasnost 14 puta.

Tabela 15: Struktura i učestalost određivanja pritvora po više pritvorskih osnova

Pritvorski osnovi	Broj rješenja
Iteracijska opasnost + Koluziona opasnost + Opasnost od bjekstva	14
Iteracijska opasnost + Opasnost od bjekstva	1
Ukupno	**15**

5.2. Trajanje pritvora i uslovi u pritvoru

Naše zakonodavstvo je usklađeno sa međunarodnim standardima u pogledu dužine trajanja pritvora, pa je u domaćem pravu trajanje pritvora postavljeno kao pitanje posebne ustavne i procesne osjetljivosti. Ustav Crne Gore propisuje da trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće moguće vrijeme (čl. 30), a isto načelo preuzima i ZKP (čl. 15).

ZKP u članu 268 istovremeno uređuje i stroge rokove i procesne garancije u najranijim fazama lišenja slobode. Kada državni tužilac donese rješenje o zadržavanju osumnjičenog i smatra da je potrebno predložiti pritvor, sudija za istragu mora o tome odlučiti u roku od 24 časa od časa kada mu je osumnjičeni doveden. Ako državni tužilac u toku zadržavanja ne donese naredbu o sprovođenju istrage, odnosno ako to ne učini u roku od 48 časova od određivanja pritvora, sudija za istragu je dužan da osumnjičenog pusti na slobodu.

Prije analize podataka o trajanju pritvora treba napomenuti da je u okviru analiziranog uzorka pritvor bio određen i prema tri lica kojima je suđeno u odsustvu. Ta lica nijesu uključena u analizu trajanja pritvora, jer njihov procesni status odstupa od statusa lica prema kojima se pritvor faktički izvršava u redovnom toku postupka zbog čega su iz analize trajanja pritvora izdvojeni, tako da sve predstavljene brojke o trajanju pritvora u različitim fazama postupka podrazimijevaju da u uzorak nijesu ušla lica kojima se sudilo u odsustvu.

A. Pritvor u fazi istrage

ZKP predviđa i da, uz naredbu o sprovođenju istrage, državni tužilac može predložiti mjere nadzora ili pritvor ako se prisustvo okrivljenog ne može obezbijediti na drugi način, pri čemu i u toj situaciji sudija za istragu mora odlučiti u roku trajanja zadržavanja, a propuštanje tog roka vodi puštanju okrivljenog na slobodu (čl. 279).

Kada je riječ o pritvoru u fazi istrage, analiza dostupnih podataka pokazuje da je u svih šest analiziranih predmeta pritvor bio određen već u fazi istrage. Takođe, u pet predmeta pritvor je produžen u fazi istrage a u dva predmeta je ukinut u ovoj fazi.

Što se tiče trajanja pritvora u fazi istrage, u jednom predmetu pritvor u ovoj fazi trajao je do 30 dana, a u pet predmeta preko 60 dana, dok je u prosjeku pritvor u fazi istrage trajao 138 dana.

Iako je uzorak mali, djelimično se poklapa sa podacima do kojih smo došli u prethodnom istraživanju, tj. da pritvor u istrazi u višim sudovima najčešće traje duže od 60 dana. Međutim, treba znati da vijeće Vrhovnog suda može produžiti pritvor u istrazi za dodatna tri mjeseca ako se postupak vodi zbog krivičnog za koje je predviđena kazna zatvora duža od pet godina, što u analiziranim predmetima jeste bio slučaj.

B. Pritvor u fazi glavnog pretresa

Nakon podizanja optužnice, odluku o daljem trajanju pritvora donosi nadležno vijeće, a ZKP propisuje i najduže trajanje pritvora u ovoj fazi postupka: od podizanja optužnice do donošenja prvostepene presude pritvor može trajati najduže tri godine. Istovremeno, zakon obavezuje vijeće da pritvor redovno preispituje i po službenoj dužnosti i na predlog stranaka, i to svakih trideset dana do stupanja optužnice na pravnu snagu, a nakon toga svaka dva mjeseca. Ako je u optužnici predloženo da se okrivljenom odredi pritvor ili da se pusti na slobodu, vijeće o tome odlučuje odmah, a najkasnije u roku od 48 časova. Kada se okrivljeni već nalazi u pritvoru, a uz optužnicu nije predloženo njegovo puštanje na slobodu, vijeće je dužno da u roku od tri dana od prijema optužnice po službenoj dužnosti ispita da li i dalje postoje razlozi za pritvor i da donese odluku o njegovom produženju ili ukidanju.

Pritvor je bio određen/produžen nakon podizanja optužnog akta, tj. u fazi suđenja u **pet** analiziranih predmeta. Takođe u pet predmeta je bio ukinut u ovoj fazi. Prosječno trajanje pritvora u ovoj fazi na osnovu podataka koji su bili dostupni monitorima iznosilo je **813 dana.** Ponavljamo još jednom da se radi o relativno malom uzorku predmeta u kojima je bio određen pritvor, među kojima se nalazio jedan predmet koji je trajao skoro 10 godina a u kojem je pritvor bio određen većem broju optuženih, što značajno doprinosi prethodno navedenoj brojki.

C. Pritvor nakon izricanja presude

Shodno članu 376 ZKP-a, ukoliko sud donese osuđujuću presudu na kaznu zatvora ispod pet godina, pritvor se može odrediti nakon izricanja presude ako postoji o opasnost od bjekstva ili okolnosti koje ukazuju da će okrivljeni ponoviti krivično djelo ili dovršiti pokušano krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti. Ako je izrečena kazna od pet ili više godina zatvora, pritvor se može odrediti i iz drugih zakonom predviđenih razloga. Međutim, pritvor se mora ukinuti ako optuženi bude oslobođen, ili je osuđen na kaznu neinstitucionalnog tipa,

ako je optužba odbijena ili ako je kaznu već izdržao u pritvoru.

Pritvor je nakon izricanja presude produžen u četiri analizirana predmeta za ukupno 16 lica, odnosno u 66,7% analiziranih pritvorskih predmeta i u odnosu na 50% lica kojima je pritvor bio određen. Istovremeno, u pet predmeta pritvor je nakon izricanja presude ukinut za šest optuženih, što, posmatrano prema istom uzorku, odgovara 83,3% analiziranih pritvorskih predmeta i 18,7% lica obuhvaćenih uzorkom pritvora. Prosječno trajanje pritvora nakon izricanja presude iznosilo je **479 dana.**

Kada je riječ o **prosječnom trajanju pritvora od dana određivanja pritvora do dana ukidanja pritvora ili upućivanja na izdržavanje kazne zatvora,** u analiziranim predmetima taj broj iznosi **692 dana.**

D. Uslovi u Istražnom zatvoru Podgorica

Na problem uslova boravka pritvorenih lica CeMI je ukazivao i u izvještaju objavljenom 2025. godine. Tada je, oslanjajući se na uvid u spise predmeta, evidentirano učestalo obraćanje pritvorenih lica postupajućim sudijama sa zahtjevima za ostvarivanje prava, uključujući posjete, telefonske razgovore, premještaj i upućivanje na izdržavanje kazne prije pravosnažnosti. Kao razlog za takve zahtjeve najčešće su navođeni loši uslovi u pritvoru, kao i ograničen kontakt sa porodicom bez prethodnog sudskog odobrenja. U istom izvještaju je, pozivajući se i na ranije nalaze CPT-a i podatke Zaštitnika, ukazano na prenatrpanost, lošu ventilaciju, pohabane zidove, nedostatak namještaja, madraca i posteljine, kao i neredovno snabdijevanje osnovnim higijenskim sredstvima.

Isti izvještaj je pokazao da problem nije bio samo u kvalitetu smještaja, već i u njegovom obimu. Već tada je zaključeno da Istražni zatvor Podgorica ostaje hronično prebukiran i da se ne radi o povremenom, već o kontinuiranom problemu. O tome dodatno govori i činjenica da je u aprilu 2025. godine 186 pritvorenika započelo štrajk glađu, navodeći kao razloge prenatrpanost, ograničen pristup zdravstvenoj zaštiti i produženo trajanje pritvora.

Preliminarna zapažanja CPT-a iz februara 2026. godine pokazuju da se stanje u međuvremenu nije popravilo, već da se u pojedinim aspektima dodatno pogoršalo.[73] U novom preliminarnom izvještaju se navodi da pritvorenici sada čine 56% ukupne zatvorske populacije u Crnoj Gori, da je prenatrpanost u istražnim zatvorima dostigla rekordni nivo. Komitet je istovremeno ukazao da se dio pritvorenika u Crnoj Gori nalazi u pritvoru godinama, uključujući i lica koja su u toj procesnoj situaciji ostala duže od šest godina, dok se alternative pritvoru koriste u premalom broju slučajeva.

U izvještaju je dalje konstatovao da pritvorenici u istražnim zatvorima u Podgorici i Bijelom Polju ostaju zaključani u ćelijama između 22 i 23 sata dnevno, bez pristupa strukturisanim aktivnostima, obrazovanju ili radu, kao i da im se osnovna sredstva za održavanje higijene i dalje ne obezbjeđuju sistematski. Posebno je naglašeno da kontakt sa spoljnim svijetom ne bi smio biti uskraćen osim kada za to postoje individualni razlozi povezani sa istragom, dok su ukupni uslovi života u istražnim zatvorima ocijenjeni tako lošim da, u kombinaciji sa dužinom boravka i gotovo potpunim izostankom aktivnosti, mogu predstavljati nečovječno i ponižava-

73 Preliminarna zapažanja delegacije Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), koji je posjetio Crnu Goru u periodu od 19. do 27. novembra 2025. godine, dostupno na: https://rm.coe.int/48802ae3f0

juće postupanje.

Na ozbiljnost ovih nalaza ukazale su i reakcije drugih aktera. Institucija Zaštitnika je preliminarni izvještaj CPT-a ocijenila kao ozbiljan signal i posljednji trenutak da se preduzmu mjere.[74] Prema izvještavanju Centra za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG), izvršenje presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Bigović protiv Crne Gore, u kojoj su utvrđene povrede zbog loših uslova pritvora, kao i zbog nezakonitosti i nedovoljnog obrazlaganja produženja pritvora, moglo bi biti predmet pojačanog nadzora Komiteta ministara Savjeta Evrope.[75]
Prema godišnjem kaznenom statističkom izvještaju Savjeta Evrope – SPACE I,[76] Crna Gora je svrstana u grupu država sa vrlo visokom stopom zatvorske populacije, kao i u grupu država sa vrlo visokim udjelom lica koja ne izdržavaju pravosnažnu kaznu u kaznenim institucijama. I u ovom izvještaju je navedeno da su nepravosnažno osuđena lica činila više od polovine ukupne zatvorske populacije, što značajno prevazilazi evropski prosjek.

Dodatni indikator rizika predstavlja i podatak da je Crna Gora u 2024. godini imala stopu samoubistava u kaznenim ustanovama iznad evropskog prosjeka. Iako taj podatak sam po sebi ne omogućava zaključivanje o neposrednim uzrocima pojedinačnih slučajeva, on je relevantan u kontekstu nalaza o dugotrajnom pritvoru, gotovo potpunom izostanku aktivnosti, ograničenom kontaktu sa spoljnim svijetom i nedovoljnom pristupu podršci i uslugama unutar sistema. U tom smislu, podaci iz SPACE I dodatno ukazuju na potrebu da se uslovi boravka pritvorenih lica ne posmatraju samo kroz prizmu fizičke prenatrpanosti, već i kroz obavezu države da licima lišenim slobode obezbijedi bezbjedno i humano okruženje.

5.3. Praksa Ustavnog suda u slučajevima određivanja i produženja pritvora

Kada je riječ o broju ustavnih žalbi zbog povrede prava na slobodu (čl. 29 i čl. 30 Ustava Crne Gore) u predmetima koji se vode pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda u Podgorici, Ustavnom sudu je u periodu od 1. januara 2023. godine do 31. marta 2026. godine dostavljeno **44** ustavne žalbe, i to: 10 u 2023. godini, 15 u 2024. godini, 16 u 2025. godini i 3 ustavne žalbe u 2026. godini, odnosno do dana podnošenja zahtjeva za slobodan pristup informacijama. Od tog broja usvojeno je **15** ustavnih žalbi, **tj. 34%** ili **jedna trećina** od ukupnog broja.

Ustavni sud, polazeći od osnovnih međunarodnih standarda zaštite prava na slobodu, zahtijeva individualizaciju, konkretne i dovoljno obrazložene razloge, procjenu blažih mjera i hitno sudsko preispitivanje. Međutim, istovremeno pokazuje i izvjesnu fleksibilnost kada je riječ o složenim predmetima organizovanog kriminala, posebno u pogledu dužine pritvora, imajući u vidu broj okrivljenih, međunarodnu komponentu i obim dokazne građe. Praksa Ustavnog suda u ovoj oblasti ne osporava mogućnost dužeg trajanja pritvora u složenim predmetima, ali traži da takvo trajanje bude praćeno stvarnim, a ne formalnim, sudskim obrazloženjem.

74 https://informacijecrnagora.me/institucija-zastitnika-o-izvjestaju-cpt-a-posljednji-trenutak-da-se-preduzmu-mjere/
75 https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/809113/cin-cg-pritvori-pod-lupom-brisela-i-strazbura-zbog-presude-u-predmetu-bigovic-protiv-crne-gore-prijeti-pojacan-nadzor
76 Savjet Evrope – *SPACE I godišnji izvještaj za 2025. godinu,* dostupno na: https://wp.unil.ch/space/files/2026/05/260518_rapport-space-i-2025.pdf

5.3.1. Opasnost od bjekstva

Prema praksi Evropskog suda za ljudska prava, pritvor zasnovan na opasnosti od bjekstva mora biti obrazložen konkretnim i individualizovanim razlozima koji će pokazati zašto se u određenom slučaju ne mogu primijeniti blaže mjere.[77] Takva odluka ne može se zasnivati samo na težini zaprijećene kazne, već sud mora razmotriti i druge okolnosti, uključujući veze okrivljenog sa inostranstvom, eventualne planove za napuštanje države, boravište, porodične i socijalne veze, imovinu, zanimanje i druge okolnosti koje ukazuju na stvarni rizik od bjekstva.

Ustavni sud Crne Gore, pozivajući se na praksu ESLJP, zauzima isti stav: uvjerenje suda o postojanju opasnosti od bjekstva mora proizilaziti iz posebnih, konkretizovanih i individualizovanih okolnosti, koje se cijene pojedinačno i u međusobnoj povezanosti. Sama činjenica da licu prijeti visoka kazna zatvora ne može biti dovoljna za produženje pritvora. Razlozi ne smiju biti površni, stereotipni ili ponavljani, naročito imajući u vidu da se opasnost od bjekstva protekom vremena smanjuje,[78] dok razlozi za dalje zadržavanje u pritvoru slabe, jer se pritvor uračunava u kaznu.

Odluka o pritvoru mora zato sadržati obrazloženje neophodnosti mjere pritvora, ali i razmatranje blažih mjera iz člana 163 ZKP-a, uz objašnjenje zašto one nijesu dovoljne za obezbjeđenje nesmetanog vođenja krivičnog postupka.

U predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije, Ustavni sud primjenjuje iste standarde, uz uvažavanje specifičnosti prirode krivičnih djela i okolnosti pojedinačnog predmeta.

- U **Odluci U-III br. 125/24 od 1. aprila 2024. godine** Ustavni sud je utvrdio da Apelacioni sud nije postupio u skladu sa standardima ESLJP, jer je razloge za produženje pritvora obrazložio na isti način kao u ranijim rješenjima. Takvo rutinsko pozivanje na ranije razloge nije dovoljno: prilikom svakog novog produženja pritvora sud mora ponovo utvrditi konkretne okolnosti koje ukazuju da i dalje postoje zakonski razlozi za pritvor, uz primjenu načela srazmjernosti.

- U **Odluci U-III br. 910/23 od 10. novembra 2023. godine,** Ustavni sud je ocijenio da u obrazloženju osporenog rješenja nijesu dati jasni i relevantni razlozi za zaključak da postoji opasnost od bjekstva okrivljenog. Sama mogućnost izricanja relativno visoke kazne, činjenica da je okrivljeni često boravio van Crne Gore i da posjeduje stan u Beogradu ne mogu, same po sebi, biti razlog za produženje pritvora. Ustavni sud je ukazao da redovni sud mora sprovesti valjanu i sveobuhvatnu procjenu svih činjenica i okolnosti, uključujući karakter lica, moral, dom, zanimanje, imovinu, porodične veze i veze sa Crnom Gorom. Naglašeno je i da se kod svakog narednog preispitivanja pritvora pred redovne sudove postavljaju strožiji zahtjevi, naročito u pogledu obrazloženja pritvora u svjetlu proteka vremena.

  Ustavni sud u istoj odluci podsjeća da razlozi koji su mogli opravdati određivanje pritvora mogu tokom vremena izgubiti snagu, pa za svako dalje produženje moraju postojati relevantni i dovoljni razlozi. Sud mora utvrditi posebne i specifične činjenice koje pokazuju da javni interes za pritvorom, uprkos pretpostavci nevinosti, preteže nad pravom pojedinca

77 *Yagci and Sargin protiv Turske,* predstavke br. 16419/90 i 16426/90, presuda od 8. juna 1995.
78 Ibid

na slobodu.

- Pritvor određen, odnosno produžavan protiv istog lica u istom predmetu bio je predmet više odluka Ustavnog suda: **U-III br. 583/23, U-III br. 909/23, U-III br. 124/24, U-III br. 125/24 i U-III br. 910/23.** Ustavni sud je pet puta utvrdio povredu prava iz čl. 29 i 30 Ustava i člana 5 Evropske konvencije, dok su redovni sudovi nastavili da donose faktički ista rješenja o produženju pritvora. Tek u odluci kojom je usvojena peta ustavna žalba konstatovano je da je pritvor u međuvremenu ukinut, nakon više od 20 mjeseci trajanja. Ustavni sud je posebno ukazao da ponavljanje činjenice da je okrivljeni tokom četiri godine 30 puta boravio van Crne Gore predstavlja osnov koji nikada neće otpasti, pa ga je kod dužeg trajanja pritvora neophodno kritičkije sagledati.

- U **Odluci U-III br. 353/24 od 23. aprila 2024. godine** Ustavni sud je ukazao da je Apelacioni sud, u ponovljenom postupku, donio novo rješenje sadržinski slično prethodnom, zanemarujući naloge Ustavnog suda. Sud je podsjetio da su odluke Ustavnog suda obavezne i izvršne, da je svako dužan da ih poštuje i da su pravni stavovi izraženi u tim odlukama obavezujući za sve državne organe. Postupanje po odluci Ustavnog suda ne podrazumijeva samo formalno donošenje nove odluke, već i poštovanje pravnih razloga iznijetih u odluci Ustavnog suda.

- U **Odluci U-III br. 892/23 od 12. oktobra 2023. godine** Ustavni sud je utvrdio da Viši sud u Podgorici i Apelacioni sud Crne Gore nijesu cijenili činjenicu da se podnosilac ustavne žalbe sam i dobrovoljno prijavio. Sudovi su zaključak o opasnosti od bjekstva zasnovali na težini kazne i činjenici da je podnosilac tokom istražnog postupka bio u bjekstvu, ali su zanemarili okolnost njegove dobrovoljne predaje. Prema ocjeni Ustavnog suda, tu okolnost su morali uzeti u obzir prilikom odlučivanja o produženju pritvora, naročito zato što je pritvor trajao od 5. jula 2022. godine.

5.3.2. Koluziona opasnost

Koluziona opasnost, odnosno opasnost da će okrivljeni uništiti, sakriti, izmijeniti ili falsifikovati dokaze ili tragove krivičnog djela, odnosno uticati na svjedoke, saučesnike ili prikrivače, uređena je članom 175 stav 1 tačka 2 ZKP-a. I u pogledu ovog pritvorskog osnova praksa ESLJP i Ustavnog suda postavlja jasan zahtjev da opasnost mora biti konkretna i potkrijepljena činjenicama, a ne zasnovana na apstraktnim tvrdnjama. Opšta formulacija da postoji mogućnost uticaja na saokrivljene ili svjedoke može eventualno biti prihvatljiva u početnoj fazi postupka, ali ne i kao trajno i samostalno obrazloženje za produženi pritvor.

Praksa Evropskog suda za ljudska prava u tom pogledu postavlja prilično jasne zahtjeve. Opasnost od dokazne opstrukcije ne može se zasnivati na apstraktnim tvrdnjama, već mora biti potkrijepljena činjenicama i dokazima.[79] Opšte formulisana mogućnost da bi okrivljeni mogao ometati postupak može eventualno imati veći značaj u početnoj fazi postupka, kada dokazi tek treba da budu prikupljeni, svjedoci saslušani, a međusobni odnosi učesnika razjašnjeni. Međutim, na duži rok takvo obrazloženje slabi. Kako istraga odmiče, izjave se uzimaju, dokazi pribavljaju i procesna situacija postaje stabilnija, pa zahtjevi istrage sami po sebi

79 *Becciev protiv Moldavije,* op.cit., st. 59.

više nijesu dovoljni da opravdaju dalje trajanje pritvora.[80]

Ustavni sud Crne Gore u svojoj praksi slijedi upravo takav pristup. Stav Ustavnog suda generalno u pogledu krivičnih predmeta je da opasnost da će lice uništiti, sakriti, izmijeniti ili falsifikovati dokaze ili tragove krivičnog djela ili da će ometati postupak uticanjem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače mora poticati od okrivljenog, ali se može raditi i o opasnosti da bi okrivljeni, boravkom na slobodi, putem drugih lica ostvario dokaznu opstrukciju.[81]

To je naročito važno u predmetima organizovanog kriminala. Nesporno je da takvi predmeti nose dodatne procesne izazove, kako u istrazi tako i tokom glavnog pretresa. Veći broj okrivljenih, složena komunikaciona struktura, međunarodna komponenta i potreba koordinacije između više organa mogu opravdati pojačanu opreznost. Ipak, Ustavni sud jasno pokazuje da ni u takvim predmetima složenost sama po sebi ne može zamijeniti konkretno obrazloženje.

- U **Odluci U-III br. 346/23 od 8. maja 2023. godine** zauzet je stav da za primjenu pritvorskog osnova iz člana 175 stav 1 tačka 2 ZKP-a nije dovoljno navesti da bi podnosilac, ako bi se našao na slobodi, mogao ostvariti komunikaciju sa saokrivljenima koji se nalaze u bjekstvu, organizatorom i članovima kriminalne organizacije radi usklađivanja iskaza ili olakšavanja njihovog procesnog položaja. Ustavni sud je ocijenio da strah od uticaja na saokrivljene nije bio opravdan konkretnim i valjanim razlozima koji bi objektivno ukazivali na to da je podnosilac pokušao, ili da postoji ozbiljan rizik da će pokušati, da utiče na konkretne učesnike u postupku.

  U istoj odluci posebno je značajno to što je Ustavni sud uzeo u obzir i prirodu dokaznog materijala u konkretnom predmetu. Ukazano je da su dokazi u velikoj mjeri sadržani u komunikacijama ostvarenim preko aplikacije „SKY ECC“, pa se njihova sadržina ne bi mogla izmijeniti eventualnom naknadnom komunikacijom između saokrivljenih. Time je Ustavni sud praktično pokazao da procjena koluzione opasnosti mora zavisiti i od vrste dokaza koji su već pribavljeni. Ako su ključni dokazi već fiksirani, trajno zabilježeni i procesno obezbijeđeni, onda sud mora mnogo preciznije objasniti na koji bi način boravak okrivljenog na slobodi i dalje mogao ugroziti dokazni postupak. Upravo u tome se vidi razlika između stvarnog i formalnog obrazloženja: nije dovoljno pozvati se na mogućnost kontakta među okrivljenima, već treba objasniti zašto bi taj kontakt i dalje imao procesno relevantne posljedice.

  Ustavni sud je u tom kontekstu podsjetio i na praksu Evropskog suda za ljudska prava, posebno na predmet Mansur protiv Turske (predstavka br.16026/90, od 8. juna 1995. godine), u kojem je zauzet stav da sama tvrdnja pravosudnih organa da bi okrivljeni, kojem se stavlja na teret više krivičnih djela, boravkom na slobodi mogao ostvariti sporazum sa saučesnikom, ne predstavlja dovoljan i relevantan razlog za produženje pritvora.

Istovremeno, praksa Ustavnog suda pokazuje da on ne zanemaruje specifičnosti organizovanog kriminala.

80 *Jarzynski protiv Poljske,* predstavka br. 15479/02, presuda od 4. oktobra 2006. godine, st. 43
81 Odluka Ustavnog suda U-III br. 211/24 od 28. februara 2024. godine.

- U **Odluci U-III br. 625/23 od 23. oktobra 2023. godine,** doduše kroz prizmu opasnosti od bjekstva, Sud se osvrnuo i na širi procesni kontekst ovih predmeta, podsjećajući na stav Evropskog suda iz predmeta Luković protiv Srbije (predstavka br. 43808/07, presuda od 26. marta 2013. godine, st. 46) da kriminalna organizacija stvara ozbiljne poteškoće istražnim organima i sudovima prilikom utvrđivanja činjenica i stepena odgovornosti svakog člana grupe. U tom smislu je ukazano da stalna kontrola i ograničenje mogućnosti okrivljenih da međusobno kontaktiraju, kao i da kontaktiraju sa drugim licima, može biti od suštinskog značaja, te da duži period pritvora nego u drugim slučajevima može biti razuman.

5.3.3. Iteracijska opasnost

Prilikom određivanja ili produžavanja pritvora po osnovu opasnosti od ponavljanja krivičnog djela, sudovi u krivičnim predmetima najčešće kao posebnu okolnost navode raniju osuđivanost za istovrsna ili istorodna krivična djela. Isti obrazac pojavljuje se i u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije. Međutim, ranija osuđivanost sama po sebi ne mora nužno predstavljati okolnost koja ukazuje na stvarnu iteracijsku opasnost. Kao i kod drugih pritvorskih osnova, i ovdje je neophodno da rizik od ponavljanja djela bude konkretizovan i individualizovan u odnosu na okolnosti svakog pojedinačnog slučaja, uz detaljno i uvjerljivo obrazloženje.

Prema praksi Evropskog suda za ljudska prava, određivanje pritvora licima koja su ranije osuđivana može biti u skladu sa članom 5 stav 3 Konvencije, ali samo u posebnim okolnostima konkretnog slučaja. Sud može razumno uzeti u obzir ozbiljnost posljedica krivičnih djela kada procjenjuje opasnost od njihovog ponavljanja, odnosno kada odlučuje da li lice može biti pušteno na slobodu uprkos mogućem postojanju takvog rizika.[82] Istovremeno, Evropski sud jasno ukazuje da ranija osuđivanost može, ali ne mora biti dovoljan osnov za takvu procjenu. Drugim riječima, prethodne osude mogu predstavljati osnov za opravdan strah da bi optuženi mogao izvršiti novo krivično djelo,[83] ali samo pozivanje na ranije presude ne može samo po sebi biti dovoljan razlog za odbijanje puštanja na slobodu.[84]

Praksa Ustavnog suda Crne Gore slijedi ovaj pristup Evropskog suda i u opštoj krivičnoj materiji i u predmetima organizovanog kriminala. Ustavni sud je 2019. godine[85] potvrdio da sudovi ne mogu određivanje ili produženje pritvora obrazlagati isključivo ranijom osuđivanošću, već razlozi za dalje trajanje pritvora moraju biti konkretni i uvjerljivo obrazloženi. Automatsko pozivanje na ranije osude, bez šire kontekstualne analize, Ustavni sud posmatra kao odstupanje od načela individualizacije. Zbog toga se, pored ranije osuđivanosti, traže i dodatne okolnosti konkretnog slučaja, kao što su pripadnost organizovanoj kriminalnoj grupi ili njeno organizovanje radi vršenja krivičnih djela, ranija osuđivanost u kombinaciji sa kontinuitetom i odlučnošću u izvršavanju djela, naročito kada se protiv istog lica istovremeno vodi još jedan krivični postupak, ranija osuđivanost koja upućuje na nepoštovanje zakona i društvenih normi ponašanja, psihička labilnost, uključujući zavisnost od alkohola ili droga, kao i izražen stepen upornosti i osobite bezobzirnosti u načinu izvršenja krivičnih radnji.

82 *Matznetter protiv Austrije,* predstavka br. 2178/64, 10. novembar 1969, st. 9
83 *Selçuk protiv Turske,* predstavka br. 21768/02, 10. januar 2006, st. 34
84 *Muller protiv Francuske,* predstavka br. 21802/93, 17. mart 1997, st. 44
85 Odluka Ustavnog suda U-III br. 545/19 od 20. marta 2019. godine.

- U **Odluci U-III br. 109/25, od 16. juna 2025. godine** navode se i: recidiv istog ili istovrsnog krivičnog djela, realne i ozbiljne prijetnje okrivljenog i odnos prema oštećenom, ozbiljnost motiva za ponavljanje krivičnog djela, period u kojem okrivljeni kontinuirano vrši krivična djela.

Ustavni sud pritom upućuje i na praksu Evropskog suda za ljudska prava prema kojoj se zaključak o postojanju iteracijske opasnosti lakše može izvesti iz činjenice da je riječ o povratniku u činjenju istih ili sličnih krivičnih djela, naročito kada iz takvog ponašanja redovno nastaje znatna šteta za društvo i imovinu, dok je kod takozvanih novih učinilaca takvu opasnost znatno teže dokazati. U tom smislu Evropski sud naglašava da se rizik od ponavljanja krivičnog djela mora dokazati, a da mjera pritvora mora biti prikladna u svjetlu okolnosti konkretnog slučaja, a naročito prošlosti i ličnosti datog lica.

Ustavni sud u Odluci U-III br. 52/25, od 24. marta 2025. godine pogledu ovog osnova upućuje na praksu Evropskog suda za ljudska prava prema kojoj se zaključak o postojanju iteracijske opasnosti može izvesti iz činjenice da je neko povratnik u činjenju istih ili sličnih krivičnih djela i da svaki put nastane znatna šteta za društvo i imovinu, dok je kod „novih" učinilaca krivičnih djela to znatno teže dokazati. Što se tiče rizika od ponavljanja krivičnog djela, Evropski sud obrazlaže da se „ta opasnost mora dokazati, a mjera mora biti prikladna, u svjetlu okolnosti slučaja i posebno prošlosti i ličnosti datog lica".

5.3.4. Posebno teške okolnosti slučaja i potreba da se sačuvaju javni red i mir

Pritvorski osnov iz člana 175 stav 1 tačka 4 ZKP-a postoji kada je riječ o krivičnom djelu za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža kazna i koje je posebno teško zbog načina izvršenja ili posljedica. Za razliku od ostalih pritvorskih osnova, kod kojih je legitimna svrha neposredno vidljiva iz samog zakonskog teksta, ovaj osnov je normativno složeniji. Ustavni sud zato posebno naglašava da činjenica što zakon izričito ne navodi njegovu legitimnu svrhu ne znači da je nema, već da sudovi pri ocjeni nužnosti pritvora moraju imati u vidu cjelovit sklop relevantnih faktora kako bi pokazali zbog čega je primjena ove mjere u konkretnom slučaju opravdana. Pri tome, Sud insistira da oba zakonska uslova moraju biti ispunjena kumulativno: da je riječ o djelu za koje je propisana kazna od najmanje deset godina zatvora i da je djelo posebno teško zbog načina izvršenja ili posljedica.

Ustavni sud u ovom dijelu svoje prakse upućuje i na standarde ESLJP u pogledu zaštite javnog reda. Prema toj praksi, pojedina naročito teška krivična djela, zbog svoje prirode i reakcije javnosti koju izazivaju, mogu opravdati pritvor barem određeno vrijeme, ali samo ako se takav pristup zasniva na činjenicama koje pokazuju da bi puštanje okrivljenog na slobodu zaista moglo ugroziti javni red. Taj osnov, dakle, nije samostalan i neograničen. Pritvor ostaje legitiman samo dok javni red stvarno ostaje ugrožen; njegovo produžavanje ne smije služiti kao preuranjeno izricanje kazne zatvora.[86] U objašnjenju o primjeni mjere pritvora Komitet ministara Savjeta Evrope ističe se da se javni red može koristiti kao opravdanje za određivanje mjere pritvora samo „u slučaju da postoje suštinski dokazi o reakciji na teško krivično djelo poput ubistva", kao i da „treba, uz to, imati u vidu da osnov očuvanja javnog reda pretpostavlja naročito tešku situaciju i ne može se očekivati da bi puštanje većine osumnjičenih izazvalo

86 *Letellier protiv Francuske,* predstavka br. 12369/86, presuda od 26 juna 1991, st. 51

takav scenario".[87]

Takav pristup je vidljiv u Odluci U-III br. 541/24 od 18. jula 2024. godine, u kojoj je Ustavni sud naglasio da ova zakonska norma, za razliku od ostalih pritvorskih osnova iz člana 175 ZKP-a, ne propisuje izričito koju legitimnu svrhu ostvaruje, ali da to ne znači da takva svrha ne postoji. Naprotiv, Ustavni sud ističe da su ciljevi ove norme „strukturirani na složeniji način", zbog čega sudovi pri ocjeni njene primjene moraju imati u vidu cjelovit sklop relevantnih faktora. Istovremeno je naglašeno i da uslovi za primjenu ovog osnova moraju biti ispunjeni kumulativno, odnosno da se mora raditi o krivičnom djelu za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža kazna i koje je posebno teško zbog načina izvršenja ili posljedica.

U istoj odluci Ustavni sud se osvrnuo i na praksu ESLJP, ukazujući da se u okviru ovog pritvorskog osnova može cijeniti i zaštita javnog reda, odnosno zaštita od javne uznemirenosti, iako to domaći sudovi ne navode uvijek izričito kada odlučuju o pritvoru po ovom osnovu. Pojedina krivična djela, zbog svoje osobite težine i reakcije javnosti na njih, mogu opravdati pritvor prije suđenja barem određeno vrijeme, ali samo ako se takav pristup zasniva na činjenicama koje ukazuju da bi puštanje okrivljenog na slobodu ugrozilo javni red. Istovremeno se izričito naglašava da produženje pritvora po ovom osnovu ne može služiti kao nagovještaj zatvorske kazne. U konkretnom slučaju, Sud je prihvatio da se radi o optužbama koje, zbog svoje prirode, mogu izazivati posebnu moralnu osudu javnosti.

Ustavni sud je prihvatio navode da su optužbe ozbiljne i da se podnosiocu stavlja na teret učešće u radnjama koje ukazuju na visok stepen kriminalne odlučnosti i preduzimanje većeg broja nezakonitih koraka kroz određeni vremenski period. Međutim, istovremeno je izričito naveo da takvo obrazloženje protekom vremena slabi i da u kasnijoj fazi postupka zahtijeva dodatne elemente koji bi pokazali da podnosilac i dalje predstavlja opasnost ili da bi njegovo puštanje na slobodu moglo štetiti vođenju krivičnog postupka. Uz to je naglašeno da su sudovi, ukoliko lice ostaje u pritvoru i nakon optuženja, dužni da pažljivije razmotre alternativne načine obezbjeđenja njegovog prisustva, uključujući jemstvo. Ustavni sud je takođe pojasnio da produženje pritvora po članu 175 stav 1 tačka 4 ZKP-a ne „konzumira" druge pritvorske osnove, već da je riječ o zasebnoj ocjeni u kojoj se težina i visina zaprijećene kazne cijene kumulativno sa okolnostima koje djelo čine posebno teškim zbog načina izvršenja ili posljedica, kao i sa uticajem na javni interes.

U predmetu U-III br. 356/23 od 24. oktobra 2023. godine Ustavni sud je, u dijelu koji se odnosi na pritvorski osnov iz člana 175 stav 1 tačka 4 ZKP-a, prihvatio obrazloženje redovnih sudova da su u konkretnom slučaju bila ispunjena oba zakonska uslova za njegovu primjenu. Sud je podsjetio da se ovaj osnov može primijeniti samo ako su kumulativno ispunjeni uslovi da se radi o krivičnom djelu za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža kazna i da je djelo posebno teško zbog načina izvršenja ili posljedica. Ustavni sud je ocijenio da su redovni sudovi ta dva elementa posebno obrazložili i da su naveli dovoljno konkretne razloge zbog kojih predmetnim radnjama daju karakter posebno teških.

Kada je riječ o drugom uslovu, Ustavni sud je prihvatio obrazloženje da posebna težina djela proizilazi iz osnovane sumnje da je okrivljeni učestvovao u krijumčarenju veoma velikih količina opojne droge, uz izražen transnacionalni element i posljedice koje takva kriminalna

87 CM(2006)122 Addendum, 30. avgust 2006, dostupno na: https://search.coe.int/cm?i=09000016805d7b91

aktivnost može imati po živote i zdravlje velikog broja ljudi. Uz to su redovni sudovi cijenili i društveni položaj okrivljenog, odnosno činjenicu da je u relevantnom periodu obavljao istaknute javne funkcije, pa su i tu okolnost doveli u vezu sa ocjenom posebne težine djela po načinu izvršenja. Ustavni sud je takvo rezonovanje prihvatio kao ustavnopravno prihvatljivo, uz napomenu da razlozi za produženje pritvora protekom vremena moraju biti jači i da sudovi pritom moraju razmatrati i mogućnost primjene blažih mjera.

5.4. Mjere nadzora

Mjere nadzora se u krivičnom postupku koriste kao blaža alternativa pritvoru, kada sud procijeni da se prisustvo okrivljenog i nesmetano vođenje postupka mogu obezbijediti bez lišenja slobode.

Za potrebe ove analize korišćena su dva izvora podataka. Prvi izvor čini evidencija Sudskog savjeta, iz koje proizilazi da su u periodu od 1. januara 2023. do 31. marta 2026. godine evidentirana **68** rješenja o određivanju mjera nadzora, **772** rješenja o njihovom produženju, **dva** rješenja o izmjeni i **četiri** rješenja o ukidanju mjera nadzora u predmetima koji se vode pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda. Drugi izvor čine podaci prikupljeni monitoringom sudskih postupaka. Imajući u vidu da evidencija Sudskog savjeta ne sadrži detalje o broju lica na koje se odnose mjere nadzora, kao ni vrstu mjere, kao i na činjenicu da Viši sud ne vodi detaljnu evidenciju o mjerama nadzora, taj dio analize zasnovan je na podacima koje su posmatrači prikupili praćenjem predmeta u kontinuitetu, tj. neposrednim monitoringom i redovnim praćenjem medijskih sadržaja koji se odnose na predmete koji se vode pred Specijalnim odjenjenjem Višeg suda.

U predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije koje su monitori pratili u kontinuitetu, mjere nadzora kao alternativa pritvoru evidentirane su **37** puta. Sud je mjere nadzora određivao samostalno, uz jemstvo ili nakon ukidanja pritvora.

Tabela 16: Struktura izrečenih mjera nadzora prema vrsti predmeta

Mjera nadzora	Br. i procenat izrečenih mjera nadzora	
Organizovani kriminal	18	48,64%
Visoka korupcija	12	32,43%
Organizovani kriminal i visoka korupcija	7	18,91%
Ukupno	**37**	**100%**

Evidentirana su i **dva** slučaja u kojima je odbijeno traženo izricanje mjere nadzora umjesto mjere pritvora.

Mjere nadzora su određene prema **27 lica.** Od toga se **14 (51,85%)** odnosi na predmete organizovanog kriminala, **devet (33,33%)** na predmete visoke korupcije, a **četiri (14,81%)** na predmete u kojima su se organizovani kriminal i visoka korupcija preklapali.

Najčešće određivana mjera bila je **zabrana napuštanja stana,** evidentirana **18 puta,** od čega

šest puta uz elektronski nadzor, dok su zabrana pristupa ili sastajanja sa određenim licima, privremeno oduzimanje putne isprave i obaveza povremenog javljanja nadležnom organu korišćene rjeđe. U jednom slučaju je izrečena mjera zabrane napuštanja stana uz elektronski nadzor i zajedno sa zabranom pristupa ili sastajanja sa određenim licima.

Konkretan predlog za zamjenu pritvora mjerama nadzora odbijen je dva puta, oba puta u predmetima koji su obuhvatali i organizovani kriminal i visoku korupciju. U jednom dodatnom slučaju sud nije prihvatio puštanje iz pritvora za tri lica u predmetu visoke korupcije.

Naknadne odluke o već određenim mjerama evidentirane su devet puta: u četiri slučaja mjere su ukinute, u tri ublažene, a u dva zamijenjene pritvorom.

Tabela 17: Struktura izrečenih mjera nadzora prema vrsti mjere

Mjera nadzora	Br. i procenat izrečenih mjera nadzora	
Zabrana napuštanja stana	18	31,57%
Zabrana pristupa ili sastajanja sa određenim licima	12	21,05%
Zabrana napuštanja boravišta	11	19,29%
Privremeno oduzimanje putne isprave	9	15,78%
Obaveza povremenog javljanja nadležnom državnom organu	7	12,28%
Ukupno	**57**	**100%**

U devet slučajeva donesene su naknadne mjere o već određenim mjerama nadzora. U četiri slučaja mjere nadzora su ukinute, u tri slučaja su ublažene a u dva slučaja su zamijenjene pritvorom.

Struktura izrečenih mjera pokazuje da je sud najčešće posezao za ograničenjima koja se odnose na kretanje okrivljenih i njihove kontakte sa drugim licima, dok su oduzimanje putne isprave i obaveza povremenog javljanja nadležnom organu korišćeni kao dopunski mehanizmi kontrole.

Takođe, evidentirane naknadne odluke o već određenim mjerama pokazuju da sud mjere nadzora nije posmatrao kao trajno i nepromjenjivo rješenje. U pojedinim slučajevima mjere su ukidane ili ublažavane nakon promjene procesnih okolnosti, dok su u drugim slučajevima zamijenjene pritvorom. To ukazuje da su mjere nadzora u analiziranim predmetima bile predmet daljeg sudskog preispitivanja.

Posebno je važno pitanje izvršenja i kontrole mjera nadzora, jer njihova djelotvornost ne zavisi samo od sadržine sudske odluke, već i od toga da li nadležni organi mogu kontinuirano i blagovremeno da prate njihovo poštovanje.

Mjere nadzora zahtijevaju stalnu funkcionalnu vezu između suda i organa koji ih izvršava. Sud donosi odluku, određuje sadržinu i trajanje mjere, preispituje njenu opravdanost i može

tražiti izvještaj o izvršenju, dok policija ili drugi nadležni organ sprovodi mjeru, vrši provjere i obavještava sud o eventualnom nepoštovanju. Ako jedna od ovih karika ne funkcioniše, mjera nadzora gubi praktičnu snagu.

Na značaj ovog pitanja ukazuje i slučaj bjekstva lica kojem je, nakon isteka maksimalnog zakonskog trajanja pritvora prije donošenja prvostepene presude, pritvor ukinut i zamijenjen zabranom napuštanja stana. Prema javno dostupnim podacima, sud je u rješenju odredio da lice ne smije napuštati stan, osim po pozivu suda, upozorio ga na mogućnost određivanja pritvora u slučaju kršenja mjere i odredio da mjeru izvršava nadležna organizaciona jedinica policije. Nakon bjekstva, sud je javno ukazao da u spisima predmeta nijesu postojali dopisi odnosno izvještaji policije o kontroli poštovanja mjere, pozivajući se na zakonsku obavezu policije da izvršava mjeru zabrane napuštanja stana.[88]

Sa druge strane, policija je saopštila da sud nijednim aktom nije zatražio provjeru mjere nadzora niti izvještaj od nadležne organizacione jedinice, te da su policijski službenici u kontrolisanom periodu vršili provjere i da, do dana prije izricanja presude, nije bilo zabilježeno kršenje mjere. Policija je navela i da su o kontroli mjere sačinjavane službene zabilješke, koje bi, u skladu sa članom 169 ZKP-a, bile dostavljene sudu ako bi sud to zatražio.[89]

Dodatno, iz podataka koje je pribavila Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS) proizilazi da je kontrola sprovođenja mjere u tom slučaju vršena na osnovu prethodno sačinjenog plana mjera i aktivnosti, ali da javnosti nije objašnjeno ko je donio odluku o dinamici obilazaka, po čijoj procjeni su kontrole planirane i ko je bio odgovoran za operativno postupanje.[90]

5.5. Jemstvo

Jemstvo predstavlja mjeru kojom se, pod zakonom utvrđenim uslovima, može izbjeći određivanje pritvora ili omogućiti puštanje okrivljenog iz pritvora. Prema članu 170 ZKP-a, okrivljeni kojem treba da se odredi pritvor, kao i okrivljeni kojem je pritvor već određen samo zbog postojanja okolnosti koje ukazuju da će pobjeći, može se ostaviti na slobodi, odnosno pustiti na slobodu, ako on lično ili drugo lice za njega pruži jemstvo da do kraja krivičnog postupka neće pobjeći, a okrivljeni obeća da se neće kriti i da bez odobrenja suda neće napustiti svoje boravište. Ista mogućnost postoji i kada uredno pozvani optuženi izbjegava da dođe na glavni pretres. ZKP takođe predviđa da se jemstvo može odrediti i uz neku od mjera nadzora iz člana 166 stav 2, radi obezbjeđenja poštovanja te mjere.

Uvidom u spise pravosnažno okončanih postupaka monitori su zabilježili samo jedan slučaj u kojem je jemstvo traženo i odbijeno.

Prema podacima kojima raspolaže Sudski savjet, u periodu od 1. januara 2023. do 31. marta 2026. godine evidentirano je **13** rješenja o određivanju jemstva, **28** rješenja o prihvatanju

88 https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/793372/visi-sud-obaveza-policije-je-da-sprijeci-bjekstvo-okrivljenog-iz-stana
89 https://www.cdm.me/hronika/uprava-policije-o-bjekstvu-medenice-sud-nije-trazio-izvjestaje-o-mjeri-nadzora/
90 https://mans.co.me/postojao-plan-nadzora-milosa-medenice-uprava-policije-bez-odgovora-ko-ga-je-sacinio/

jemstva, tri rješenja o ukidanju jemstva i **20** rješenja kojima je odbijen predlog za određivanje jemstva. Sama evidencija, međutim, ne daje potpunu sliku o svim okolnostima u kojima je jemstvo određivano, prihvatano, ukidano ili odbijano, niti sadrži podatke o visini jemstva, vrsti predmeta i sl.

Kada je riječ o kontinuiranom monitoringu sudskih postupaka u predmetima organizovanog kriminala i korupcije, monitori su evidentirali prihvatanje i odbijanje jemstva u **23** situacije, u okviru **15** različitih krivičnih predmeta.

Sud je jemstvo p**rihvatio u devet slučajeva,** dok je jemstvo **odbio u 14 slučajeva. U dva slučaja** su evidentirani predlozi jemstva o kojima još uvijek nije bilo odlučeno.

Tabela 18: Struktura prihvaćenih i odbijenih jemsatva prema vrsti predmeta

Vrsta predmeta	Br. i procenat izrečenih mjera nadzora	Jemstvo prihvaćeno	Jemstvo odbijeno
Organizovani kriminal	16	6 (37,5%)	10 (62,5%)
Visoka korupcija	5	3 (60%)	2 (40%)
Organizovani kriminal i visoka korupcija	2	0 (0%)	2 (100%)
Ukupno	**23**	**9 (39,1%)**	**14 (60,9%)**

Ukupna vrijednost prihvaćenih jemstava iznosila je **7.434.370 €.** Ukupna vrijednost odbijenih jemstava iznosila je **17.687.571,83 EUR i 75.000 £**, dok je ukupna vrijednost predloženih jemstava za koja nije još uvijek nije bila evidentirana odluka iznosila **2.130.000 €.** Najniži iznos prihvaćenog jemstva bio je **557.445 €,** a najviši **1.401.000 €.** Kod odbijenih jemstava, najniži iznos bio je **173.740 €**, dok je najviši bio **9.300.000 €.**

Najrestriktivniji pristup zabilježen je u predmetima organizovanog kriminala, gdje su monitori zabilježili odbijanje jemstva u 10 od 16 predloga. Istovremeno, podaci pokazuju da visina ponuđenog jemstva sama po sebi nije bila odlučujuća, jer je ukupna vrijednost odbijenih jemstava bila znatno veća od vrijednosti prihvaćenih.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Problemi u procesuiranju predmeta organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou ne mogu se svesti na pojedinačne procesne propuste, niti na izolovane situacije u konkretnim predmetima. Naprotiv, riječ je o kombinaciji više povezanih faktora: dugog trajanja postupaka, velikog broja starih predmeta, ograničenih kadrovskih i prostornih kapaciteta, nedovoljno razvijenog upravljanja složenim predmetima, odlaganja ročišta, problema u dostavljanju i prinudnom dovođenju, kašnjenja u izradi i dostavljanju pisanih otpravaka presuda, nedovoljno pouzdanih evidencija, ograničene digitalizacije spisa, kao i nedovoljno iskorišćenih alternativnih mjera u odnosu na pritvor.

Ovi problemi imaju poseban značaj upravo u predmetima iz nadležnosti Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici. U njima svako odlaganje ima višestruke posljedice: produžava trajanje postupka, povećava rizik od zastarjelosti ili gubitka procesne koncentracije, otežava izvođenje dokaza, produžava trajanje pritvora ili mjera nadzora, dodatno opterećuje sud, tužilaštvo, policiju i branioce, a u javnosti stvara utisak da sistem nije u stanju da pruži pravovremen odgovor na najteže oblike kriminaliteta.

Jedinstveni program rješavanja starih predmeta za period 2025–2027. polazi od ocjene da se pitanje starih predmeta ne može rješavati ad hoc, već kroz strateško planiranje, jasne prioritete, kontinuirano praćenje i djelotvorno upravljanje resursima. U tom dokumentu se kao uzroci dugog trajanja postupaka navode, između ostalog, manjak sudijskog kadra, zastarjeli i neefikasni radni procesi, veliki broj podnesaka stranaka, složenost predmeta i slaba sinhronizacija državnih institucija. Ti razlozi se u značajnoj mjeri prepoznaju i u predmetima koji su bili obuhvaćeni ovim, ali i prethodnim CeMI-jevim izvještajima.

Efikasnost krivičnog postupka

- Dugotrajnost postupaka ostaje jedan od najvažnijih problema. Na dan 6. april 2026. godine u radu Specijalnog odjeljenja bilo je 172 predmeta, od kojih su u radu su bila 34 predmeta starija od pet godina, sa prosječnim trajanjem od 2.315,6 dana, kao i tri predmeta starija od osam godina, sa prosječnim trajanjem od 3.089,7 dana.

  Podaci o dužini trajanja predmeta organizovanog kriminala i visoke korupcije zahtijevaju poseban režim upravljanja koji mora podrazumijevati stalni pregled najstarijih predmeta, planiranje ročišta u kontinuitetu, provjeru ispunjenosti procesnih pretpostavki prije svakog ročišta, aktivnu kontrolu dostavljanja, redovno praćenje izvršenja naredbi za prinudno dovođenje, prioritetnu izradu pisanih otpravaka presuda, kao i pouzdane elektronske evidencije koje omogućavaju da se u svakom trenutku zna u kojoj se fazi predmet nalazi i zbog čega eventualno stagnira.

  Zbog toga je potrebno da Viši sud u Podgorici, uz podršku Vrhovnog suda i Sudskog savjeta, uspostavi poseban operativni plan za rješavanje starih predmeta iz nadležnosti Specijalnog odjeljenja. Taj plan bi trebalo da obuhvati pojedinačnu analizu svih predme-

ta starijih od tri, pet i osam godina, utvrđivanje procesne faze u kojoj se predmet nalazi, identifikovanje razloga zbog kojih postupak nije okončan, plan održavanja ročišta u narednom periodu i periodično izvještavanje o preduzetim radnjama. U predmetima u kojima je određen pritvor ili neka od mjera nadzora, praćenje mora biti još intenzivnije, jer se dugotrajnost postupka neposredno odražava i na pravo na ličnu slobodu.

- Međutim, efikasnost postupanja u postupcima organizovanog kriminala i visoke korupcije zavisi i od toga da li su ključne institucije (sud, tužilaštvo i policija) kadrovski, prostorno, tehnički i organizaciono sposobne da odgovore na obim i složenost predmeta. Podaci pokazuju da su kapaciteti ključnih institucija i dalje ograničeni. SDT radi sa visokim opterećenjem po tužiocu, SPO nije popunjeno do planiranog broja izvršilaca, dok Specijalno odjeljenje Višeg suda, uprkos kadrovskom jačanju, i dalje radi u uslovima ograničenih prostornih kapaciteta i zavisi od korišćenja sudnica drugih sudova.

  Potrebno je nastaviti kadrovsko jačanje, kako SPO tako i drugih ključnih organizacionih jedinica Uprave policije koje učestvuju u otkrivanju i dokazivanju organizovanog kriminala, uz donošenje višegodišnjeg plana popunjavanja radnih mjesta sa jasnim godišnjim ciljevima. Poseban prioritet treba dati kriminalističko-obavještajnom radu, finansijskim istragama, posebnim istražnim metodama, digitalnoj forenzici, međunarodnoj policijskoj saradnji i istraživanju krivičnih djela povezanih sa enkriptovanom komunikacijom i sajber prostorom.

  Takođe, prosječno opterećenje SDT-a od 131 krivične prijave po tužiocu godišnje potvrđuje da postojeći kapaciteti nijesu u potpunosti usklađeni sa obimom i složenošću predmeta koji se nalaze u njegovoj nadležnosti, te da SDT treba dodatno ojačati povećanjem broja specijalnih tužilaca, ekonomskih, finansijskih, analitičkih i IT stručnjaka, kao i administrativnog osoblja koje je neophodno za rad na obimnim i dokazno složenim predmetima. Posebnu pažnju treba posvetiti finansijskim istragama, digitalnim dokazima, međunarodnoj saradnji i predmetima pranja novca.

  Kada je riječ o sudovima, potrebno je nastaviti jačanje Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici, ali uz istovremeno planiranje kapaciteta Apelacionog suda Crne Gore, jer prvostepeni i drugostepeni sud čine funkcionalnu cjelinu u procesuiranju ovih predmeta. Kadrovsko jačanje Višeg suda neće dati pune rezultate ako Apelacioni sud ne bude imao dovoljan broj sudija za blagovremeno i kvalitetno odlučivanje po žalbama u najsloženijim predmetima. Zato je potrebno planirati popunjavanje oba suda koordinisano, uz očuvanje kontinuiteta u već započetim postupcima, sprečavanje istovremenog odlaska većeg broja sudija iz Specijalnog odjeljenja i razvoj sistema sukcesije i specijalizovane obuke za sudije koje postupaju u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije.

  I dalje ostaje relevantna preporuka iz izvještaja o monitoringu suđenja iz 2025. godine, tj. da je neophodno raditi na motivaciji svršenih pravnika da karijeru grade u pravosuđu. Da bi se to postiglo, potrebno im je obezbijediti konkurentna primanja, jasne puteve profesionalnog napredovanja, kvalitetne programe mentorstva i stručno usavršavanje, kao i radno okruženje koje prepoznaje i nagrađuje stručnost i posvećenost.

  Pored kadrovskog jačanja, Višem sudu u Podgorici, posebno Specijalnom odjeljenju je neophodno obezbijediti trajna prostorna i tehnička rješenja. Privremeno korišćenje sudnica drugih sudova, iako korisno kao prelazno rješenje, ne može predstavljati održiv

model za vođenje najkompleksnijih krivičnih postupaka. Specijalno odjeljenje mora imati dovoljan broj adekvatno opremljenih sudnica za predmete sa velikim brojem optuženih, branilaca, svjedoka, policijskih službenika i dokaznog materijala.

- Iako su kadrovsko, prostorno i tehničko jačanje institucija neophodni, kompleksnost ovih predmeta pokazuje i potrebu za daljim unapređenjem procesnog zakonodavstva. ZKP mora pružiti efikasniji okvir za vođenje složenih krivičnih postupaka sa velikim brojem optuženih, branilaca, svjedoka, vještaka, digitalnih dokaza i obimne dokumentacije, uz očuvanje svih garancija pravičnog suđenja.

  Posebno je važno da se buduće izmjene ZKP-a posmatraju kao dio šireg odgovora na dugotrajnost i složenost postupaka iz nadležnosti Specijalnog odjeljenja. Pri tome, cilj izmjena ne smije biti ograničavanje procesnih prava, već sprečavanje zloupotreba, jačanje procesne discipline i stvaranje uslova da sud može djelotvorno upravljati postupkom.

- Poseban problem predstavlja stanje sudskih spisa i evidencija. Analiza je pokazala da spisi predmeta nijesu uvijek bili jednako uredni i potpuni. Budući da spis predmeta predstavlja osnovni formalni trag toka postupka, nedovoljna urednost spisa ograničava mogućnost unutrašnje sudske kontrole, spoljašnje analize i pouzdanog praćenja efikasnosti postupka. Jedan od glavnih razloga takvog stanja treba tražiti u dvostrukom vođenju evidencije, tj. ručno i elektronski u PRIS-u.

  Zbog toga je potrebno ukinuti praksu ručnog vođenja evidencije, implementirati punu digitalizaciju spisa i uspostaviti funkcionalan elektronski spis predmeta, koji bi omogućio pregledan uvid u procesne radnje, podneske, zapisnike, odluke, dostavnice i rokove. Digitalizacija mora biti shvaćena kao alat za upravljanje predmetima. U tom smislu, digitalizacija bi trebala da ima i jasno procesno uporište u ZKP-u.

- U izvještaju su navedeni primjeri u kojima je tek tokom glavnog pretresa došlo do izdvajanja dokaza iz spisa, uključujući transkripte mjera tajnog nadzora čija autentičnost nije mogla biti provjerena i službene zabilješke odnosno izvještaje o komunikacijama preko SKY ECC aplikacije koje sud nije prihvatio kao pravno valjan dokazni materijal.

  Zbog toga je važno da kontrola optužnice ima stvarni sadržinski domašaj. Sud bi već u fazi kontrole optužnice trebalo dosljednije da koristi ovlašćenja koja se odnose na provjeru zakonitosti i upotrebljivosti dokaza, kako bi se izbjeglo da se ključna pitanja zakonitosti dokaznog materijala otvaraju tek u kasnijim fazama postupka, kada njihovo rješavanje može dovesti do dodatnih zastoja.

- Kada je riječ o glavnom pretresu, podaci pokazuju da je procenat odlaganja, iako manji nego u nekim ranijim izvještajnim periodima, i dalje ozbiljna prepreka efikasnom postupanju. Iz analiziranog uzorka predmeta organizovanog kriminala više od trećine ročišta je bilo odloženo, a u predmetima visoke korupcije skoro polovina. Razlozi za odlaganje pokazuju da se zastoj ne može pripisati samo jednoj instituciji ili jednoj grupi učesnika.

  U predmetima sa velikim brojem optuženih i branilaca sud treba da koristi aktivniji pristup upravljanju postupkom i sudije treba blagovremeno da provjeravaju da li su ispunjene procesne pretpostavke za održavanje ročišta. Sud mora da spriječi neopravdano odugovlačenje i da osigura da se procesna prava koriste u skladu sa njihovom svrhom.

- Podaci o prinudnom dovođenju na koje je CeMI i ranije ukazivao, pokazuju kontinuirani institucionalni problem koji direktno utiče na efikasnost postupka. Uprava policije nije postupila po naredbi za dovođenje u skoro dvije trećine analiziranih slučajeva, dok u jednoj trećini analiziranih slučajeva nije ni obavijestila sud o razlozima nepostupanja.

  Takođe, kazne za procesne zloupotrebe se izriču izuzetno rijetko i nemaju odvraćajući efekat. Ovaj problem se može riješiti samo kroz izmjene i dopune ZKP-a. Ako novčane kazne nijesu adekvatan način sprječavanja procesnih zloupotreba, sudu treba staviti na raspolaganje dodatne represivne mehanizme.

- Monitoring nije ukazao na povrede pretpostavke nevinosti od strane sudija na posmatranim glavnim pretresima, niti u njihovim javnim obraćanjima. Međutim, analiza javnih istupa funkcionera i medijskog izvještavanja pokazuje da se ovo pravo i dalje dovodi u rizik van sudnice, naročito kroz formulacije kojima se osumnjičena ili optužena lica predstavljaju kao izvršioci krivičnih djela prije pravosnažnog okončanja postupka. Posebno je problematično kada takve formulacije dolaze od javnih funkcionera, jer one mogu imati veći uticaj na javnost i stvoriti utisak institucionalnog predubjeđenja o krivici. Sličan rizik postoji i u medijskom izvještavanju, naročito u naslovima i tekstovima u kojima se navodi iz istrage, optužnice ili drugih procesnih akata ne predstavljaju dovoljno jasno kao sumnje, optužbe ili tvrdnje koje tek treba dokazati u sudskom postupku.

  CeMI je još u izvještaju o praćenju suđenja iz 2018. godine ukazivao na potrebu dosljednog poštovanja pretpostavke nevinosti od strane sudova, medija i drugih aktera, kao i na potrebu dodatnih obuka i razmatranja normativnih mehanizama za sprečavanje i sankcionisanje njenog kršenja. Nalazi ovog izvještaja pokazuju da su te preporuke i dalje relevantne, naročito imajući u vidu visok stepen javne pažnje koji prate predmete organizovanog kriminala i visoke korupcije, kao i povećan uticaj javnih izjava i medijskog izvještavanja na percepciju krivice prije pravosnažne sudske odluke.

  Sudovi treba da nastave sa praksom dosljednog poštovanja pretpostavke nevinosti tokom suđenja i da, u okviru svojih procesnih ovlašćenja, vode računa da ovu garanciju poštuju i svi učesnici u postupku. U slučajevima kada stranke, branioci, punomoćnici, svjedoci ili druga lica u sudnici koriste formulacije koje mogu prejudicirati krivicu okrivljenog, sud treba da reaguje blagovremeno i upozori učesnike postupka na obavezu poštovanja pretpostavke nevinosti.

  Javni funkcioneri i drugi nosioci javnih ovlašćenja treba da se u svim javnim istupima, uzdrže od formulacija koje mogu sugerisati da je krivica osumnjičenih ili optuženih lica protiv kojih se vodi krivični postupak već utvrđena.

  Novinari i urednici treba da, prilikom izvještavanja o istražnim i sudskim postupcima, dosljedno primjenjuju Kodeks novinara Crne Gore i relevantne zakonske standarde, posebno u pogledu korišćenja jezika koji ne prejudicira krivicu. Potrebno je obezbijediti dodatne obuke za novinare i urednike o izvještavanju o krivičnim postupcima, sa posebnim fokusom na pretpostavku nevinosti, izvještavanje o optužnicama, dokazima, iskazima svjedoka i predmetima koji se nalaze u fazi istrage ili glavnog pretresa.

Potrebno je razmotriti unapređenje normativnog okvira, uključujući eventualne izmjene ZKP-a ili drugih relevantnih propisa, radi jasnijeg definisanja mehanizama za reagovanje u slučajevima kršenja pretpostavke nevinosti, uz istovremeno poštovanje slobode izražavanja, prava javnosti da bude informisana i uloge medija u izvještavanju o pitanjima od javnog interesa.

- U posmatranim predmetima nije uočeno sistemsko uskraćivanje prava na odbranu. Sudovi su, prema nalazima monitoringa, u pravilu omogućavali okrivljenima i braniocima da učestvuju u postupku, iznose procesne predloge i koriste zakonom propisana pravna sredstva. Posebno je značajno to što su sudovi u posmatranim predmetima odlagali glavne pretrese kada su okrivljeni ili branioci tražili dodatno vrijeme za pripremu odbrane zbog obimnosti dokaznog materijala, naročito u predmetima u kojima se izvode dokazi iz komunikacija putem aplikacije „Sky“, kao i u situacijama kada okrivljeni kojem se ranije sudilo u odsustvu postane dostupan sudu u fazi već odmaklog dokaznog postupka.

  Međutim, CeMI je još u izvještaju iz 2018. godine ukazao na problem prostornih kapaciteta sudnica i rasporeda učesnika u postupku, naročito u dijelu koji se odnosi na mogućnost neposredne i kvalitetne komunikacije između okrivljenih i njihovih branilaca. Ovaj problem je potencijalno još izraženiji u predmetima organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou, koji često uključuju veliki broj optuženih, branilaca, predstavnika tužilaštva, svjedoka, vještaka, službenika obezbjeđenja i predstavnika javnosti. U takvim uslovima sudnice su nerijetko preopterećene, što može otežati povjerljivu i pravovremenu komunikaciju okrivljenog sa braniocem tokom glavnog pretresa.

  Preporuka iz izvještaja iz 2018. godine ostaje relevantna. Prilikom planiranja izgradnje novih sudnica, kao i adaptacije postojećih prostorija, treba posebno voditi računa o rasporedu i položaju stranaka u postupku, kako bi se obezbijedili uslovi za nesmetanu komunikaciju između okrivljenih i branilaca, u skladu sa zahtjevima djelotvornog ostvarivanja prava na odbranu.

Mjere za obezbjeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka

- Pravo na ličnu slobodu predstavlja jedan od najosjetljivijih segmenata krivičnog postupka, naročito u predmetima organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou. Složenost ovih predmeta može opravdati pojačanu opreznost i duže trajanje pojedinih mjera, ali ne može osloboditi sudove obaveze da svaku odluku o pritvoru zasnuju na konkretnim, individualizovanim i relevantnim razlozima. Pritvor ne smije postati rutinski odgovor na težinu optužbe, obim predmeta ili javni pritisak, već mora ostati krajnja mjera koja se primjenjuje samo kada se svrha postupka ne može ostvariti blažim mjerama.

- Iako se radi o ograničenom uzorku i iako je na prosjek značajno uticao jedan izuzetno dug predmet, podaci do kojih su monitori došli potvrđuju da pritvor u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije može trajati veoma dugo i da zbog toga zahtijeva strožu sudsku kontrolu. Protekom vremena razlozi za pritvor moraju biti sve snažniji, konkretniji i uvjerljiviji. Sudovi ne bi smjeli produžavati pritvor oslanjajući se na iste okolnosti koje su postojale na početku postupka, bez objašnjenja zašto one i dalje imaju istu težinu.

Preporuka iz izvještaja iz 2025. godine ostaje relevantna, tj. potrebno je unaprijediti praksu određivanja i produženja pritvora na način što će se u svakoj odluci o određivanju i produženju pritvora zaista obrazložiti zbog čega alternativne mjere nijesu bile dovoljne za ostvarenje ciljeva postupka, tj. zašto se pritvor nameće kao neophodan u konkretnom slučaju.

Takođe, trebalo bi razmotriti izradu sveobuhvatnih smjernica za sudove i tužilaštvo, zasnovanih na praksi ESLJP-a, koje bi olakšale odlučivanje i argumentaciju pri predlaganju, određivanju, produžavanju i ukidanju pritvora.

- Praksa Ustavnog suda dodatno potvrđuje potrebu za promjenom pristupa. U periodu od 1. januara 2023. do 31. marta 2026. godine Ustavnom sudu su u predmetima Specijalnog odjeljenja dostavljene 44 ustavne žalbe zbog povrede prava na slobodu, od čega je usvojena jedna trećina. Posebno je značajan slučaj u kojem je pritvor određen, odnosno produžavan protiv istog lica u istom predmetu bio predmet više odluka Ustavnog suda, pri čemu je Ustavni sud pet puta utvrdio povredu prava iz čl. 29 i 30 Ustava i člana 5 Evropske konvencije, dok su redovni sudovi nastavili da donose faktički slična rješenja. Takva praksa dovodi u pitanje djelotvornost ustavne žalbe i autoritet odluka Ustavnog suda.

  Redovni sudovi moraju postupati u skladu sa odlukama Ustavnog suda, naročito kada se odluka odnosi na povredu prava na slobodu. Preporučuje se da Vrhovni sud, Apelacioni sud i Viši sud u Podgorici uspostave praksu sistemskog razmatranja odluka Ustavnog suda u pritvorskim predmetima.

- Odluke o određivanju i produženju pritvora moraju biti zasnovane na konkretnim, individualizovanim i vremenski aktuelnim procjenama rizika, a ne na opštim formulacijama koje se mogu primijeniti na većinu predmeta ove vrste.

  Posebno je važno da sudovi, prilikom svakog produženja pritvora, pokažu da su ponovo i stvarno ispitali da li razlozi za pritvor i dalje postoje, da li su se okolnosti promijenile, koliko pritvor već traje, u kojoj fazi se postupak nalazi, koje procesne radnje su preduzete i da li se svrha pritvora može ostvariti blažim mjerama.

- Uslovi u istražnim zatvorima dodatno pojačavaju potrebu restriktivnije primjene pritvora. Nalazi CPT-a iz 2026. godine ukazuju da pritvorenici čine 56% ukupne zatvorske populacije, da je prenatrpanost dostigla rekordni nivo, da se dio pritvorenika nalazi u pritvoru godinama, kao i da pritvorenici ostaju zaključani u ćelijama 22 do 23 sata dnevno, bez strukturisanih aktivnosti, obrazovanja ili rada. Dodatni indikator rizika predstavlja i visoka stopa samoubistava u kaznenim ustanovama.

  U takvim uslovima svako produženje pritvora mora biti praćeno posebno pažljivom procjenom nužnosti. Preporučuje se da se, paralelno sa poboljšanjem materijalnih uslova u istražnim zatvorima i jačanjem dostupnosti zdravstvene i psihosocijalne podrške, hitno radi na smanjenju broja pritvorenih lica kroz dosljedniju primjenu mjera nadzora i jemstva kada su one dovoljne za ostvarenje ciljeva postupka. Posebnu pažnju treba posvetiti predmetima u kojima pritvor traje duže vrijeme, kako bi se spriječilo da mjera obezbjeđenja prisustva okrivljenog i nesmetanog vođenja postupka u praksi poprimi karakter kazne prije pravosnažnosti presude.

- Mjere nadzora predstavljaju važan instrument za smanjenje upotrebe pritvora, ali njihova djelotvornost zavisi od realne mogućnosti izvršenja i kontrole. U predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije koje su monitori pratili u kontinuitetu, najčešće je određivana zabrana napuštanja stana, nekad i uz elektronski nadzor.

  Nedostatak elektronskih uređaja za nadzor je u ranijem periodu bio jedan od ključnih praktičnih razloga zbog kojih se mjere nadzora nijesu koristile u mjeri u kojoj su mogle biti korištene. Bez funkcionalnog elektronskog nadzora, sudovi mogu imati manji stepen povjerenja da se zabrana napuštanja stana ili boravišta može djelotvorno kontrolisati. Zbog toga je neophodno hitno obezbijediti dovoljan broj uređaja za elektronski nadzor kako bi se stvorili uslovi da mjere nadzora budu vjerodostojna alternativa pritvoru, a ne formalna mogućnost koja u praksi ostaje ograničeno primjenjiva.

- Naknadne odluke o mjerama nadzora pokazuju da ih sud nije posmatrao kao trajno rješenje, jer su u pojedinim slučajevima ukidane, ublažavane ili zamijenjene pritvorom. To je pozitivno u mjeri u kojoj pokazuje da sud preispituje njihovu opravdanost.

- Slučaj bjekstva lica kojem je pritvor, nakon isteka maksimalnog zakonskog trajanja prije donošenja prvostepene presude, zamijenjen zabranom napuštanja stana pokazuje da normativno ovlašćenje suda da traži provjeru i obaveza organa izvršenja da obavijesti sud o kršenju mjere nijesu dovoljni ako ne postoji jasan, redovan i dokumentovan sistem komunikacije. Izvršenje mjera nadzora mora podrazumijevati jasan lanac odgovornosti, plan kontrole, evidenciju izvršenih provjera, pravila o dinamici obilazaka i obavezu pravovremenog obavještavanja suda o svim okolnostima koje mogu uticati na procjenu rizika.

- Kada je riječ o jemstvu, u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije koristi se selektivno i uz relativno restriktivan pristup. U kontinuiranom monitoringu evidentirane su 23 situacije u kojima je jemstvo prihvaćeno ili odbijeno, u okviru 15 predmeta. Sud je jemstvo prihvatio u devet, a odbio u 14 slučajeva. Najrestriktivniji pristup zabilježen je u predmetima organizovanog kriminala, u kojima je odbijeno 10 od 16 predloga. Ukupna vrijednost odbijenih jemstava bila je znatno veća od ukupne vrijednosti prihvaćenih, što pokazuje da visina ponuđenog jemstva sama po sebi nije bila odlučujuća.

  Takav pristup može biti opravdan u pojedinim slučajevima, ali ako sud odbija jemstvo, mora objasniti zašto ponuđena vrijednost, u kombinaciji sa eventualnim mjerama nadzora, nije dovoljna da neutralizuje razloge za određivanje pritvora.

- Poseban problem predstavlja odsustvo detaljne i statistički upotrebljive evidencije o mjerama za obezbjeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje postupka u Višem sudu u Podgorici. Evidencije Sudskog savjeta sadrže određene zbirne podatke, ali ne daju potpunu sliku o broju lica, vrsti mjere, osnovu određivanja, trajanju, izmjenama, ukidanju ili odnosu između pritvora i blažih mjera. Viši sud u Podgorici ne vodi detaljnu evidenciju koja bi omogućila pouzdanu analizu ovih pitanja. To je ozbiljan metodološki i institucionalni problem, jer se mjere kojima se ograničava lična sloboda moraju pratiti precizno, pregledno i kontinuirano.

  Preporučuje se da Viši sud u Podgorici uspostavi evidenciju o mjerama za obezbjeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka na nivou čitavog suda. Takva evidencija bi omogućila preciznije praćenje sudske prakse, bolju unutrašnju kon-

trolu, pouzdanije izvještavanje i kvalitetniju osnovu za javnu raspravu o primjeni mjera koje neposredno zadiru u pravo na slobodu.

- Preporučuje se izrada sveobuhvatnih smjernica za sudove o primjeni mjera za obezbjeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka. Cilj smjernica ne bi bio ograničavanje sudijske nezavisnosti, već unapređenje kvaliteta obrazloženja, ujednačavanje prakse i smanjenje broja odluka koje dovode do povrede prava na slobodu.

LITERATURA

- Akcija za ljudska prava: *Izdvajanje nezakonito pribavljenih dokaza u krivičnom postupku – principi iz prakse Evropskog suda za ljudska prava i pravila i sudska praksa u Crnoj Gori,* jun 2023, https://www.hraction.org/wp-content/uploads/2023/07/Izdvajanje-nezakonito-pribavljenih-dokaza-u-krivicnom-postupku.pdf
- *Allenet de Ribemont protiv Francuske,* predstavka br. 15175/89, presuda od 10. februara 1995. godine.
- *Barbera i dr. protiv Španije,* predstavka br. 10590/83, presuda od 6. decembra 1988. godine.
- *Becciev protiv Moldavije,* op.cit., st. 59
- *Bijelić protiv Crne Gore,* predstavka br. 11890/05, 28. april 2009. godine.
- *Brajović i drugi protiv Crne Gore,* predstavka br. 52529/12, 30. januar 2018. godine.
- Calvez, Françoise i Regis, Nicolas, *Length of court proceedings in the member states of the Council of Europe based on the case law of the European Court of Human Rights,* third edition – CEPEJ Studies no. 27, p. 5
- CeMI: *Pravni okvir i sudska praksa – studija o sistemu medjunarodne pravne pomoći,* 2023, dostupno na: https://cemi.org.me/storage/uploads/yXXsaZ5QjsljOxGY9iJCuOHCrrLqtnAua1PsmkVC.pdf
- Centar za monitoring i istraživanje: *Godišnji izvještaj o praćenju sudskih postupaka u Crnoj Gori: april 2024 – april 2025,* str. 54, dostupno na: https://cemi.org.me/storage/uploads/mKfiQgEERccVgiHXwFVNXpdo8kAcONo1SO5WA4KE.pdf
- Centar za monitoring i istraživanje: *Međunarodna saradnja u borbi protiv organizovanog kriminala u Crnoj Gori,* Podgorica, 2026, dostupno na: https://cemi.org.me/storage/uploads/DzDIPlxnNKDsEqOAPG52HpEMYDlVFJQ6JWASSm0H.pdf
- Centar za monitoring i istraživanje: *Pravosudni, tužilački i policijski resursi u borbi protiv organizovanog kriminala u Crnoj Gori,* Podgorica, 2026, dostupno na: https://cemi.org.me/storage/uploads/6w1W0LeWR0WK5ysSjnnEn34CkC3KjiBXRqyvgAF9.pdf
- CM(2006)122 Addendum, 30. avgust 2006, dostupno na: https://search.coe.int/cm?i=09000016805d7b91
- Drašković, Dragoljub, *Pravo na pravično suđenje,* Matica crnogorska br. 71, 2017, str. 18-19.
- *Dužina postupka u državama članicama Savjeta Evrope,* na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, SEPEŽ (2006)15, Strazbur, 8. decembar 2006, str. 13

- *Eckle protiv Njemačke,* 15. jul 1982, § 73, Serija A broj 51.
- *Engel i dr. protiv Holandije,* predstavke br. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 8. jun 1976.
- *Foks, Kembel i Hartli protiv Velike Britanije,* predstavke br. 12244/86; 12245/86 i 12383/86, st. 32, Presuda od 26. juna 1990. godine.
- *Godišnji izvještaj o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu za 2025. godinu,* str. 162, dostupno na: https://sudovi.me/static//sdsv/doc/Izvjestaj_o_radu_2025_web.pdf
- https://informacijecrnagora.me/institucija-zastitnika-o-izvjestaju-cpt-a-posljednji-trenutak-da-se-preduzmu-mjere/
- https://mans.co.me/postojao-plan-nadzora-milosa-medenice-uprava-policije-bez-odgovora-ko-ga-je-sacinio/
- https://www.cdm.me/hronika/uprava-policije-o-bjekstvu-medenice-sud-nije-trazio-izvjestaje-o-mjeri-nadzora/
- https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/793372/visi-sud-obaveza-policije-je-da-sprijeci-bjekstvo-okrivljenog-iz-stana
- https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/809113/cin-cg-pritvori-pod-lupom-brisela-i-strazbura-zbog-presude-u-predmetu-bigovic-protiv-crne-gore-prijeti-pojacan-nadzor
- *Ilijkov protiv Bugarske,* predstavka br. 33977/96, Presuda od 26. jula 2001. godine.
- *Izvještaj Evropske komisije za 2025,* str. 6
- *Jablonski protiv Poljske,* predstavka br. 33492/96, Presuda od 21. decembra 2000. godine.
- *Jarzynski protiv Poljske,* predstavka br. 15479/02, presuda od 4. oktobra 2006. godine, st. 43
- *Jedinstveni program rješavanja starih predmeta za period 2025–2027. godine,* https://www.sudovi.me/static//vrhs/doc/Jedinstveni_program_rjesavanja_starih_predmeta.pdf
- Krivični zakonik Crne Gore, "Sl. list RCG", br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i "Sl. list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - drugi zakon, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015 - drugi zakon, 44/2017, 49/2018, 3/2020, 26/2021 - ispravka, 144/2021 i 145/2021 i 110/2023
- *Letellier protiv Francuske,* predstavka br. 12369/86, presuda od 26 juna 1991, st. 51
- *Matznetter protiv Austrije,* predstavka br. 2178/64, 10. novembar 1969, st. 9
- *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima,* „Sl. list SFRJ", br. 7/1971, Ukaz o proglašenju Zakona o ratifikaciji Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

- *Mugoša protiv Crne Gore,* predstavka br. 76522/12, 21. septembar 2016. godine.
- *Muller protiv Francuske,* predstavka br. 21802/93, 17. mart 1997, st. 44
- Odluka Ustavnog suda U-III br. 211/24 od 28. februara 2024. godine.
- Odluka Ustavnog suda U-III br. 300/23 od 22. juna 2023. godine.
- Odluka Ustavnog suda U-III br. 541/24 od 18. jula 2024. godine.
- Odluka Ustavnog suda U-III br. 545/19 od 20. marta 2019. godine.
- Odluka Ustavnog suda U-III br. 856/23 od 1. novembra 2023. godine.
- OEBS: *Praćenje suđenja: Priručnik za praktičare, revidirana verzija 2012,* dostupno na: https://www.osce.org/odihr/94216
- Portal Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, https://cosdt.me/2025/11/04/organizovan-okrugli-sto-na-temu-u-susret-izmjenama-i-dopunama-zakonika-o-krivicnom-postupku/
- Portal Dan https://www.dan.co.me/vijesti/hronika/sudije-specijalnog-odjeljenja-traze-izmjene-zkp-a-ne-mogu-se-izboriti-sa-prilivom-predmeta-5264062/
- Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova, https://www.gov.me/dokumenta/d7e7e12f-b890-4fe5-8ea8-e8d56d8dbd63
- Preporuka br. 13 (Rec(2006)13) Komitet ministara državama članicama o pritvoru, uslovima u pritvoru i zaštiti od zloupotrebe od 27. septembra 2006. godine.
- Savjet Evrope – *SPACE I godišnji izvještaj za 2025. godinu,* dostupno na: https://wp.unil.ch/space/files/2026/05/260518_rapport-space-i-2025.pdf
- *Selçuk protiv Turske,* predstavka br. 21768/02, 10. januar 2006, st. 34
- *Siništaj i drugi protiv Crne Gore,* predstavke br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10, 24. novembar 2015. godine.
- Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za mjere alternativne institucionalnom tretmanu, Rezolucija UN 45/110 od 14.12.1990.
- Ustav Crne Gore, "Sl. list CG", br. 1/2007 i 38/2013 - Amandmani I-XVI
- Uzelac, Alan, *Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, 2010, str. 3.
- *Vitold Litva protiv Poljske,* predstavka br. 26629/95, presuda od 4. aprila 2000. godine.
- *Vučeljić protiv Crne Gore,* predstavka br. 59129/12, 18. oktobar 2016. godine.

- *Vukelić protiv Crne Gore* , predstavka br. 58258/09, 4. jun 2013. godine.
- *Worm protiv Austrije,* predstavka br. 22714/93, presuda od 29. avgusta 1997. godine.
- *Yagci and Sargin protiv Turske*, predstavke br. 16419/90 i 16426/90, presuda od 8. juna 1995.
- Zakon o Državnom tužilaštvu, "Sl. list CG", br. 11/2015, 42/2015, 80/2017, 10/2018, 76/2020, 59/2021, 54/2024 i 92/2025
- Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, "Sl. list CG", br. 160/2025 od 30.12.2025.
- Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, "Sl. list CG", br. 58/2015, 47/2019 i 54/2024
- Zakon o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima sa državama članicama Evropske unije, "Sl. list CG", br. 85/2018
- Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu, "Sl. list CG", br. 10/2015, 53/2016 i 54/2024
- Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, "Sl. list CG", br. 110/23 od 12.12.2023, 065/24 od 05.07.2024.
- Zakon o sudovima, "Sl. list CG", br. 11/15, 76/20 i 54/24
- Zakonik o krivičnom postupku, "Sl. list Crne Gore", br. 057/09 od 18.08.2009, 049/10 od 13.08.2010, 047/14 od 07.11.2014, 002/15 od 16.01.2015, 035/15 od 07.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 028/18 od 27.04.2018, 116/20 od 04.12.2020, 145/21 od 31.12.2021, 054/24 od 11.06.2024.
- Zaštitnik prava i sloboda Crne Gore: *Izvještaj o radu za 2023. godinu,* Podgorica, mart 2024. godine, dostupno na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1715154847_finalizvjestaj_29042024%20_zastitnik.pdf
- Zaštitnik prava i sloboda Crne Gore: *Izvještaj o radu za 2024. godinu,* Podgorica, mart 2025. godine, dostupno na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1744199272_izvjestaj%2031-03-2025.pdf
- Zaštitnik prava i sloboda Crne Gore: *Izvještaj o radu za 2025. godinu,* Podgorica, mart 2026. godine, dostupno na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1776061932_izvjestaj_31.03.2026.pdf